

91-5
47

JALINATNES DZIVES PROBLEMAS

LATVIEŠU KULTŪRAS INSTITŪTA
✻ IZDEVUMS ✻

B, 2

Ritvaldis Jankus

91-5

47

dubl

1861

Ritvaldis Jankus

JAUNATNES DZĪVES PROBLĒMAS

Rakstu krājums
Prof. Dr. agr P. Starca redakcijā

**Latviešu kultūras institūta
izdevums**

9 SHERMAN AVENUE

NEW YORK 40, N. Y.

1881

K. D. J.

INTERNATIONAL BUREAU

OF BOOKS

0309069821

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTEKA

93-

~~3.158~~

NEW YORK

7 HIRSHMAN AVENUE

IEVADA PASKAIDROJUMI

No visām problēmām, kas nodarbina latviešu sabiedrības prātus brīvajā pasaulē, vienu no pirmām vietām ieņem tie jautājumi, kas saistas ar mūsu jaunatnes dzīvi. Mēs visi apzināmies šo jautājumu svarīgumu mūsu tautas nākotnes likteņos. Tādēļ ar ir saprotami, kādēļ par jaunatnes dzīvi tik bieži notiek pārrunas mūsu nacionālā presē, ka arī dažādās konferencēs un jaunatnes audzināšanas padomēs. Arī pate jaunatne par savām dzīves problēmām spriež savos pulciņos, salidojumos un konferencēs. Tādēļ arī tik bieži laikrakstos sastopam ziņojumus par apspriežu un konferenču norisi un pieņemtiem lēmumiem. Bet nevar teikt, ka šajos lēmumos varētu atrast kādas jaunas un nozīmīgas atziņas. Parasti tur atrodam vispāratzītas patiesības, kas cilvēkiem sen jau ir zināmas un ko neviens neapstrīd. Tomēr ir jāatzīst, ka pilnīgas skaidrības jaunatnes dzīves problēmās vēl nav un vairākus konstatētos trūkumus arvienu vēl nav izdevies novērst. Tādēļ problēmu pētīšana jāturpina.

Latviešu Kultūras institūts ar šo rakstu krājumu grib nākt mūsu sabiedrībai palīgā atrisināt jaunatnes dzīves izvirzītās problēmas.

Institūta vadība izsaka sirsnīgu pateicību rakstu krājuma autoriem par viņu pašreizliedzīgiem pūliņiem mūsu nākotnes labā.

Dr. agr. P. Starcs

Ņujorkā,

1956. g. jūlijā.

IEVADS JAUNATNES DZĪVES PROBLĒMĀS

Kāda jaunatne, tāda tautas nākotne. Ticot šās tezes pareizībai visas tautas savā darbībā izcilu uzmanību velta problēmām, kas saistās ar jaunatnes dzīvi, kādēļ arī šās problēmas ieņem centrālo vietu katrā cilvēku sabiedrībā.

Starptautiskā tautzinātniskā kongresā, kas notika 1935. g. augustā Berlinē, Bavārijas statistiskās pārvaldes direktors prof. Cāns (Zahn) sniedza aprēķina datus par cilvēku lomām tautu dzīvē. Saskaņā ar šiem aprēķiniem cilvēks ir katras tautas vislielākā bagātība un vissvarīgākais tautsaimnieciskais faktors. Cilvēku audzināšanai un skološanai izlietotie līdzekļi līdzina 75 līdz 80 procentiem no visu tautas bagātību kopvērtības. No tautas ienākuma kopsummas 80 līdz 90 procentu dod cilvēku darbs un tikai pārējie 10 līdz 20 proc. krīt uz ienākumu no tautai piederošiem kapitāliem.

Tik nozīmīgs ir cilvēku audzināšanas darbs no tautsaimnieciskā viedokļa. Bet tai pat laikā šis darbs ir arī atbildīgs un grūts. Lielais vācu dzejnieks F. Šillers saka - No marmora blūkiem skaistus tēlus cirst - tā ir māksla, bet augstākā māksla tomēr ir - no cilvēkiem īstus cilvēkus veidot.

Ja jaunatnes audzināšanas darbs ir vispāri grūts un atbildīgs uzdevums arī dzimtajā zemē to veicot, tad jo sevišķi grūts tas paliek dzīvojot svešu tautu vidū, ja audzināmos grib paturēt savai tautai un ja vēlas, lai audzināmie paliktu uzticīgi savas tautas mentalitātei.

Par jaunatnes dzīves problēmām daudz tiek runāts ka pašu jauniešu, ta arī pieaugušo dažādās sanāksmēs un konferencēs, ka arī šie jautājumi nenoiet no žurnālu un laikrakstu slejām. Ir paceltas daudzas un dažādas problēmas, bet nevar teikt, ka būtu atrasti arī to atrisinājumi, vismaz kaut cik izsmeloši problēmu iztirzājumi un apgaismojumi. Šā raksta mērķis tad nu ir uzvest Isu pārskatu par problēmas galvenām sastāvdaļām un to iespējamiem atri-

sinājumiem.

Lai paceltos jautājumos tiktu pie skaidrības, ir jāvienojas par to, ko par jaunatni uzskatīt, kas pieskaitāmi šai svarīgajai tautas daļai.

Kā tas mums visiem ir zināms, cilvēka mūžs iedala vairākos garākos vai īsākos posmos. Savas dzīves gaitas cilvēks iesāk kā zīdains, pēc tam viņš ir mazbērns, bērns, jauniešs un tad ierindojas plašajā pieaugušo cilvēku kategorijā.

Mūsu uzdevums šai gadījumā ir vienoties par to, kādas vecuma grupas pieskaitīt jaunatnei. Uz šo jautājumu var atbildēt dažādi atkarībā no pieņemtā viedokļa. No bioloģiskā viedokļa cilvēks pie jaunatnes pieder no pubertātes sākuma līdz fiziskās attīstības noslēgumam, tā tad apmēram no 14. līdz 21. dzīvības gadam. No juridiskā viedokļa pie jaunatnes cilvēks pieder no 14. līdz 17. dzīvības gadam, jo šiem gada gājumiem tiesu iestādes piemēro dažus speciāli jaunatnei domātus likumus. No sociāli ekonomiskā viedokļa pie jaunatnes cilvēks pieder līdz tam laikam, kamēr savā dzīvē ir kļuvis saimnieciski patstāvīgs un neatkarīgs no saviem maizes devējiem bērnības un jaunības laikā. No šā viedokļa raugoties robeža starp jaunatni un pieaugušiem cilvēkiem būs stipri elastīga un stiepjama ka uz vienu, tā uz otru pusi. No sabiedriskās dzīves viedokļa likumi paredz jaunatnei iespēju iekļauties pieaugušo cilvēku sabiedrībā vēl pirms fiziskās attīstības noslēgšanas. Pēc Latvijas biedrību likuma biedrības varēja uzņemt par biedriem personas sākot ar 18 gadu vecuma, bet vadītajos amatos tos varēja ievēlēt tikai pēc pilngadības sasniegšanas.

Mūsu patreizējos apstākļos, kur mums vairs nav savas nacionālas valsts ar tās oficiālām iestādēm, ļoti svarīgu nozīmi iegūst brīvās sabiedriskās organizācijas un to darbs.

Bet šo organizāciju darba panākumi būs lielā mērā atkarīgi no tā, kas šajās organizācijās būs par biedriem, kā pret tām izturēsies jaunāko gada gājumu par pieaugušiem cilvēkiem kļuvušie cilvēki. Šai jautājumā ir iespējama dažāda rīcība. Jaunieši var stāties pieaugušo sabiedrībā un piedalīties to darbā tik līdz ir sasnieguši biedrību statutos noteikto minimālo vecumu. Bet tie var palikt ārpus pieaugušo organizācijām un uzturēties jaunatnes organi-

zācijās arī pēc tam, kad jau ir sasniegta pilngadība. Pēdējais rīcības veids tiek propagandēts latviešu jaunatnei brīvajā pasaulē, kaut arī tas neatbilst latviešu agrākām dzīves tradīcijām. Izcilākie latviešu sabiedriskie darbinieki savas darba gaitas pieaugušo sabiedrībā ir parasti uzsākuši krietni agri. Tā Kaudzītes Matīss 21 gadu vecs piedalījās vecākās latv. lauku biedrības dibināšanā Vecpiebalgā 1869. g. un 19 gadus vecs sāka darboties žurnālistikā. A. Kronvalds 26. g. vecs sāka pulcināt uz apspriedēm sava novada skolotājus, Krišjānis Barons 26 g. vecs kļuva par Pēterburgas Avižu redaktoru, Rainis tādā pat vecumā kļuva par Dienas Lapas redaktoru, Kr. Kalniņš 26 g. vecs tika ievēlēts par Rīgas latviešu biedrības priekšsēdi, kas tai laikā bija visas latviešu tautas idejiskais vadītājs centrs. Pazīstamais Valmieras sabiedriskais darbinieks Hermanis Endzeliņš 29 g. vecs dibināja savā pagastā biedrību, Kārlis Ulmanis 22 g. vecs 1899. g. uzstājās ar ļoti svarīgu referātu lauksaimnieku kongresā Rīgā un attīstīja svarīgu lauksaimniecības reformu plānu. Šai kongresā ņēma dalību ap 500 personas un izcilākie tā laika sabiedriskie darbinieki. Sekojot latviešu sabiedriskās dzīves tradīcijām arī šo rindu rakstītājs 22 g. vecs nodibināja savā dzimtajā pagastā izglītības biedrību, bija tās priekšsēdis un noorganizēja biedrības mājas būvi, 24 g. vecumā to ievēlēja par Vestienas lauks. biedrības priekšsēdi, kādu amatu ieņemdams noorganizēja plašu lauksaimniecības izstādi, uz kuru ieradās liels skaits tā laika izcilāko lauksaimniecības speciālistu un sabiedrisko darbinieku. Šiem līdzīgu faktu latviešu sabiedriskā dzīvē var atrast bezgala daudz. To zinot gribas jautāt, kāda vajadzība tagad varētu spiest latviešu jauno paaudzi arī pēc pilngadības sasniegšanas turēties savrup un nepiedalīties pieaugušo organizācijās. Tas nevar nākt par labu ne mūsu sabiedrībai, ne arī pašai jaunatnei. Jau pieredze dzimtenē rādīja, ka jaunatnes organizāciju darbībā izpaudās gandrīz vienīgi dejas vakaru un sporta sacīkšu rīkošana. Bet ar tādiem sarīkojumiem nekādus pozitīvus mērķus ar paliekošu nozīmi sasniegt nevar. Ja tagad cilvēki pie tādām nodarbībām gribēs palikt pat līdz 30 gadiem, pa kādu laiku tad tie veiks savus nozīmīgos dzīves uzdevu-

mums, kur šeit 40 gadus sasniegušu cilvēku jau uzskata par vecu un daudzi uzņēmumi tādu vecumu sasniegušus cilvēkus vairs nepieņem darbā. Kaut kādus pozitīvus sabiedriskus mērķus cilvēks var sasniegt tikai pieauguša cilvēka gados un sadarbojoties ar citiem pieaugušiem. Tādēļ nepavisam nav lietderīgi stiept garumā savu piederību pie jaunatnes pāri pilngadības robežām, jo tas var nest tikai zaudējumus ka pašam jaunajam cilvēkam, tā arī visai sabiedrībai.

Normāli pie jaunatnes cilvēks pieder pa to laiku kamēr fiziski un garīgi aug un attīstas virzienā uz iespējami lielāku pilnību. Cilvēka fiziskās attīstības ideāls ir veselība un daiļums, bet garīgai attīstībai - gudrība un sirds skaidrība. Cilvēka jaunības gadiem raksturīgi ir meklējumi pēc dzīves mērķiem un ideāliem, kuru sasniegšanai veltīt savus jaunos spēkus un sirds degsmi. Ideāliem jaunatnes dzīvē ir ļoti svarīga loma. Kāds vācu pedagogs saka, ka ideāli jaunatnei ir tikpat nepieciešami ka stādiem saules gaisma. Slavenā biologa Čarļa Darvina dēls Leonards Darvins, izcils zinātnieks un arī valsts vīrs - parlamenta loceklis saka, ka sabiedrības pirmais un galvenais uzdevums ir dot savai jaunatnei augstus ideālus. Nemot vērā šos atzinumus, mums ir nepieciešami tuvāk noskaidrot arī jaunatnes ideālu jautājumu, ko arī šeit gribam mēģināt paveikt.

No šīm pamata atzīpām izriet vairāki secinājumi.

Par ideāliem sauc augstus mērķus vai arī iedomātus pilnības tēlus. Ideālists ir cilvēks, kas tic ideāliem un pēc tiem tiecas. Ideālisms ir ideālu sasniegšanai veltīts dzīves virziens. Ideālisms ietver sevī cilvēku ilgas pēc patiesā, pēc labā, daiļā un svētā. Ideālisms var būt ētisks un praktisks. Ētiskais ideālisms ietver sevī dziņu pēc ētiskas pilnības, ka religiozitātes, sirds skaidrības, varonības, pašuzpurēšanās u. t. t. Praktiskais ideālisms paredz darbību, kurai ir praktiska nozīme, ka klūt par zinātnieku, rakstnieku, mākslinieku, ierīkot savu saimniecību vai uzņēmumu. Par ideologiju sauc kāda dzīves plāna teorētisku pamatojumu. Ir vispār atzīts, ka ideāli ir tādi augsti mērķi, kuriem var tikai tuvojties, bet visā pilnībā tos sasniegt nemaz nav iespējams.

attiecībā uz jaunatnes dzīves ideāliem. Ja cilvēks pie jaunatnes pieder tikai Isu laiku, bet ideāli ir augsti mērķi, kuriem cilvēks savā mūžā var tikai tuvojties, bet pilnīgi sasniegt nevar, tad savā jaunībā tas var sev tikai ideālus iecerēt, par tiem jūsmot un gatavoties to iespējamai sasniegšanai; cīņa dėl ideāliem cilvēkam ir jāturpina pēc tam, kad jaunība jau ir beigusies, kad tas jau ir ieslēdzies pieaugušo tautas locekļu kopībā. Tikai atsevišķos gadījumos cilvēks jau savā jaunībā var ieraudzīt savu ideālu piepildīšanos, piem. pēc sekmīgām brīvības cīņām var ieraudzīt tautas brīvības ideāla piepildīšanos. Ja kāds sev par ideālu ir iecerējis augstāko izglītību, tad ar augstskolas diploma iegūšanu vien šis ideāls vēl nav visā pilnībā sasniegts, bet zinātnes ieguvumu piesavināšanās jāturpina visu mūžu.

Uz jautājumu, kur jaunatnei jāmeklē savi dzīves ideāli, var būt tikai viena pareiza atbilde - šie ideāli ir jāmeklē savas tautas kopējo ideālu ietvaros. Tikai tad cilvēks var cerēt uz panākumiem, ja viņš ticksies pēc ideāliem, par kuriem cīnās arī citi viņa tautas locekļi un laika biedri. Ja kāds sev spraudis tādus mērķus, kas nesaskan un neiekļaujas tautas ideālu apjomā, tad viņš tikai iegūs savādnēka reputāciju un piedzīvos neveiksmīga cilvēka likteni.

Bet ar to nebūt nav teikts, ka jaunatnei nebūtu jāmeklē jauni ceļi un jaunas atziņas, kas pirmā laikā var pilnā mērā nesaskanēt ar vispār pieņemtiem uzskatiem. Mēs zinām, ka cīņa par jaunu ideālu atzišanu ir vilkusies gadiem un pat gadu desmitiem.

Ar ideālu iecerēšanu un jūsmošanu par tiem vien nepietiek. Lai ideālus sasniegtu, vai tiem vismaz tuvojties, kas būs pareizāki teikts, ir nepieciešami uzstādīt konkrētus mērķus un izstrādāt darba plānus. Atkarībā no apstākļu maiņas un sprāusto mērķu sasniegšanas darba plānus ir nepieciešami papildināt vai pārveidot. Ir novērots, ka katra jaunā paaudze grib kritiski vērtēt iepriekšējo paaudžu ideālus un darba plānus. Tas tīri dabīgi izriet no tā apstākļa, ka dzīve nestāv uz vietas, bet arvienu cilvēkus nostāda jaunu problēmu un jaunu uzdevumu priekšā. Tādēļ arī jaunatnes centienus meklēt sev jaunus ideālus, uzstādīt jaunus darba plānus un izveidot jaunas darba metodes var tikai apsveikt. Nožēlojami gan būtu, ja jaunā paaudze idejiskā rosība apsīktu un tās vietā

iestātos idejisks tukšums un dzīva pēc dzīves baudām un rupjām izpriecām, jo cilvēku labai piemītošā enerģija tak meklēs sev izeju un ja tā netiks virzīta uz pozitīviem mērķiem, tā pārvērtīsies par postošu spēku, kas nesis tikai nelaimi kā atsevišķiem cilvēkiem, tā arī visai tautai.

Ne visi cilvēki izvēlēsies sev vienus un tos pašus ideālus. Tāpat kā katrs cilvēks izvēlas savam augumam piemērotus apgērba gabalus, tāpat viņš arī savus dzīves ideālus un darba mērķus pieskaņo savam garīgam augumam, savām intelektuālām un morālām īpašībām.

Jau agrāk minētais Leonards Darvins savā grāmatā par eugeniku starp citu saka - Atmetiet bezcerīgo nodomu augstus ideālus iedvest zemiskās dvēselēs. Tādēļ arī ir ļoti dībināts uzskats, ka cilvēkus var vērtēt pēc tā, kādus ideālus viņš sev ir spraudis, kādiem ideāliem viņš grib kalpot. To nemot vērā lai katrs cilvēks, bet it sevišķi katrs jauniešs lai labi padomā par to, kādi ir viņa dzīves ideāli, ko šie ideāli ir vērts un līdz ar to, cik augsti ir arī viņš pats vērtējams. Kad pasekojām laikrakstu ziņojumiem par jaunatnes organizāciju sarīkojumiem un jaunatnes nodarbībām, tad redzam, ka lielu vietu ieņem darbošanās dažādās sporta komandās un sporta sacīkstēs. Gribas jautāt, vai jaunatnei nederētu padomāt par to, kādas materiālas vai garīgas vērtības viņa cer radīt ar tukšo bumbu mētāšanu vai spārdīšanu. Šis jautājums prasa nopietnu pārdomāšanu. Dzīves cīņa cilvēku sabiedrībā kļūst arvienu asāka. Lai šai cīņā pastāvētu un panākumus gūtu, savi spēki un laiks ir jātaupa. Tādēļ jau no mazām dienām cilvēkam ir jāmacās mērķtiecīgi un lietderīgi izmantot savu laiku un savus spēkus. Lielu piekrišanu gūst tādas jaunatnes organizācijas, kas attīsta darbību šādā virzienā. Tā ASV no 1914. g. darbojas mazpulku - 4 H Clubs - organizācija, kas abu dzimumu jaunatni apmāca lauksaimniecības un mājturības darbos. Bez ASV šāda veida organizācija darbojas vēl 50 dažādās pasaules valstīs. Pēc jaunākām ziņām ASV mazpulki ir ierīkojuši 904.000 akru lielu sējumu platību un apkopj 1.325.000 dažādu mājkustoņu. Arī pilsētu jaunieši pa savām brīvām stundām strādādami nopelnījuši gadā 4. miljardi dollāru. (Reader's Digest). 1956. g. aug.

Meklējot pēc savas dzīves ideāliem jaunatnei ir

jārēķinas ka ar savām personīgām dotībām, tā arī ar savas tautas tradīcijām un nacionāliem ideāliem, kas radušies ilgas pieredzes un ilgu pārdomu rezultātā, kur atspoguļojas tautas spējas un dzīves apstākļu noteiktās iespējas. Tādēļ arī katrai tautai ir savi īpatnēji nacionāli ideāli un cilvēku ideāltipi. Tā tas ir bijis jau no seniem laikiem. Seno jūdu dzīvē viss grozījās ap reliģiskām problēmām. Senie grieķi cildināja gudrības un skaistuma ideālu, senie romieši kultivēja varonības garu un tiesību apziņu.

Līdzīgas atšķirības atsevišķas tautas uzrāda arī jaunākā laikā. Tā dienvidu tautas vairāk cenšas izkopt jūtu kultūru, tur lielā cīņā ir visādas mākslas un ir augsti attīstīta reliģiozitāte un tautas dzīvē ļoti liela ietekme ir baznīcai. Ziemeļu tautās dominē prāta kultūra un lielā cīņā tādēļ ir zinātne un zinātnes veicināšana. Nevar būt ne mazāko šaubu, ka mēs latvieši piederam ziemeļu tautu grupai un tādēļ mūsu kultūras pamatam ir jābūt augsti attīstītai zinātnei un visiem tautas locekļiem ir jābūt zinātnes entuziastiem un tādiem vispirmā kārtā ir jābūt jaunatnei.

Latviešu ideāltips ir darba cilvēks, censonis, kas tiecas pēc lielākiem sasniegumiem kādā gara kultūras nozarē vai arī saimnieciskā dzīvē. Nosaukt kādu jaunu cilvēku par censoni nozīmē dot tam vislabāko rekomandāciju, kāda latviešu sabiedrībā pieņemta. Latviešu censonis ir cilvēks, kas ne tikai tiecas pēc lielākiem sasniegumiem izvēlētajā dzīves nozarē, bet tam ir jābūt arī morāli augstvērtīgam cilvēkam. Tādēļ arī mūsu tauta labprāt redz, ka katrs viņas jauniešis aug par censoni.

Bez daudzām un dažādām dzīves iekārtas atšķirībām ikkatrai tautai ir savas īpatnības dzīves filozofijā un taktikā, ar kuru cer tikt pie iespējami labākiem panākumiem.

Uz panākumiem dzīvē cilvēkus ved divi galvenie ceļi - darbs un cīņa. Lai izšķirtos, kuru no šām metodēm ņemt kā galveno, ir jāņem vērā pašas tautas raksturs un spējas, kā arī apstākļi, kādos tai jādzīvo.

No latviešu tautas gara mantām ir skaidri un nepārprotami redzams, ka mūsu tauta savas labklājības pamatos liek darbu un zināšanas. Tādēļ arī "darbiņš un gudrs padomiņš" tik ļoti bieži tiek minēti un

cildināti mūsu tautas dziesmās. Bet arī jaunākā laikā mūsu tautas vadītāji-gara darbinieki par dzīves pamatu lika darbu. Tā tad darbs ir mūsu dzīves pamats, tā tas bija senatnē, tā tas ir arī mūsu dienās.

Mūsu darba panākumus veicina mūsu garīgā rosība, mūsu zināšanas.

Jaunākā laikā arvienu lielāku nozīmi iegūst zināšanu iegūšanas un vairošanas jautājums. Agrāk cilvēku darbu iedalīja divās skaidri norobežotās grupās - garīgā darbā un fiziskā darbā. Tagad šī robeža arvienu vairāk izzūd. Fizisko darbu arvienu vairāk paveic ar mašīnu palīdzību. Mašīnas tai pat laikā kļūst arvienu komplicētākas un to vadīšana un apkalpošana prasa arvienu vairāk zināšanu. Izveidojas tādas fabrikas, kur ikkatram strādniekam ir jābūt inženierim kādā šaurākā nozarē ražošanas procesā. Tādēļ ikkatram jaunam cilvēkam ir jācenšas pamatīgi izmācīties kādu arodu un apgūt uz to attiecīgās zinātnes nozares.

Šo prasību pilda tā jaunatnes daļa, kas mācās koledžās un universitātēs. Bet latviešu studentu skaits varētu būt vairākkārtīgi lielāks par patreizējo skaitu.

Mūsu jaunatne brīvajā pasaulē dzīvo valstīs, kur izglītība tiek visādi veicināta, kur jauniem censoniem izrāda visādu pretimnākšanu. Pastāv plašas iespējas turpināt izglītību pašam pelnot uztura līdzekļus. Mācības iestāžu ir tik daudz un to iekārta un mācību gaita tik dažāda, ka katram ir iespējas mācīties kādu arodu, arī maizes darbu strādājot.

Paliek tāds iespaids, ka visas šās iespējas netiek pilnā mērā izmantotas. Uzcītīgi gan mācās jaunākie gada gājumi, bet bez tiem paliek vēl liels skaits jauniešu, kuri mācīšanās iespējas vēl pilnā mērā neizmanto.

Sevišķu ievēribu pelna tas apstāklis, ka bez speciālistiem ar augstskolas izglītību ir nepieciešams lielāks skaits intelligentu darbinieku ar vidusskolu un zemāko tehnisko skolu izglītību.

ASV žurnālos un laikrakstos bieži cilā jautājumu, ka esot nepieciešami pavairot studentu skaitu un gādāt par stipendijām centīgiem, bet mazturīgiem jauniešiem.

New York Times 1955. g. 23. nov. numurā ziņots, ka konferencē izglītības veicināšanas jautājumos uzstādīta prasība, ka jāsadāda stipendijas 100.000 studentiem, kādai vajadzībai nepieciešami 200 miljoni dollaru. Nevar būt šaubu par to, ka šis plāns tiks arī realizēts, ja arī ne tūlīn, tad vismaz tuvākā nākotnē. Šādu projektu cīlāšana ir īsta priekā vēsts centīgai jaunatnei.

Kaut pastāvošās un paredzamās iespējas tikt pie augstākās izglītības tīktu pilnā mērā izlietotas.

Bez akadēmiskiem arodiem kuŗu pamatā ir zinātne, jaunatne var gatavoties darbībai arī citos kultūras laukos, ka literatūrā un dažādās mākslas nozarēs.

Te vēl lieku reizi ir jāatgādina, ka aroda izvēle ir bezgala svarīga lieta. Jau grieķu filozofs Epiktets ir teicis, ka katrs cilvēks neder priekš visa, un tādēļ rūpīgi jāapsver, par ko katrs grib kļūt, lai nerīkotos kā bērns, kas katru dienu grib būt kas cits.

Šeit gribas teikt tikai dažus vārdus par šo kultūras nozaru savstarpējām attiecībām un dot dažus norādījumus tiem, kuŗiem jāizšķiras, kādai no šām nozarēm veltīt savu dzīvi.

Te vispirms ir jāsaka, ka literatūra ir kultūras nozare, kas stāv uz robežas starp zinātni un mākslu. Literatūras, precīzāki izsakoties daiļliteratūras loma jaunākā laikā ir stipri sašaurinājusies, jo tai nopietnu konkurenci sagādā sabiedriskās zinātnes. Pat lielās tautās, tīkai salīdzinot neliels skaits rakstnieku var nodrošināt savu eksistenci ar rakstniecību.

Latviešu rakstniekiem literārā darbība ar maz izņēmumiem ir bijusi tīkai blakus nodarbošanās pie kāda cita maizes darba.

Jaunākā laikā pārāk daudz personu pretendē uz rakstnieka vai mākslinieka godu, kādēļ šajās nozarēs pastāv ļoti sīva konkurence.

Te vispirms ir jāņem vērā, ka rakstniecība nevar būt nekāda masu nodarbošanās. Ja nu rakstnieku būs pārāk daudz, tad nebūs iespējas viņu sacerējumus iespiest, ka arī nebūs cilvēkiem laika iespiestos darbus izlasīt. Jau Platons teica, ka rakstniecības uzdevumam ir jābūt ideju kultam. Tas nozīmē, ka rakstniekam ar saviem darbiem ir jānes tautā kādas jaunas atziņas. Lai rakstnieks varētu pildīt šo prasību, viņam ir jābūt ļoti bagātam ar zināšanām, ka arī daudz pieredzējušam. Jo augstāks kļūst tautas kultūrlais līmenis, jo grūtāks paliek rakstnieka uzdevums. Mūsu dienu sabiedrībā dzīves problēmas ir ļoti sarežģītas, kādēļ viņās orientēties ir ļoti grūti. Kultūras cilvēki domā, dzīvo un darbojas daudzu un dažādu ideju ietekmē. Lai šo cilvēku dzīvi varētu kaut aptuveni notēlot, ir jābūt skaidrībā par sava laikmeta idejām un centieniem. Bez tādām zināšanām būs tikai maldīšanās patumsu un tādos apstākļos radītiem literāriem darbiem nebūs nekādas kulturālas vērtības un to autori ar tiem nekā nebūs ieguvuši.

Pēdējos gadu desmitos ir novērojama literatūrā pavisam bēdīga parādība, ka rakstnieki nespēdami sabiedrībai sniegt kaut kādas, pozitīvas atziņas, cenšas sabiedrības uzmanību pievērst saviem darbiem ar visādu spilgtu negatīvu parādību notēlošanu, lai ar to spēlētu uz cilvēku dabas ļaunām dziņām. Ir nepareizs apgalvojums, ka ar dažādu negantu parādību, pie tam iedomātu, attēlošanu literatūrā varētu cīnīties par līdzīgu parādību izskaušanu. Ar negantu parādību aprakstīšanu var tikai šādas negantības popularizēt un veicināt to izplatīšanos. Tikai aprakstot pozitīvus dzīves paraugus un cildenus varonus varētu cilvēkus mudināt darīt kaut ko labu un cēlu.

Kautcik ciešamus panākumus gūst tikai tie, kuriem izvēlētā nozarē ir labi izteiktas spējas, ja tādu nav, tad iznāk tikai vārgšana.

Ir jāņem vērā, ka attiecīgas spējas ir vajadzīgai sekmīgai darbībai visās kultūras no-

zarēs, tādēļ ārkārtīgi svarīgi ir izvēlēties sev tādu darba lauku, kas visvairāk piemērots cilvēka spējām. Zinātne šai ziņā ir izdevīgāka par mākslu, jo zinātne sadalās ļoti daudzās nozarēs, no kurām katra prasa īpašas spējas. Tādēļ zinātnē viņas daudzpusības dēļ ir vieglāk atrast savām spējām piemērotu nozari.

Kad darba lauks izraudzīts un konkrētie darba plāni uzņemti, tad ir nopietni jādomā par to, ka sprauostos mērķus sasniegt pēc iespējas pilnīgāk un iespējami īsākā laikā.

Jaunatnei jāsarģājās no bīstamas ilūzijas, ka visa dzīve vēl priekšā, ka laika diezgan un tādēļ nav kur steigties. Jau kopš gadu simteņiem studenti dzied - Vita nostra brevis est, brevis finietur. Ne mazāk izteiksmīgi ir arī latviešu dziesmas vārdi - Tas cilvēks šinī pasaulē tik dzīvo īsu brīd, te zied, te vist, te nobālē, drīz trūdu kapā krīt.

Šo divu dziesmu vārdi brīdina cilvēkus no vieglprātīgas laika izlietošanas. Ir plaši pazīstams sakāmvārds - Laiks ir nauda. Patiesībā laiks ir svarīgāks par naudu. Vieglprātīgi iztērētās naudas vietā var nopelnīt jaunu naudu, bet nelietderīgi izlietoto laiku vairs atgūt nav iespējams, dzīves tecējumu nevar atgriezt atpakaļ.

Sevišķi dārgs laiks ir jaunībā, jo jaunībā padarītais, vai nepadarītais atsaucas uz visu pārējo dzīves laiku.

Kas savu jaunības laiku būs pavadījis nelietderīgi, tam tikai atliks visu pārējo mūžu nožēlot savu vieglprātīgo rīcību.

Šad tad nākas dzirdēt jautājumu, ko lai jaunatne darot pa savu brīvo laiku. Tāds jautājums izliekas pēc pārpratuma. Ja kāds domā, ka viņam ir brīvs laiks, ar kuru viņš nezina ko iesākt, tad tas ir skaidrs pierādījums, ka ar viņa dzīvi kaut kas nav kārtībā. Tāpat ir nepareizs uzskats, ka jaunatnei ir spēka pārpilnība un tādēļ jādomā par to, kur likt šo spēka pārpalikumu, kā to organizētā veidā izšķiest. Daudzos gadījumos, kur iedomājas esam spēku pārpilnību, patiesībā ir tikai viegl-

prātības pārpilnība. Mūsu jaunatnei pēdējie 15 gadi ir nesuši daudz smagu pārbaudījumu, kas ir nelabvēlīgi atsaukušies uz tās veselību, daudzos gadījumos to nopietni iedragājot. Vācijā nometņu dzīves laikā izdarītas medicīniskās pārbaudes pierādīja, ka daudzu jauniešu veselība ir nopietni apdraudēta. Veselības pārbaudes dati rādīja, ka 22 % nometņu bērnu bijuši mazasinīgi, 37 % bērnu svars bijis zem normālā, bet no bērniem vecumā no 6 - 15 gadiem (tagad tiem ir 13-22 gadi) 24,7 % reaģējuši uz tuberkulīnu, tā tad tiem bija sācies tuberkulozes process. Mums nav nekādu norādījumu, ka šie veselības defekti būtu galīgi likvidējušies. Tādēļ veselība ir jāsaudzē, spēki jātaupa. Tāpat taupīgi jāapietas ar savu laiku, jo mēdz teikt, ka laika zaudēšana ir nāvei līdzīga. Jaunatnei var ieteikt atcerēties šādu prezidenta Kārļa Ulmana norādījumu - Reiz par visām reizēm atceries to, ka tavš uzdevums ir dzīvē panākumus gūt, kaut ko paliekošu pastrādāt, bet nevis savus spēkus un savu laiku nodraiskāt un pa visiem vējiem izklaidēt. Ar dziļu nožēlošanu ir jāatzīst, ka spēku izdraiskošana notiek krietni plašos apmēros.

Ja dzīvē grib panākumus gūt, tad ir nepieciešama spēku koncentrācija, bez tā ir grūti sasniegt mērķi. Šis konstatējums būtu sevišķi svarīgs jauniešiem, kas mācās koledžās vai universitātēs. Sekmīgi mācīties var tik tad, ja visu uzmanību koncentrē uz mācāmiem priekšmetiem, bet tiklīdz sāk izklaidēties, tad mācības vairs galyā neiet.

Šai jautājumā Latvijas neatkarības laikā tika iegūta bēdīga, bet pamācoša pieredze. Izrādījās, ka no katriem trim jauniešiem, kas iestājās gimnazijās, tikai viens to nobeidza ar tiesībām iestāties universitātē, bet pārējie divi vai nu nemaz kursu nebeidza, vai arī to nobeidza ar otrās šķiras diplomu.

Tālāk atzīmējams, ka no studentiem, kas iestājās Latvijas universitātē, to beidza tikai 40 %, bet pārējie 60 % to atstāja kursu nebeiguši, tā tad sprauto mērķi nenasieguši.

Prof. A. Švābe bija noskaidrojis, ka pirms

Latvijas universitātes dibināšanas no 1891. gada
1900 gadam no latviešu studentiem augstskolas
beidza 37 %, tā tad divas reizes lielāks pro-
cents. Pie tik tragiskām sekām nonāk skolu jau-
natne, ja sāk izklaidēties un visu uzmanību ne-
velta skolas darbam.

Jaunības laiks ir kā cerību, tā arī šaubu
laiks. No vienas puses gribas spraut cēlus
mērķus un tos sasniegt, bet no otras puses uz-
mācas smagas šaubas par saviem spēkiem un par
savas personas vērtību vispārī. Kad šaubas un
neticība sev ir pieņēmusi augstu pakāpi, tad
mūsu dienās tādu cilvēka noskaņojumu sauc par
mazvērtības kompleksu. Nākas dzirdēt apgalvojum-
us, ka ar mazvērtības kompleksu mokoties dau-
dzi jaunieši. Šādai parādībai latviešu jaunatnē
nepavisam nebūtu vietas, jo tai nav arī nekāda
objektīva pamata.

Lai dzīvē gūtu kādus lielākus panākumus, ir
nepieciešama ticība sev un paļaušanās uz saviem
spēkiem. Visiem tiem, ko māt šaubas par saviem
spēkiem, gribētos atgādināt kādu dzejas pantu,
kurš kaut kādu iemeslu dēļ jaunākā laikā nav ne
dzirdēts, ne redzēts, bet kas šo rindu rakstī-
tāju jaunības gados garīgi stiprināja un kura
teksts ir šāds:

Kam stiprs prāts un cieta griba,
Tas daudz pēc ceļa neprasis.
Caur tumšiem mežiem, bieziem mūriem
Viņš sevīm ceļu izlauzis.

Jaunatnei bieži raizes sagādā gribas spē-
ka vājums. Mērķi ir nosprausti, plāni izstrādā-
ti, bet trūkst gribas spēka sevi piespiest pie-
tiekami energiski strādāt. Šādos gadījumos jā-
rīkojas sekojoši. Vajag pēc iespējas spilgtāk
sev fantazijā iztēlot šāda mērķa skaistumu un
tā sasniegšanas saldumu, lai rastos sajūsma, kas
spontāni rautu uz priekšu pretī iecerētam mēr-
ķim.

Cilvēku panākumi dzīvē atkarājās no trim
galveniem faktoriem -

- a) Iedzīmtām spējām,
- b) Rakstura īpašībām, par visām lietām no-
centības un
- c) No laimīgu vai nelaimīgu ārējo apstākļu

sagādīšanās.

Svarīgākais no šiem trim faktoriem ir centība un vispāri rakstura īpašības. Pat geniālas spējas nedod nekādus labus panākumus, ja trūkst nepieciešamo pozitīvo rakstura īpašību. Bet ar lielu centību pat vāji apdāvināti cilvēki sasniedz ļoti daudz. Lai panākumi būtu pēc iespējas drošāki, darbības lauks jāizvēlas piemērojoties savām iedzimtām spējām, jeb talantam. Kā jau agrāk atzīmēts, talanti var būt ļoti dažādi, tādēļ katram ir jāprot savējo vai savējos atrast. Tā tad arī mūsu dienās savu nozīmi nav zaudējis seno grieķu sauklis - cilvēk, mācies pazīt pats sevi!

Cilvēku apdāvinātības pakāpes ir ļoti dažādas. Tagad šo apdāvinātības pakāpi noteic pēc īpašas metodes ar tā saukto testu palīdzību. Skaitļi, kas izteic apdāvinātības augstumu sauc par intelligen- ces kvotientu - I Q. Pieņem, ka caurmēra apdāvinātība apzīmējama 100. Ja mazāks būs šis I Q skaitlis, jo vājāka būs attiecīgās personas apdāvinātība. Ja I Q sasniedz 140, tad pieņem, ka šai personai ir geniāla apdāvinātība. Bet kā jau augstāk teikts, apdāvinātība vien vēl negarantē cilvēkam dzīvē panākumus, ārkārtīgi svarīgs faktors ir vēl rakstura īpašības un morāliskā stāja.

Kaut iedzimto spēju un īpašību nozīme ir stipri liela, tā tomēr pilnā mērā nenoteic cilvēka likteni. Cilvēka iedzimto īpašību kopainu sauc par genotipu. Bet faktisko īpašību kopainu - par fenotipu. Iedzimtās īpašības nosaka, kas no cilvēka var iznākt, bet dažādi apstākļi, kas ietekmē cilvēka iedzimto īpašību attīstību, nosaka, kas no cilvēka iznāk.

Ja cilvēks visas savas iedzimtās dotības attīstītu līdz iespējamai pilnībai, tad tāda cilvēka genotips sakristu ar fenotipu. Bet tas laikam tikai teorētiski būs iespējams, ka kāds visas savas iedzimtās īpašības varētu attīstīt līdz iespējamai pilnībai.

Cilvēku dzīvē ļoti svarīga loma piekrit dzīves paradumiem, vai morāliskai stājai. - Šis jautājums arvienu ir bijis svarīgs, bet sevišķi nozīmīgs tas ir kļuvis pēdējo gadu desmitu laikā, kad pirmais un otrais pasaules karš veicināja dzīves dezorganizāciju un tikumu pagrimšanu.

Dzīves nedrošība un nākotnes izredžu neskaidriība it ka mudināja cilvēkus dzīvot galvenā kārtā tekošam momentam, meklēt sev baudu un izklaidēšanos. Materiālās labklājības pieaugums deva cilvēkiem lielākas iespējas izpriecu un baudu sagādāšanā. Latvijā šādam dzīves virzienam nebija daudz piekritēju. Latvietis arvien ir bijis darba, nevis izpriecu cilvēks. Kāds ASV speciālists rakstīdams par Latviju teica, ka tā ir zeme, kur cilvēki strādā, bet nevis nododas izpriecām.

Bet varbūt dažam izlikšies, ka turēšanās pie latviskās dzīves ziņas nozīmē pārāk maz prieka un baudu. Var rasties kārdinājums darīt to pašu, ko dara citi, priecāties pēc viņu paraugiem un izlietot šai nolūkā visas tās iespējas, ko sniedz brīvās pasaules kultūras tautu augstais dzīves standarts. Bet pirms nostājas uz tāda izpriecu un baudu ceļa, ir jāzin kur šis ceļš noved.

Atbildi uz šo jautājumu atrodam kādas ASV tautas garīgās veselības veicināšanas organizācijas jaunākā pārskatā par cilvēku veselības stāvokli šai augstā dzīves standarta zemē. Pārskatā starp citu ir teikts, ka no visu slimnīcu iemītniekiem 50 % ir gara slimnieki, bet Latvijā 1938. g. gara slimnieku bija tikai 3,3% no slimnieku kopskaita, kas ārstējās slimnīcās. No visiem slimniekiem, kas ASV griežas pēc palīdzības pie ārstiem, 50 % ir slimi ar nerviem. Bez garīgi slimiem ir liels skaits alkoholiķu un narkotiķu. Daudzi cieš no dažādiem fiziskiem trūkumiem, ka galvas sāpēm, neveiksmēm mācībās, bezmiega, no nenosvērta rakstura, ģimenes nesaskaņām. Katram piektam draud saslimšana ar vēzi, bet katrs var uzskatīt sevi par kandidātu uz saslimšanu ar nerviem. Tādas ir izpriecu un baudu bagātās dzīves sekas - nervu sabrukums un vājprātība, dažādas mocošas slimības un pati briesmīgākā no tām - vēzis.

Augstāk uzskaitītās slimīgās parādības centās izskaidrot ar ASV straujo dzīves tempu, kas no cilvēkiem prasa lielu piepūli un sagādā daudz uztraukumu. Bet šāda uzskata pareizību var apšaubīt aiz tā iemesla, ka līdzīgas slimīgas parādības ir novērojamas arī tādās zemēs, kas nepazīst straujā Amerikas dzīves tempa. Tā, piem. Zviedrijā 1901. g. bija 5035 vājprātīgo iestāžu un citu garīgi slimo

veselošanās iestāžu iemītņieku, bet 1935. g. tādu personu skaits jau ir bijis 24484, tā tad gandrīz 5 reizes vairāk. Tās ir modernās izpriecu un baudu pilnās dzīves sekas.

Pēdīgi vēl jānorāda uz galvenām briesmām, kas draud izpostīt cilvēku dzīvi, ja tie nebūs pietiekami apdomīgi un stipri, lai turētos pretī kārdinājumiem.

Viens no visparastākiem izpriecu veidiem ir alkohola lietošana. Alkohols ir viens no visveicākajiem un bīstamākajiem cilvēces ienaidniekiem. Jau ķēniņš Zalamans, kas valdīja Jeruzalemē pirms apm. 2900 gadiem rakstīja, ka dzērājs panīks un pagirās vilks skrandas mugurā, citā vietā viņš saka - viņš dzel kā čūska un dur kā odze.

Kā tālākā, tā tuvākā pagātnē alkohols dažādām tautām ir sagādājis daudz posta, bet pavisam bīstams tas ir kļuvis jaunākā laikā. Tālākā pagātnē alkoholiskus dzērienus pagatavoja bagātu cilvēku mājās, kur to arī patērēja. Tautas plašākās masas cauri gadu simteņiem iztika bez alkohola lietošanas. Degvīnu dzeršanai ķrogos sāka pārdot tikai pašos jaunākos gadu simteņos. Žūpība strauji sāka iet plašumā 19-tā gadu simtenī, kad atrada metodi degvīna ražošanai no lētas izejvielas - kartupeļiem. Kā žūpība ir kaitīga veselībai un atstāj ļaunu iespaidu uz pēcnācējiem, tas cilvēkiem ir zināms jau kopš gadu tūkstošiem.

Bet ja nu alkohola lietošanas ļaunums ir tik skaidri saredzams, kādēļ gan tad cilvēki žūpo. Novērojumi rāda, ka vismaz vienai nelielai cilvēku daļai ir slimīga tieksme pēc apreibināšanās. Zinātnieki ir konstatējuši, ka tieksmi pēc apreibināšanās izsauc cilvēku garīgi trūkumi. Ir noskaidrots, ka nelabojami žūpas pa lielāku daļu sastādās no defektīviem, garīgi nepilnvērtīgiem cilvēkiem un no tādām personām, kuras šādi dzērāji ir paveduši. Žūpām, tāpat kā morfinistiem, kokainistiem un citiem narkomāniem ir tieksme savā nēlaimē raut citus līdzī, jo tie negrib būt vienuļi savu posta ceļu staigātāji. Tādēļ starp nēlaimīgiem dzērājiem var bieži redzēt tādus cilvēkus, kas ir ļoti apdāvināti un iedzimtības ceļā nebija mantojuši dziņu uz apreibināšanos, bet tiem nav bijis tik daudz gribas spēka, lai turētos pre-

ti kārdinātājiem, un tādēļ tie ir aizgājuši postā. Šos apstākļus vērā nemot jauniem cilvēkiem ir jā-sargājas no alkohola lietošanas, lai nekristu tam par upuri. It sevišķi piesardzīgiem ir jābūt tādiem cilvēkiem, kuru dzimtās ir bijuši žūpas un tā tad var būt aizdomas, ka varbūt ir mantota uz alkoholu iedzimtā tieksme. Bet arī tie cilvēki, kas iedzimtības ceļā ir mantojuši slimīgu tieksmi pēc apreibināšanās, varētu paglābties no nogrimšanas postā, ja apzināti vairītos no alkohola lietošanas un nelautu ļaunām iedzimtām tieksmēm attīstīties.

Alkohols ir sevišķi bīstams augsta dzīves standarta zemēs, kur cilvēkiem ir labi ienākumi un netrūkst līdzekļu alkohola iegādei. Personām, kas viena vai otra iemesla dēļ ir nokļuvuši žūpu kategorijā, ir tikai viens līdzeklis glābties - no alkohola pilnīgi atteikties. Žūpām par mērenu dzēraju palikt esot tikpat kā neiespējami.

Otrs ar visai bīstams netikums ir smēķēšana, jeb apreibināšanās ar nikotīnu. Smēķēšanas netikums uz Eiropu pārnāca no Amerikas. Pirmie smēķētāji Eiropā parādījās 16-tā gadu simteņa otrā pusē. Smēķēšanas izplatīšanos Eiropā stipri veicināja 30 gadu karš (no 1618 līdz 1648. g.). Arī epidēmijas veicināja smēķēšanas izplatīšanos, jo bija radies maldīgs ieskats, ka smēķēšana pasargājot no saslimšanas ar lipīgām slimībām. Jautājumā par smēķēšanas derīgumu vai kaitīgumu 1605. g. Oksfordas universitātē Anglijā notika zinātnisks disputes karāļa un karalienes klātbūtnē. Disputs par smēķēšanas derīgumu vai kaitīgumu vilkās gadu simteņiem ilgi. Tikai pašos jaunākos gados zinātniskos eksperimentos, ka arī plaši nostādītos novērojumos, ir neapšaubāmi pierādīts, ka smēķēšana veselībai ir ļoti kaitīga. Šai jautājumā ir publicēti daudzi raksti un grāmatas, kurās publicēti daudzi biedinoši fakti. Ir neapšaubāmi pierādīts, ka smēķēšana izsauc saslimšanu ar plaušu vēzi, ka arī stipri veicina sklerozes attīstīšanos un saslimšanu ar sirds slimībām. Vīriešiem smēķēšana veicina sirds-slimības, sievietēm nervu sistēmas saslimšanu. Jaunākā laikā publicētie faktu materiāli ir tik graujoši, ka smēķēšana ir jāuzskata par tīru neprāta rīcību. Ne visi cilvēki vienādi reagē uz tabakas indi, vieniem tā ir ļoti bīstama, citus atkal

apdraud salīdzinot mazāk, bet kaitīga smēķēšana tomēr ir visiem. Par sevišķi bīstamu paradumu ir jāuzskata sieviešu smēķēšana. No smēķēšanas salīdzinot īsā laikā tām sāk mainīties sejas krāsa. Sieviešu smēķēšana ir bīstama it sevišķi tādēļ, ka apdraud nākošās paaudzes. Sieviete-smēķētāja nevar atteikties no sava netikuma arī tad, kad ir topoša māte. No smēķēšanas sievietes kļūst arī sterilas. Ja jaunākā laikā kultūras tautās pieaug defektīvu cilvēku skaits, tad lielā mērā te ir vainīga alkohola un tabākas indes izplatīšanās. Cilvēkiem, kas jau ilgāku laiku ir smēķējuši, to atņemt ir grūti un tie turpina piekopt šo netikumu nāvei acis skatīdamies. Briesmas, ko cilvēkiem sagādā smēķēšana, ir tik lielas, ka tiem, kas šo netikumu piekopt, pēc iespējas drīzāk tas būtu jāatmet, kamēr vēl nav nokļuvis nāves ēnā un ārsts nav pazīņojis savu slēdzienu - dzīvot, jeb smēķēt.

Grūtākā no visām jaunības laika problēmām ir mīlas dzīves jautājumi, ko tagad vulgarizētā izteiksmē sauc par seksuālo problēmu.

Mīlas dzīves jautājumi ir stipri sarežģīti, kādēļ kaut cik izsmeloši tos šeit iztīrāt nav iespējams, bet noklusēt mīlas dzīves jautājumus ar nav iespējams, jo tie ir liktenīgi daudzu jo daudzu cilvēku laimei un nelaimei. Īsi pirms otrā pasaules kara Vācijā iznāca grāmata ar nosaukumu - Warum haben Sie nicht das uns frieher gesagt. - Šai grāmatā bija ar daudz faktiem pierādīts, cik daudz nelaimju jaunatne piedzīvo tādēļ, ka pieaugušie to savlaicīgi nedara uzmanīgu uz briesmām, kas draud no mīlas jautājumā pielaistām kļūdām. Kad nelaime jau notikusi, tad jaunie taisa tuviniekiem pārmetumus, ka tie nav gribējuši jaunos no iespējamās nelaimes pasargāt.

Runājot par mūsdienu mīlas dzīvi nevar noklusēt smagās kļūdas, kas šai dzīvē notiek. Bet tas nepavisam nenozīmē, ka šo rindu rakstītājs gribētu uzstāties kā tiesnesis un cilvēku rīcības nosodītājs. Jautājumam jāpieiet ar zinātnisku objektivitāti un mieru, norādot cilvēkiem uz sekām, pie kādām tos novedis vienāds vai otrāds rīcības veids.

Veseliģi apstākļi mīlas dzīvē ir ārkārtīgi svarīgs faktors netikai katra cilvēka individuālā dzīvē, bet tiem ir izšķirīga nozīme arī tautas pa-

stāvēšanā, kā tas būs redzams no turpmāk sniegtiem faktiem. Mēs dzīvojam laikmetā pēc diviem pasaules kariem, kas cilvēku dzīvi satricināja līdz pašiem pamatiem un izsauca dzīvē ļoti daudz negatīvu parādību. Sevišķi smagi ir cietušas cilvēku attiecības mīlas un ģimenes dzīvē. Tādēļ vērojot cilvēku patreizējo rīcību mīlas dzīvē ir jāzina, ka te ir daudz slimīgi nenormālu parādību, sagandētu un saīrušu attiecību un ka no šāda stāvokļa draud nopietnas briesmas.

Kā cilvēku personīgai laimei, tā arī tautas pastāvēšanai ir nepieciešama stabila un laimīga ģimenes dzīve. Bet ģimenes dzīves pamatā ir stingra morāles prasību ievērošana mīlas dzīvē. Tiklīdz morāle sāk grīmt, sairst ģimene un tauta sāk soļot pretī savai iznīcībai. Pie šādas atziņas cilvēki ir nākuši tūkstošiem gadu atpakaļ. Tādēļ arī jau tālā pagātnē ir vesta nesaudzīga cīņa pret mīlas dzīves morāles grāvējiem. Babilonas ķēniņš Hammurabi, kas valdīja no 1728. līdz 1686. g. priekš Kristus, savos likumos, kas ir vieni no visvecākiem zināmiem likumiem, noteica, ka laulības pārkāpēji sodami ar nāvi - abi vainīgie bija jānoslicina. Arī Mozus savos likumos, kas izdoti ap 500 gadus vēlāk ka Hammurabi likumi, ir noteicis, ka sievietes par ārlaulības mīlas sakariem un laulības pārkāpēji sodami ar nāvi, tos nomētājot ar akmeņiem. (5. Mozus gr. 22. nod. 20. un nākošie pantī). Šī lielā bardzība pret mīlas morāles pārkāpējiem izskaidrojama ar to, ka jau šai tālajā pagātnē bija zināms, cik ļaunas sekas ir izlaidīgiem tiku-
miem.

Senās Grieķijas un Romas vēstures beigu posmā valdīja liels morālisks sabrukums, kas arī bija viens no galveniem iemesliem šo tautu izmiršanai un valstu bojā ejai.

Nemot vērā šo seno tautu bēdīgo likteni, kristīgās baznīcas likumu veidotāji ārlaulības mīlas sakarus pēc grēka smaguma pielīdzināja slepkavībai.

Līdz pat pēdējiem gadu desmitiem kultūras tautas ieturēja salīdzinot stingru morāli un izlaidīgu dzīvi bargi nosodīja. Bet abu pasaules karu rezultātā cilvēku morāle ir stipri pagrimumsi un lie-
la izlaidība valda arī mīlas dzīvē. Kaut gan sa-

biedrība šādu rīcību vairs tik bargi nenosoda, ka to mēdz darīt agrāk, tad tomēr arī jaunākā laikā izlaidīgā dzīve ved cilvēku briesmīgā postā. Izlaidīgās dzīves piekopēji par to maksā drausmīgu cenu. Ģimenes dzīves sabrukums ir piepēmis katastrofālus apmērus. ASV ik gadus šķir ap 400.000 laulības, bet neskaitāmiem simtiem tūkstošu cilvēku ģimenes dzīve ir pārvērtusies par elli zemes virsū. Daudzas ģimenes dzīves beidzas ne tikai ar šķiršanos, bet arī ar slepkavībām. Laulību šķiršanai galvenais iemesls - neuzticība, laulības pārkāpšana. Par mīlas dzīvi jaunākā laikā ir izdarīti vairāki plaši pētījumi, kā Eiropā, tā arī ASV. Skandalozī slaveni ir kļuvoši ASV zinātnieka, pēc speciālitātes zoologa pētījumi par savas valsts vīriešu un sieviešu seksuālo morāli. Kinsejs rāda ārkārtīgi drūmu ainu, bet viņa pētījumus citi zinātnieki bargi kritizē un taisītos slēdzienus apstrīd. Tomēr patreizējie apstākļi ir draudīgi nenormāli. Kur tie noved, to starp citu rāda kāds ziņojums no Austrijas (The Evening Star, Washington, DC. 1955. g. 19. okt. num.) Par austriešu, it sevišķi vīriešu brīvajiem uzskatiem mīlas lietās jau agrāk nācās dzirdēt. Pagājušā gadā Austrijā bijusi viszemākā dzimstība pasaulē, Vīnē dzimuši tikai 8 bērni uz tūkstots iedzīvotājiem, kādēļ šai pilsētā sācies straujš dabīgas izmiršanas process. Vīnē 42% no visām ģimenēm bijušas bez bērniem un patreizējam stāvoklim turpinoties 140 gados šī pilsēta būtu pilnīgi izmirusi un pārvērtusies par tuksnesi.

Tāpat izmiršana draud kurai katrai tautai, kas nav spējīga ieturēt pietiekami stingru morāli mīlas dzīvē. Atkāpšanās no morāles prasībām vispirms izposta dzīvi atsevišķiem cilvēkiem, kādēļ būtu tīrā neprātība ar šo apstākli nerēķināties.

Kad cilvēks ir sasniedzis zināmu attīstības pakāpi, viņš sāk sajost ilgas pēc tuvuma ar pretējo dzimumu un iemīlas kādā no savas tuvākās apkārtnes personām. Šai parādībā slēpjas liela dabas gudrība, kurās mērķis ir cilvēku cilts uzturēšana pie dzīvības. Lai rastos veselīga ģimene, diviem cilvēkiem ir jāsaista vienam ar otru sava dzīve uz visu mūžu. Tā ir lielākā saistība, kādu cilvēks vispārī šai pasaulē var uzņemt. Kad viņš ir ie-

mīlējies, viņam ir tikai viena doma, kā iemīloto meiteni iegūt par savu. Savā iemīlotā meitenē viņš redz pašu pilnību, nekādiem palātājiem viņš netic, pat vistuvākie cilvēki nespēj viņu pārliecināt, ka izvēle ir nepareiza un tā neko labu nesola, jo mīlestība ir akla, Ja abiem partneriem ir aptuveni vienāds noskaņojums, tad ir īstais laiks doties likumīgā laulībā un legalizēt savas turpmākās attiecības. Ja tas tā tiek izdarīts, tad ir maksimālas izredzes uz laimīgu un stabilu ģimenes dzīvi. Ja kaut kādi nelabvēlīgi apstākļi stājas ceļā tūlītējām laulībām, tad ir jāpaciešas līdz tam brīdim, kad šķēršļi būs pārvārtēti. Bet bieži cilvēkiem pietrūkst šās pacietības, tie nodibina ārlaulības mīlas sakarus un tā ar maz izņēmumiem izposta savu dzīves laimi. Kad abi mīlētāji ir sasnieguši maksimālo tuvumu, tie sāk atžirgt no sava mīlas reibuma un akluma. Tie sāk kritiski vērot viens otru un saskatīt sava partnera trūkumus. Līdz ar to sāk uzmākties arvienu lielākas šaubas, vai izraudzītais partners ir tas labākais, ko varēja iegūt. Arvienu uzstāda jaunus iemeslus laulību atlikšanai, bet nodibinātās tuvās attiecības gribas turpināt. Mīlētāju attiecības kļūst arvienu ikdienišķi pelēkākas, tās vēl sagandē nepatīkami starpgadījumi, sākas nesaskaņas un ķildas, kamēr pēdīgi mīlētāji nāk pie slēdziena, ka no iecerētām laulībām nekas neiznāk un tādēļ labāk ir šķirties, sieviete tiek atstāta un pamesta savam liktenim. Un neslēpjot patiesību ir jāsaka, ka tas notiek pārāk bieži.

Uz rūpīgi izdarītu pētījumu pamata 1925 - 1930. g. Bavārijas ārsti konstatējuši, ka no 500 sievietēm, kuru liktens noskaidrots ka augstākās sabiedrības slāņot tikai 50 % gadījumos vīrietis ir apprecējis uz ārlaulības mīlas attiecībām ievēlīnāto sievieti, bet zemākos iedzīvotāju slāņos tikai 5,8 % gadījumos vīrieši ir izpildījuši savu meitenei doto solījumu. Tādu pat ainu rāda arī daudzi citi līdzīgi pētījumi. Nelikumīgā mīlas rotaļa turpinās parasti no 3 mēnešiem līdz 3 gadiem. Galvenā cietēja šai rotālā ir sieviete, bet indirekti cieš arī vīrieši un visa tauta, jo izpostīti tiek veselīgas ģimenes dzīves pamati, par masu parādību kļūst bezbērnu ģimenes. ASV esot 2 miljoni

gados salīdzinot jaunu bezbērnu pāru, no kuriem vismaz puse katrā zinā sev gribētu bērnus, bet pie tiem netiek, jo viens vai otrs no laulības partneriem ar izlaidīgu dzīvi sevi ir ruinējis.

Par masu parādību ir palikusi ārlaulības bērnu dzimstība, sievietes uzņemās iet ērkšķu un asaru ceļu paliekot par ārlaulības mātēm, bet vīriešiem ir jāpaliek par vecpuišiem, ja negrib precēt sievietes ar cita vīrieša ārlaulības bērnu. Pēc ASV Bērnu biroja statistikas apmēram puse no ārlaulības bērniem dzimst meitenēm vecumā no 15 līdz 19 gadiem. Nemot vērā šo drausmīgo statistiku jaunatne uz visnopietnāko ir jābrīdina no vieglprātīgas rīcības mīlas dzīvē, no atkāpšanās no morāles prasībām. Ja sieviete ielaizas ārlaulības mīlas sakaros, viņas dzīves laime sašķīst kā pret akmeni sviesta kristalla vāze - tāda ir dzīves īstenība.

Jaunākā laikā bieži debatē par jautājumu, vai jaunatnei savā rīcībā ir nepieciešami, vai vismaz vēlami rēķināties ar vecākās paaudzes dzīves pieredzi un gūtām atziņām. Arī šai jautājumā var dzirdēt gan pareizus, gan maldīgus uzskatus. Daži iet tik tālu, ka jaunatnei būtu ieteicams apšaubīt visu to uzskatu pareizību, pie kādiem turas vecākās paaudzes cilvēki un pašiem censties visu pārbaudīt, lai tad pēdīgi nonāktu pie saviem par labiem atzītiem uzskatiem. Te jāņem vērā tas apstāklis, ka uzskati un rīcības veids, pie kuriem turas vecākās paaudzes, nebūt nav tikai šās paaudzes atradums, bet tie ietver sevī atziņas, kas izveidotas neskaitāmi iepriekšējo paaudžu dzīves gaitās. Tādēļ katra nākošā paaudze no sevis tikai mazā mērā spēj papildināt un pārlabot iepriekšējo paaudžu iegūtās atziņas. Katram cilvēkam ir jāsaņem ar tik daudzām dzīves problēmām, ka tam vienkārši nepietiks laiks visas viņam pašam atrisināt, nenemot vērā vecākās paaudzes pieredzi un iegūtās atziņas. Te vēl jāņem vērā tas apstāklis, ka normālās dzīves normas nav padotas modes svārstībām un tās paliek spēkā kopš gadu tūkstošiem. Vecākās paaudzes atziņu neievērošana ir saistīta ar risku un savus neizdevušos eksperimentus ne vienmēr var izbeigt bez nopietniem zaudējumiem, vai visas dzīves smagiem satricinājumiem. Tas bie-

ži notiek ar cilvēkiem, kas negrib ievērot nepieciešamo apdomību dibinot laulības dzīvi, ierēķinoties ar tuvinieku padomiem un apstākļu vērtējumiem.

Ir cilvēki, kas ieteic jaunatnei apšaubīt visas vecākās paaudzes atziņas un meklēt pašiem savas atziņas, kaut arī pie tam nāktos apdedzināt pirkstus. Tādu uzskatu sludinātāji uzņemas uz sevi briesmīgu atbildību. Deguma brūces ir ļoti sāpīgas un grūti sadziedējamas. Bet uz pārgalvīgu rīcību var tā apdedzināties, ka brūces sāpēs visu mūžu.

Plašākās jaunatnes sanāksmēs arvienu izraisās pārrunas par jaunatnes patriotismu. Vecākās paaudzes pārstāvji tādās reizēs aicina jaunatni palikt uzticīgai savai tautai un apzināties savu atbildību par tautas turpmākiem likteņiem. Uz šādiem aicinājumiem sapulcējušies jaunieši gandrīz bez izņēmumiem apliecina, ka ir gatavi pildīt uzdevumus, ko no viņas prasa ka tautas patreizējais stāvoklis, tā arī tās nākotne. Ir liels prieks dzirdēt šādus jaunatnes solījumus, bet tai pat laikā tai ir jāatgādina, ka šie solījumi uzliek arī pienākumus, pie kuŗu pildīšanas ir jāstājas nekavējoties, bet nav tie jāatliek uz to laiku, kad dzimtenē atkal būs brīva un varēs uz turieni doties atpakaļ. Mēs zinam, ka Latvijā pašlaik notiek briesmīgi postīšanas darbi. Lauku sētas, no kuŗām daudzas ir pastāvējušas gadu simteņus, tiek noārdītas un to iedzīvotājus sadzen kolhozos, kur tos spiež dzīvot latviešiem svešā un pretīgā dzīves iekārtā. Kad Latvija kļūs brīva, tās iedzīvotāji centīsies pēc iespējas drīzāk atgriezties pie tās kārtības, kādā atbilst to raksturam un vēsturiskām tradīcijām. Latvijai būs nepieciešami daudzi tūkstoši speciālistu un meistarū, kas palīdzēs tautai paveikt šo jaunūzbūves darbu. Šiem speciālistiem jāaug un jāveidojas jau tagad dzīvojot brīvajā pasaulē. Šai jautājumā ir ļoti liela mūsu atbildība un ne mazāk lielas ir arī mūsu iespējas. Brīvajā pasaulē nokļuvušie latvieši gan sastāda tikai nepilnu desmito daļu no tautas kopskaita. Bet šie brīvās pasaules latvieši nāk galvenā kārtā no tautas augstākām aprindām, no tautas spējīgākiem cilvēkiem. Kāds Vācijā nometņu laikā izdarītais pētījums rādīja, ka no pamatskolu skolniekiem apmēram puse bija

akadēmiskās inteligences un vidējās inteligences bērni. Tāpat arī pārējie skolnieki bija jāuzskata par apdāvinātāko latviešu cilvēku bērniem. Pēc skolotāju novērojumiem šo bērnu apdāvinātība bija ļoti laba. Tādēļ visu mūsu svēts pienākums iepretīm savai tautai ir - lai latviešu bērnu gara spējas tiktu izkoptas līdz iespējamai pilnībai, lai neviens talants neietu zudumā nolaidības dēļ. Tas ir jādara ne tikai tautas nākotnes, bet arī pašu cilvēku interesēs. Tikai tāds cilvēks varēs justies dzīvē laimīgs, kas visas savas spējas būs izkojis un attīstījis līdz iespējamai pilnībai. Šāda mērķa sasniegšanai tās zemes, kurās pašlaik dzīvo latvieši brīvajā pasaulē, sagādā vislabvēlīgākās iespējas. Tās nevar palikt neizmantotas. Te paveras ļoti plašas darbības iespējas, kā vecās paaudzes, tā arī pašas jaunatnes organizācijām - palīdzēt latviešu centīgai jaunatnei tikt pēc iespējas tālāk uz priekšu un uz augšu. Par ceļa rādītāja zvaigzni mūsu dzīvē vislabāk var noderēt šāds Krišjāna Valdemāra atzinums:

Tam vien prieki gaviļē
Visā plašā pasaulē,
Kas ar prātu dedzīgu,
Dzenās iekrāt gudrību.

Visvaldis Klīve M. A.

JAUNATNES PROBLĒMAS

Caurmēra latviešu jaunieša dzīvē ir vismaz četri "poli" ap kuriem viņa dzīve ir izveidota un kas var radīt problēmas: viņa meitene (jaunietei-viņas zēns), skola, darbs un atpūta. Citiem vārdiem runājot, jaunatnei ir jāsastopas ar seksuālam problēmām, izglītības un darba sagādes jautājumiem un tā sakot, slinkošanas tehniku izveidošanu mēs šeit neminam divus svarīgus faktoros jaunatnes dzīvē - ģimeni un sabiedrību-noteiktu iemeslu dēļ. Ģimenē gan var parādīties nopietnas problēmas, bet parasti, raugoties no jaunieša redzes viedokļa, šo problēmu iemesli ir meklējami ārpus ģimenes dzīves, piemēram brīvā laika nepareizā izmantošanā, u. t. t. Sabiedrība ir saistīta ar gandrīz visām jaunatnes dzīves problēmām un tādēļ mēs to īpaši sākumā nepieminam.

Analizējot problēmas, kuras izveidojas ap šiem četriem "poliem" mēs drīzi atklāsim, ka aiz šīm tiešajām ikdienas problēmām atveras daudz plašāki un dziļāki jautājumi. Šo jautājumu atbilžu meklēšana var mūs aizvest tālu ārpus mūsu tautas un mūsu dzīves tiešajām robežām. Tās norāda, ka savā pēdējā analīzē tā saucamās jaunatnes problēmas nav tik daudz vienas paaudzes lieta, bet gan tautas, veselās kultūras vai pat visas cilvēces "mūžīgie jautājumi". Savā ziņā mēs varam iedomāties jaunatnes problēmas kā koncentriskus lielākus un mazākus aplus, kur mazākajā ir ietvertas ikdie-

niškas, konkrētas problēmas, nākošajā jau plašākas problēmas un tā jo projām līdz mēs sasniedzam pēdējo apli - cilvēka dzīves pamatjautājumus.

Pirms mēs sākam problēmu apskati mums ir vismaz aptuveni jādēfinē divi termiņi ar kuriem mēs jau esam sastapušies un kas savā ziņā ieņem centrālo vietu mūsu diskusijā: "problēma" un "jaunatne".

Problēma ir ikviens jautājums, kas prasa atrisinājumu. To mēs sastopam ikvienā situācijā (praktiskā un teorētiskā), kurā nav piemērota automatiska, ierašu izveidota rīcības plāna. Šis apstāklis izraisa mūsu domāšanas darbību un mēs sakam, ka mēs meklējam problēmai piemērotu atrisinājumu.

Jaunatni definēt ir jau grūtāki, jo novilkt robežu starp paaudzēm gandrīz nav iespējams. Jaunība nav tikai posms cilvēka fizioloģiskajā attīstībā - tā ietver zināmu dzīves uzskatu, lūzumus un pārmaiņas garīgajā augšanā. Šo iemeslu rezultātā mēs ar latviešu "jaunatni" brīvajā pasaulē sapratīsim to mūsu tautas daļu, kuras dzīvē ir notikuši divi lieli lūzumi. Pirmā lielā pārmaiņa normālajā attīstībā ir bērnība un skolas gaitas Vācijā, tā saucamajā nometņu laikmetā. Otrā pārmaiņa ir pārcelšanās uz dažādajām emigrācijas zemēm, izglītības turpināšana šo zemju vidusskolās un kolledžās. Jaunieši atceras Latviju; tur viņi varbūt iesāka savas tautskolas gaitas, bet smagās lielnieku un vācu okupācijas, patī dzimtenes atstāšana ir nesalīdzināmi bālāki un mazāk sāpīgi piedzīvojumi nekā tas ir mūsu vecākās un vidējās paaudzes dzīvē (no kuriem daudzi piedalījās II Pasaules karā).

I

Kā pirmo starp jaunatnes tiešajām problēmām mēs minējam seksuālos jautājumus. Tas ir darīts apzinīgi, jo runājot par jaunatni mēs nekad nedrīkstam aizmirst, ka jaunība ietver noteiktas fizioloģiskas pārmaiņas. Šīs fizioloģiskās pār-

maiņas, starp kurām seksuālā attīstība varbūt ieņem centrālo vietu, izraisa veselu rindu problēmas. Daudzas no šīm problēmām nav īpatnējas latviešu jaunatnei un tās mēs arī šeit neminēsim. Mēs šeit pieskārsimies tikai diviem nopietniem jautājumiem, ar ko saskaras latviešu jaunatne.

Pirmkārt, latviešu jaunatnei seksuālās problēmas ir jāatrisinā svešu tautu vidū, kas nozīmē, ka jauktās laulības lielākā vai mazākā mērā ir neizbēgama parādība. Ar katru gadu jaukto laulību skaits ir palielinājies un mēs varam būt pilnīgi droši, ka to skaits pieaugs nākošajos gados. Raugoties no tīri psihologiska viedokļa šīs laulības (tāpat ka laulības starp dažādu ticību piederīgiem) ir vienmēr apdraudētas. Laulības partneru augšana dažādajās nacionālās un kulturālās vidēs agrāk vai vēlāk var izraisīt nopietnas problēmas, kuras šo laulību sākumā nemaz nav pārredzamas. Arī no nacionālā viedokļa raugoties jauktas laulības lielākā daļā gadījumu nozīme latvieša vai latvietes asimilāciju. Jaunās ģimenes valoda parasti nav latviešu valoda un jaukto laulību bērni reti ieaug latviešu sabiedrībā.

Otrkārt, jaunatne savus seksuālos jautājumus atrisina saskarē ar sabiedrību, kuras parašas un ieskati šajos jautājumos ir citādi nekā latviešu sabiedrības līdzšinējie uzskati. Piemēram, tā saucamā "going steady" ASV iesākas jau jaunākās vidusskolas klasēs, laulības ir daudz agrāk, u. t. t. Visi šie apstākļi var radīt pārpratumus un saspīlējumus ģimenēs, kur jauniešu dzīve norisinās paraleli gan latviešu, gan arī cittautu sabiedrības vidū. Tāpat mums ir vienmēr jāpatur vērā, ka jaunatne aug laikā, kad seksuālā morale mainās un šīs pārmaiņas agrāki vai vēlāki atbalsojas mūsu sabiedrībā. Salīdzinot ar mūsu vecākās paaudzes uzskatiem šī "jaunā" morale ir daudz reālistiskāka, kas nozīmē, ka jaunatnei var rasties nopietnas ētiskas problēmas.

Šādā veidā analizējot mēs redzam, ka jaunieša vieta un dzīve latviešu ģimenē ir mainīga. Viņš ir pirmais ģimenes loceklis, kurš nonāk visciešākā saskarē ar cittautiešu vidi. Tieši caur viņu vecāki bieži iepazīstas ar jauniem uzskatiem un pieredzējumiem. Viņš ir pirmais, kurš izjūt savā

dzīvē divu dažādu sabiedrību un kultūru saskari, kas nozīmē, ka pat tīri praktiskos jautājumos rodas problēmas kā šīs kultūras ir sintezējamas. Bet līdz ar šo jauniešiem kļūst citādāks nekā viņu vecākie brāļi un māšas, kuri ir auguši citādā vidē. Ja šo jaunieša īpatnējo situāciju neizprot vai arī nevēlas izprast, tad rodas tā saucamās jaunās un vecās paaudzes problēmas, kuru sākumi visbiežāk ir meklējami tieši ģimenes lokā.

Nākošā jaunatnes praktiskā problēma ir izglītības iegūšana - skolas darbs. Lielākā daļa no latviešu jauniešiem apmeklē dažāda veida skolas brīvajā pasaulē un ja mēs paskatāmies kaut pavirši mūsu presē, mēs redzam, ka mūsu jaunatne mācas labi, pat ļoti labi. Daudzi ir ieguvuši stipendijas, beiguši skolas ar uzslavām, ievēlēti, piemēram, amerikāņu goda organizācijās. Sekmju ziņā nopietnu problēmu nav. Apmeklējot skolas jauniešiem ātri iedzīvojas ciltautu skolēnu un studentu sabiedrībā. Viņu neuzskata par nevēlamu ārzemnieku. Sveštāutu skolās novērojamas negatīvas parādības, kā mazgadīgo noziedzības, ir sastopamas ļoti reti latviešu jaunatnes vidū un ja mēs arī lasam presē, ka kādam jauniešim ir iznākusi saskare ar policiju, tad tie ir tikai individuāli gadījumi, kuri ir novērojami visos laikos.

Šo novērojumu rezultātā jaunatnes problēmas, kuras ir saistītas ar izglītības iegūšanu ir meklējamas citā plāksnē: proti, kādā veidā skola un tās sniegtais pasaules uzskats iespaido un veido visu jaunatnes dzīvi. Domājot par šo jautājumu, pirmā konkrētā problēma ir tā saucamais nodarbošanās un skolas izvēles jautājums. Tas ir bijis pastāvīgi akūts jautājums jaunatnes dzīvē: plaša starp interesēm, vēlēšanām un iespējamībām. Visi šie jautājumi, kuri ir saistīti ar aroda izvēli savā ziņā ir vieglāki vairāku apstākļu dēļ. Jaunieši dzīvo laikā, kad dažādie interešu un aroda spēju noteikšanas pārbaudījumi, "testi" ir izstrādāti pilnīgāk ka jebkad agrāk. Tāpat amerikāņu-angļu koledžu sistēma parasti neprasa, lai jauniešiem izšķirtos par savu nodarbošanos jau skolas sākumā, bet gan pēc divu gadu pavadīšanas skolā, kad viņam ir jau bijušas iespējas vismaz aptuveni iepazīties kas ir īsti ietverts dažādās

nodarbošanās.

Otrs jautājums, kas jau daudz plašāki skar visu mūsu jaunatni ir pasaules uzskats, kuru jaunieši iegūst skolās. Zināšanas un audzināšana sveštautu skolās ievērojami atšķiras no latviešu skolu pieejas. Sveštautu skolā jauniešiem nav nacionālās audzināšanas un viņš neiegūst zināšanas par mūsu dzimteni. Šī audzināšana ir gandrīz izšķiroša no mūsu nacionālā redzes viedokļa. Jauniešis, kurš zin maz par Latviju, mūsu tautu un vēsturi, daudz vieglāk assimilēsies nekā jauniešis, kuram ir šīs zināšanas un nacionālā audzināšana. Tā kā lielākā daļa no mūsu jaunatnes atrodas ārpus svētdienas skolu apmeklētāju vecuma robežām, tad visa šī "nacionālās izglītības iegūšana" ietelp mūsu sabiedrisko iestādījumu un organizāciju darbības lokā. Kādā veidā šī jaunatnes audzināšana ir praktiski izkārtojama un kādi jaunieši līdzekļi, paņēmieni ir izveidojami jaunatnes interešu saistīšanai, ir varbūt paši svarīgākie jaunatnes darba jautājumi.

Tālāk; Ipaši amerikāņu skolas ir veidotas ap noteiktu principu, ka baznīca ir šķirta no valsts kas nozīmē, ka reliģisko jautājumu apskate nav paredzēta skolu programmās. Tā saucama "progresīva audzināšana" ir organizēta ap citām vērtībām nekā latviešu skolu audzināšana: demokrātija un sabiedriskā dzīve ir izcelta pāri citām vērtībām. Mēs šeit neiztirzāsim, vai tas ir pareizi vai ne, bet tikai konstatētism faktu, ka šis apstāklis var radīt nopietnus jautājumus jaunatnes un visas mūsu tautas organizētājā reliģiskajā dzīvē.

Beidzot jaunatne skolās iepazīstas ar moderno pasaules uzskatu vārda tiešajā nozīmē, proti, tā iepazīstas ar zinātnes atklājumiem, kuri ir devuši pilnīgi jaunu ieskatu visa universa strukturā un cilvēka dzīvē. Šīs zināšanas dažreiz ir tik atšķirīgas no mūsu vecākās paaudzes skolā iegūtās pieredzes, ka šeit rodas jautājums, vai mūsu kultūras dzīvē (Ipaši zinātnē) ir iespējama noteikta kontinuitāte. Citiem vārdiem runājot, vai jaunatne, kuŗa ir ieguvusi augstāko izglītību ārpus Latvijas, var iedzīvoties tajās domāšanas formās, kuras lieto mūsu vecākās paaudzes darbinieki. Zināšanu iegūšana savā pēdējā analizē nozīmē dzīves

uzskata izveidošanu, bet pie šī jautājuma mēs atgriezīsimies vēlāk.

Lielākā daļa no latviešu jauniešiem ir nodarbināti. Arī lielākā daļa no mūsu studējošās jaunatnes strādā - vai nu daļēju vai arī pilnu darba laiku. Šī iemesla dēļ darbs ir viens no mūsu jaunatnes konkrētajām problēmām. Pati darba atrašana un izpelņa šeit nav centrālais jautājums. Galvenā problēma ir savā ziņā divpusīga: darba laiks un darba sabiedrība. Daudzās vietās viens no galvenajiem sekmīga jaunatnes darba šķēršļiem ir laika trūkums: kā lai jaunietis, kurš apmeklē skolu un strādā var intensīvi piedalīties sabiedriskajā un kultūras dzīvē? Kā lai jaunietis vislabāk iedala savu brīvo laiku netraucējot savu darbu un mācības?

Otrā problēmas daļa ir tā saucamā darba sabiedrība. Šis jautājums nav universāls, bet sastopams bieži lielpilsētās. Jaunietis ejot skolā, lai vairāk izpelnītu, parasti nestrādā "savā speciālitātē", bet gan fizisku darbu, kas viņu eventuāli noved citas sabiedrības vidū nekā tas ir skolā, jaunatnes pulcinā vai ģimenē. Šī darba sabiedrība ir bieži organizēta ap kailu pelņas principu; tā ir bieži bez kultūrālām interesēm. Šī sabiedrība dažkārt veicina dažādas negatīvas parādības, kā pārmērīgu alkohola lietošanu, rupjības u. t. t. Pēc sava kulturālā un ētiskā līmeņa šī sabiedrība ir zemāka nekā jaunietis, jo viņš ir parasti audzis inteligentā ģimenē un skolā vismaz formāli skaitas inteligenta sabiedrība. Taisni no šīs darba sabiedrības jaunatnes dzīvē ieviešas netikumi un tādēļ rodas svarīgs jautājums, kā lai jaunietis ietur stingru stāju šādās sabiedrības vidū.

Brīvā laika izmantošana ietver sevī veselu rindu problēmu, no kurām mēs varam uzskaitīt tikai dažas:

- 1) Jaunatnes piedalīšanās sabiedriski-politiskajā darbā.
- 2) Jaunatnes attiecības ar dažādām vecākās paaudzes organizācijām.
- 3) Pašas jaunatnes sabiedriskā darba iekšējās problēmās, kā jaunatnes organizāciju uzbūves jautājumi, u. t. t.

- 4) Jaunatnes piedalīšanās latviešu kultūras un mākslas saglabāšanas un jaunrades darbā.
- 5) Jaunatnes piedalīšanās religiskajā dzīvē un tās organizētājās izpausmēs.
- 6) Jaunatne un sports.
- 7) Jaunatne un dažāda veida izpriecās.

Ja mēs pārskatām šo sarakstu, mēs varam izšķirt dažāda tipa problēmas, kuru atrisinājumi ir meklējami dažādās virzienos. Pirmkārt, ir vesela rinda tehnisku jautājumu, ka piemēram, kā vislabāk izveidot jaunatnes sanāksmes, kā noorganizēt visefektīvāk sporta sacīkstes, kā piesaistīt jaunus biedrus baznīcas jaunatnes pulcīnam, u. t. t. Šo jautājumu atrisināšana ietver grūtību noskaidrošanu un jaunu paņēmieni izveidošana. Otrkārt, šeit ir jautājumi par latviešu jaunatnes stāvokli visas mūsu sabiedrības un kultūras dzīves vidū. Šis ir ļoti nopietns jautājums, jo sakarā ar dzimtenes atstāšanu šis sabiedrības kultūras dzīves normālā attīstība ir pārtraukta. Šī sabiedrība cīnās par savas kultūras saglabāšanu un dzimtenes atbrīvošanu. Šai sabiedrībai ir zināmas tradīcijas, strāvojumi ar kuriem jaunatne iepazīstas. Jaunatnei, kura ir augusi citos apstākļos tāpat kā ģimenes gadījumā, kuru minējam iepriekš, ir varbūt grūtības izprast mūsu sabiedrības situāciju un izaugt par tās orgānisku sastāvdaļu. Nav pareizi, kā tas ir ticis dažkārt apgalvots, ka mūsu vecākās paaudzes skati ir pievērsti tikai pāgātnei un jaunatnes tikai nākotnei, kas tad izskaidrotu atšķirības paaudžu starpā. Atšķirība ir meklējama jautājumos: kādā veidā ir asimilējami pēdējo 15 gadu notikumi latviešu politiskajā un garīgajā domāšanā un ko un kā darīt tālāk? Šī asimilācija nav vēl pilnīgi notikusi un patī nākotnes plānošana atrodas "plūstošā" situācijā. Šī iemeslā dēļ ir saprotāmi, kādēļ jaunatnes nostāšanās mūsu sabiedriskos un kultūras jautājumos nav dažreiz vēl pilnīgi izkristalizējusies. Treškārt, šeit ir jautājumi par vērtībām jaunatnes dzīvē (ētiskām, estētiskām, mēra izjūtu, u. t. t.) Piemēram, sporta jautājumā problēmu rada sportistu pārmērības pilnīga aizraušanās, nepiegriežot citām brīvā laika izmantošanas iespējām nekādas vērtības. (Sporta jautājums tiks tuvāk noskaidrots

īpašā rakstā. Red.) Nemot citu dzīves nozari-
mākslu- mēs redzam, ka daži jaunie mākslinieki un
rakstnieki aizraujas ar viena veida stilu vai te-
matiku. Šis ir jautājums par estētisko vērtību
"pārvērtēšanu" un noskaidrošanu.

II

Atceroties mūsu salīdzinājumu par koncentri-
skajiem apliem, mēs iepriekšējās analīzes rezul-
tātā esam nonākuši nākošajā aplī. Aiz tiešajām,
konkrētajām jaunatnes problēmām mēs esam lielā
mērā atklājuši plašākos jautājumus. Savā pēdējā
analīzē jaunatnes problēmas pēc sava rakstura ir:

- 1) Psihologiski jautājumi.
- 2) Politiski jautājumi.
- 3) Vērtību jautājumi.
- 4) Pasaules izpratnes jautājumi.

Neviens no šiem jautājumiem nestāv izolēti. Tie
ir cieši savīti. Pasaules izpratnes jautājumi ir
vienmēr savienoti ar cilvēka psihologisko stā-
vokli, bet jauniešu psihologiskās nostājas ie-
spaido viņu piedalīšanos politisko jautājumu at-
risināšanā, kamēr šī patī atrisinājumu atklāšana
atrodas zināmu ētisku vērtību lokā. Šādas un lī-
dzīgas saistības mēs varam atklāt dažādos virzie-
nos starp iepriekš minētajiem četriem jautājumiem.
Šī iemesla dēļ ir grūti pateikt, kurš no šiem
četriem jautājumiem ir tas svarīgākais. Tie diez-
gan konkrēti izveido apli - važu, kura apslēdz
jaunatnes domāšanu.

Jaunība ir tas laiks, kad cilvēks veido savu
pasaules uzskatu. Lmetojot amerikāņu filozofa G.
Santajanā izteicienu - "mūsu dzīve un domāšana
iesākas 'vidū' ". Mēs atklājam, ka mūsu ķermenis
atrodas īpatnējas pasaules vidū un mēs iesākam
izprast šo pasauli kā kautko organizētu - kosmu -
pasauli ar noteiktu kārtību. Mēs mēģinām atrast
zināmus pieturas punktus, struktūras ar kurām šo
pasauli - kosmu organizēt. Mēs iepazīstamies ar
zinātni, filozofiju un reliģiju, kuras mēģina
sniegt mums zināmus pieturas punktus, noteiktas
izpratnes. Šīs izpratnes ir dažādas. Arī pašas
zinātnes, filozofijas un reliģijas sniegtās pa-
saules izpratnes nav kautkas viengabalains. Tās

ir mainīgas un tādēļ, lai arī tas izklausītos savādi, mums ir jārunā par dinamiskām sruktūrām. Šī izpratne maina ir bijusi sevišķi asa pēdējos gados un tādēļ ir dabiski, ka jaunieši meklē, kaut arī neapzināti, kādu vienojošu pasaules usskatu. Vai šāds uzskats ir vispāri iespējams, nav mūsu uzdevums iztīrīt, bet līdz šim minētais cilvēka attīstības process skaidri aprāda, ka tā saucamais pasaules izpratnes jautājums ietver sevi veselu rindu komplicētu problēmu.

Tālāk, jaunība ir laiks, kad cilvēks iepazīstas pats ar sevi - savām izjūtām, pārdzīvojumiem un piedzīvojumiem. Jaunieši novēro savā dzīvē dažādas dziņas un intereses, kuŗas rosina viņu dažādām nodarbēm un meklējumiem. Pārdzīvojumi, kuŗos ir piedalījušies mūsu jaunatne ir bijuši lieli un dziļi, kas nozīmē, ka tā ir sastapusies ar dzīves grūtībām daudz agrāk nekā caurmēra ciitautu jaunieši brīvajā pasaulē. Bērnība vārda pilnā nozīmē ir bijusi nenormāla. Visas šīs parādības ir atstājušas noteiktas pēdas jaunatnes psiholoģiskajā attīstībā. Varbūt šīs psiholoģiskas problēmas ir saskatamas visasāk nedrošības izjūtā, kuŗa ir novērojama daudzu jauniešu dzīvē. Varbūt šī nedrošības sajūta ir paslēpta aiz ārējas bravūras čaulas, bet savā būtībā tā atspoguļo visa pašreizējā laikmeta nenoteiktību un nedrošību. Jaunatne šīs pārmaiņas izjūt asāki nekā mūsu vecākā paaudze, kuŗa kautko aptuvenu piedzīvoja jau savā jaunībā - I Pasaules kuŗa laikā. Jaunieši vēlas sevi saprast apkārtējās pasaules vidū un izveidot savu dzīvi tā, lai nebūtu jādzīvo lielākā vai mazākā psiholoģiska spriegumā. Tā ir viņa lielā psiholoģiskā problēma.

Jaunieši dzīvo noteiktā sabiedrībā, pieder zināmai - šajā gadījumā - Latviešu nācijai. Šī dzīve sabiedrībā gribot vai negribot ietver viņu viena vai otra veida politisko saistību laukā. Viņa psiholoģiskā uzbūve prasa sevis izpaušmi - darbību cilvēku vidū. Viņš, pārfrāzējot Aristoteli, ir politiski dzīva būtne, sabiedriska dzīvnieks. Bet ja tā, tad uzskati par apkārtējo sabiedrību un piedalīšanās tās darbā ir neizbēgama. Jaunieši pieder latviešu nācijai, kuŗa noteiktu vēsturisku apstākļu dēļ atrodas īpatnēja politis-

kā situācijā. Cīņa par Latvijas atbrīvošanu ir politiska cīņa. Tāpat sabiedrība, kurai jaunietis pieder nav viengabalaina: tā ietver sevī dažādus novirzienus, kuras atrodas zināmas "spēka" attiecībās. Jaunietis no šīm attiecībām izvairīties nevar un visu šo dažādo apstākļu rezultātā jaunietis atrodas nopietnu politisku jautājumu priekšā iesākot no viņa paša politiskas stājas izkristalizēšanas līdz konkrētajam jautājumam, kā vislabāki iesaistīt jaunatni cīņā pret komunismu.

Šādā veidā apzinoties sevi universa vidū kā dzīvu būtni un kā sabiedrības locekli, jaunietis atklāj, ka pati cilvēka dzīve un sabiedrības locekļu savstarpējās attiecības ir veidotas ap zināmām vērtību izjūtām. Cilvēks atzīst, ka kautkas labs, daiļš, pareizs, kā ir pienākumi u. t. t. Šādos apstākļos jaunietis sāk veidot savu vērtību uzskatus un izturēšanas principus. Bet līdz ko šis veidošanas process ir iesācies, jaunietis atklāj kā pasaule atrodas vērtību krīzē. Vērtību uzskati, kuŗi ir atradušies Vakareiropas pamatos ir tikuši smagi satricināti. Ja Fridrichs Ničše pagājušā gadsimta beigās varēja teikt, ka Dievs ir miris saprotot ar to, ka līdzšinējās Eiropas vērtību strukturas ir sabrukušas, tad mēs esam visi piedzīvojuši šī sabrukuma augļus. Miers, brīvība, personas neaizkaramība un citi līdzīgi izteicieni apmēram pus pasaulē ir ieguvuši citu nozīmi nekā tas ir bijis agrāk. Nežēlība, meli, veselu tautu izslepkavošana ir kļuvušas par parastām parādībām un liela mēra tā saucamā Kristīgā-brīvā pasaule ir šo vērtību satricināšanu mierīgi sankcionējusi. Šādā veidā mēs redzam vērtību krīzes plašās dimensijas.

Šai vērtību krīzei ir arī lokālas dimensijas mūsu pašu tautas mērogā. Pēdējo desmit gadu notikumi - okupācijas, bēglu gaitas, karš - nav stiprinājis latviešu tautas vērtību izjūtas. Mēs esam redzējuši latviešus - komunistu līdzskrējējus, vācu okupācijas laika kolaborantus un oportunistus, nesaticīgus nometņu laudis, latviešu apsūdzētājus u. t. t., kas nozīmē, ka cilvēku ētiskajā domāšanā ir noticis atslābums. Mēs esam novērojuši, ka blakus ievērojamu latviešu rakstnieku un mākslinieku darbiem ir parādījušies sēnalu literatūra, trešās

un ceturtās šķiras darbi, kas norāda uz pārvērtībām arī estētiskajā domāšanā.

Tomēr šai vērtību krīzei ir vēl viena - varbūt pati dziļākā - teorētiskā dimensija, proti pats pamatjautājums, vai mēs vispārī varam runāt par kādām objektīvām vērtībām pasaulē, kādu to atklāj modernā zinātne. Zinātne apraksta pasauli un tās slēdzieni ir pārbaudāmi, verificējami. Šī zinātnes aprakstītā pasaule ir noteikta, determinēta un tādēļ vērtībām, kuras vienmēr pieņem cilvēka brīvību, nav vietas. Teikumi, kuri apraksta to kas ir labs, skaists, ir nesaturīgi, nesaprotami, jo tos nevar objektīvi pārbaudīt. Vērtības, saka ievērojamais Britu matemātiķis un šī laika ievērojamākais filozofs Bertrands Rasels, ir optatīvi - manas personīgas, subjektīvas vēlēšanas, kuras ir bāzētas uz manām iegribām un dziņu izpausmēm. Šajā ziņā ir interesanti atzīmēt, ka abas šī laika populāras filozofijas - logiskais pozitīvisms un eksistenciālisms - katrs savu iemeslu dēļ, nav spējušas izveidot ētiku vai estētiku. Bez šaubām, šajā laikā mēs redzam arī mēģinājumus atdzīvināt vērtību izjūtu cilvēku dzīvē - radīt jaunu, piemērotu ētiku atomu laikmetam, atklāt no jauna kristīgas ētikas principus, u. t. t. Tomēr neskatoties uz visiem šiem mēģinājumiem, mūsu jaunatne joprojām atrodas dzīlas vērtību krīzes priekšā.

Mēs neesam mēģinājuši atrisināt uzstādītās problēmas. Tas nav arī bijis mūsu uzdevums. Iepriekšējā diskusijā mēs esam mēģinājuši tikai atvērt daļēji to problemātiku, kura atrodas mūsu jaunatnes priekšā. Tās ir jaunatnes problēmas, kas cieši saistītas ar viņas augšanu un tās ir problēmas, kuras nodarbinā - interesē jauniešus. Mēs esam sākuši ar ļoti reālistiskiem jautājumiem un noslēguši ar dziļākājiem cilvēka dzīves jautājumiem. Šo jautājumu atbilžu meklēšana ir sekjojošo eseju uzdevums.

SEVIS VĒRTĒŠANA ARODA IZVĒLĒ

Katrs jaunietis, domādams par savas dzīves pamatiem un nodrošinājumiem, vispirms atduras uz aroda jautājumu - kādu arodu izvēlēties, kas būs tas darbs, kurā vislabāk un visproduktīvāki varētu ielikt savus garīgos un fiziskos spēkus un kas dotu arī maksimālo apmierinājumu, kā garīgi, tā materiāli? Dažiem šis jautājums nav nekāda problēma, viņi ātri aptver, kurp sliecas viņu intereses ar piemērotām spējām. Tie ir samērā viengabalainie raksturi, kas pubertātes rūgšanas laikā ātri vien ar sevi tiek galā, apzinās savus spēkus un varēšanu. Tie ir tie, kas drīzāk spējuši sevi pareizi saskatīt un novērtēt savas spējas un tieksmes, vērojot reālās dzīves kontūras. Bet dažiem jānoiet garš un rūgts maldināšanās ceļš un daži var maldīties visu mūžu.

Mēģināsim saskatīt dažus pieturas punktus, lai novērstu maldīšanos un jaunietis labāk spētu sevi novērtēt, t. i. daudz maz tuvāki īstenībai sevi pazītu. Nemsim kādu diezgan spilgtu pozitīvu dzīvē novērotu piemēru. Kāds zēns jau no mazbērna kājām nodarbojās ar konstruēšanu, vispirms ar klucišiem, veidojot dažādas "būves", vēlāk, kad varēšana atļāva palīgā ņemt darba rīkus, veidojumi kļuva jau komplicētāki. Visi tie līdzinājās kaut kādiem aparātiem vai mašīnām. Tādas bija viņa rotaļu nodarbības. Bet kad zēns prata rokā saturēt zīmuli, drīz vien iemācījās rakstīt ciparus un sāka rēķināt, bieži vien plijoties virsū vecākiem un citiem tuviniekiem ar matēmatiskiem jautājumiem. Astonu gadu vecumā viņš jau labi prata galvā izdarīt visas rēķināšanas darbības vairāku desmitu apmērā. Skolas laikā - labākais matēmatikis un šachists. Visu brīvo laiku viņš pavadīja konstruēdams radio aparātus un lidmašīnu modeļus. Skolu beidzot tad arī šis jauneklis traucās uz augstskolu studēt inženieru zinātni. Šinī piemērā apvienojās spējas, varēšana un tieksmes.

Zēnu jau no mazotnes vadīja it kā kāda dabas

balss, kurai viņš, jāsaka, bez traucējumiem varēja sekot. Tāda "dabas balss" sauc katrā jaunieši, tikai ne katrs to sadzird. Kāpēc? Tāpēc, ka dažādu apstākļu dēļ ne vienmēr minētie trīs faktori - spējas, varēšana un tieksmes - brālīgi sadarbojas, lai vestu uz īsto mērķi. Galvenais jaucējs lielāko tiesu tieksmes, kas neatbilst spējām un varēšanai.

Izšķiroties par piemērotu arodu, ar šiem trīs psihiskajiem faktoriem jārekinās katram jauniešim. Skaidrības dēļ, minēsim kā tie jāsaprot. Par spējām saucām tās intelektuālās, emocionālās un fiziskās dotības, ar kādām katrs no dabas apveltīts. Par varēšanu, resp. nevarēšanu jārunā tad, kad dažādu emocionālu strāvu sastīgumu dēļ, spējas visā pilnībā nevar parādīties. Piem., skolnieks mājās var būt ļoti labi sagatavojis stundu, bet klasē atbildot piepeši daudz kas vairs nenāk prātā, un viņš savas zināšanas nedabū pareizi un pilnīgi parādīt. Nevarēšanā dzen arī šaubas un mazvērtības izjūtas, par ko būs runa vēlāk. Tieksmes - vēlmes un iecerēs sasniegt kādu noteiktu vietu dzīvē, kas dotu vispilnīgāko apmierinājumu.

Kādi var būt tie apstākļi, kas jaunieši neļauj sadzirdēt "dabas balsi" un kas traucē pareizu sevis novērtēšanu?

Kad jaunieši apstājas pie aroda jautājuma viņam aiz muguras diezgan garš garīgās un fiziskās attīstības ceļš ar daudzām pārvērtībām. No vienas puses viņš ir bijis padots dabīgajiem biologiskajiem procesiem, kas veicināja viņa garīgo un fizisko attīstību, bet no otras puses audzināšana, ko veica ģimene. Atkarībā no audzināšanas paņēmieniem, kā vecāki pieiet bērnam, veidojās viņa garīgā struktūra. Bieži vien gadās, ka vecāki, vai nu aiz nezināšanas vai citādi, pielaiž kļūdas, izturās un apietās ar bērnu tā, ka apgrūtina dabīgo attīstības gaitu. Lai tas būtu saprotamāki, apskatīsim dažus raksturīgākos momentus, tos, kas visvairāk var ietekmēt pareizu sevis novērtēšanu un aroda izvēli.

Starp pirmo un trešo dzīvības gadu, bērns ir pilnīgi egocentrisks, viņš jūtās kā pasaules

vidus punkts. Visas tieksmes un vēlmes viņš raida no sava "es" centra. Visai apkārtnei jāpieskaņojas viņam. Es gribu, man vajaga, ir viņa dzīves likums. Pārāk bieži gadās, ka šīnī vecumā viņš tiek par daudz apbrīnots, slavināts un viņam bez mēra tiek izdabāts. Ja nu par katru jaunu vārdu, vai kādu citu veikumu, viņš tiek uzlielīts, nopaijāts vai apbrīnots, tad šī vecuma dabīgais narcisms tiek pārmērīgi kāpināts. Drīzi vien viņš jau prasa ievēribu un apbrīnošanu: "Mamma redzi, mamma skaties", u. t. t. Tāda vecāku nostāja krietni vien ir jau nobremzējusi dabīgo attīstību. Ap trešo gadu bērnam no narcisma jāatbrīvojas, bet tas nu tā sakāpināts, ka grūti atraisīties. Vēlāk, skolā un citā sabiedrībā, viņa narcisms vairs neatrod atbalsi, nesāņem apmierinājumu. Šāds bērns nekādi nespēj justies viens no daudziem, daļina no kopas. Viņš neapjauž, ka citu bērnu pulkā jāievēro arī citu intereses. Viņš arvienu grib būt vienīgais un izredzētais. R. p. pedagogiskā institūta darbā man bija daudz gadījumu, kad šāda rakstura bērni, nevarēdami izcelties ar zināšanām un citiem veikumiem, metās negatīvā virzienā un kļuva nerātņību varoņi, kas ar muļķīgiem izlēcieniem smīdināja klasi. Pubertātes laikā, kad no bērna veidojas jauniešis, šādiem raksturiem jāpiedzīvo lielas grūtības, saskaņojot varēšanu ar gribēšanu. Narcisms tik viegli vairs nelaižas valā. Kā mazbērņa gadus viņa narcismam glaimoja vecāku apbrīnošana un slavīnāšana, tā tagad viņš to gaida no visas apkārtnes. Nu viņš jau plašākas sabiedrības lokā vēlas būt visu apbrīnots un slavīnāts. Bet kas ir tie, kuŗu vārdi tiek visvairāk daudzīnāti? Tie ir rakstnieki, dzejnieki u. c. mākslinieki, bet galvenais - aktieri, resp. mūsu apstākļos, kino zvaigznes. Aktierim arī tieša saskare ar publiku. Kas gan vēl vairāk var glaimot narcismam? Un rezultātā, tāds jauniešis vairs nedomā par ikdienišķīgiem arodiem, kaut arī ar dabīgajām dotībām viņš kādam būtu piemērots. Tāpēc daudzi jaunieši traucas uz skatuvi, kur viņi būs uzmanības centrā, sniedzot jūsmīgi apsveiktus tēlojumus. Viņi sapņo, ka viņu vārdi būs uz vi-

su skatītāju lūpām. Meitenes grib dejot, tā viņas figūra tiks apbrīnota, visi applaudēs viņas skaistumam un grācijai, visu jaunekļu acis būs viņām pievērstas. No pārējām mākslām jāmin rakstnieki un dzejnieki. Cik būs to jauniešu, kas pubertātes laikā nav rakstījuši dzejas un nav sappojuši klūt par slavētiem dzejniekiem? Tiesa, ir brīži, kad šie jaunieši apstājas pie sevis vērtēšanas - vai es to spēšu, vai man ir dotības māksliniecišķajam darbam? Bet tad gadās tā, ka dziļie un intensīvie pubertātes laika pārdzīvojumi, iztēles un fantaziju apvītie priekšstati un domāšana visus šaubu momentus jo viegli atvaira. Ak, ar tādām ugunīgu jūtu brāzmām, ar tādiem domu tēliem, es noteikti neesmu ikdienišķs radījums, manī mit mākslinieks, man jātop par tādu. Bet vai jaunieši paši zin un saprot, ka vairāk vai mazāk tā spriež katrs jaunietis? Ne katrs, kas vēlas klūt mākslinieks, par to var klūt. Visus arodus var iemācīties, bet mākslinieku jāpiedzimst. Māksliniekam nepietiek ar dziļiem pārdzīvojumiem un bagātu iztēli vien, ir vajadzīga arī tā dievišķā uguns ko saucam par talantu, kas visu to pārkausē un salej noteiktās formās.

Bet kā lai jaunietis šaubu brīdī pārlicinās par savu talantu? Noteiktas atbildes uz to mēs nevaram dabūt, var minēt tikai dažus pieturas punktus. Bet iepriekš paskatīsimies kādā piemērā, kur nepareizi izvēlēts mākslinieka ceļš. Prātā nāk kāda meitene ar nepiemērotu ārieni skatuves māksliniecei, kas tomēr par visu vari gribēja tāda klūt. Viņa sappoja par mīlētājām un jaunām drāmatiskām lomām. Uz tām viņu vedināja spēcīgi jūtu izverdumi. Viņa izstrādājās pa visām Rīgā pazīstamām drāmatiskām studijām, pēma arī privātsiņas pie kāda pazīstama aktiera un skatuves mākslas pārdzīvojumi bija pilnīgi chaotiski un nedeļa cerību, ka kādreiz tie varētu izkristalizēties un ielieties māksliniecišķās formās.

Tātad ne talants, bet nepareizi novērtēti

spēcīgie pārdzīvojumi un sapņi par mākslinieces lauriem, dzina viņu tiekties uz skatuves. Labi, ka šī meitene strādāja maizes darbu, un drāmatiskām studijām nodevās tikai brīvajā laikā. Viņas narcisms bija tik spēcīgs, ka neticēja nevienai autoritātei un meklēt meklēja, kas beidzot atzīs viņas talantu, bet tāds neatradās.

Tātad viens pieturas punkts - ļabi pārdomāt katru autoritatīvu spriedumu un padomu. Otrs pieturas punkts sevis vērtēšanā būtu mēģināt sevi notvert pie domām un sapņiem par sasniegtiem panākumiem. Ja iegribētais aktieris jau redz sevi laimīgu klanoties publikas aplausiem un "dzejnieks" jau skatulogos redz izliktas savas grāmatas, vai iespiestus savus dzejoļus, vai citas tādas vēl nenotikušas pārādības, tad puslīdz droši varam teikt, ka neviens iecerēto nerasniegs. Tie šūpojas tikai savu tikamo iegribu vilņos. Viņu tieksmju pamatā nav radīšanas prieks, māksliniecisko formu veidošana, bet izdzīvošanās tikamās nākotnes illuzijās. Īsts talants nesapņo par panākumiem, bet domā par darāmo darbu. Tāpat, ja kāds students sevi redz jau profesora katedrī, tad jāšaubās, vai līdz tam viņš nokļūs. Var jau tad, sevis mierināšanai, greka āzi meklēt dažādos apstākļos, bet īstais vaininieks būs un paliks paša personīgais raksturs un nepiemērotās spējas.

Apskatīsim vēl vienu svarīgu norisi mazbērna dzīvē. Izdarīt visas pirmās bioloģiskās funkcijas, bērnu mudina patika, zināmas tīksmes izjūtas. Bērns zīž, kustās un izdara dabīgās vajadzības patikas dzīts, sava prieka dēļ. Šīs tīksmes izjūtas nav koncentrētas tikai attiecīgo funkciju orgānos, bet pārņem visu ķermeni un kalpo bērna attīstībai, kas risinās pa zināmām pakāpēm.

Katrā pakāpē tīksmes izjūtām sava raksturīga vieta. Fiziskā un garīgā attīstībā, pamazām pārejot no vienas pakāpes uz nākošo augstāko, bērnam jāatsakās, jāaizmirst iepriekšējā stadijā izjustās tīksmes zināmā organā. Tā, apmēram ap gadu, vai jau agrāk,

viņam jāaizmirst zīšanas patika. Tās vietā stājas ēšana, kas nav vairs savienota ar zīšanas patiku. Laikā starp pirmo un otro dzīvības gadu, bērnam pamazām jāatraisās no dabisko vajadzību pastiprinātas tīksmes izjūtas un tās jāizdara kā pašas par sevi nepieciešamas funkcijas. Visilgāki turpinās kustēšanās prieks, jo bērnam daudz jāvingrinās, lai attīstītu ķermeni. Šīs pakāpes, ieskaitot arī tipisko rotaļu laiku, bērns iziet apmēram līdz sestajam dzīvības gadam. Pārdzīvotās tīksmes izjūtas-atkāpjas no savām agrākajām vietām, jo viņas tur vairs nav vajadzīgas. Bet izzudušas tās nav. Pubertātes laikā tās atjaunojas, bet jau ar lielāku intensitāti un koncentrējas dzimuma orgānos un tās tad saucam par erotiskajām un seksuālajām dziņām, kurām jākalpo dzimuma turpināšanai.

Tā tam jābūt, ja bērns nekādi un nekur nav traucēts normālajā attīstības gaitā. Be t diemžēl bieži vien gadās, ka ar nepareizu audzināšanu tīksmes bērnam tiek pārmērīgi kāpinātas un bērns, pārejot uz nākošo pakāpi, neatraisās no tām, nu jau liekām kļuvušām. Tās tad turpina patstāvīgu dzīvi bērna dvēselē un vēlāk neizbēgami sanāk konfliktā ar dabīgā virzienā aizgājušām izjūtām, lai gan tās sen jau nogrimušas zemapziņā. Apzinīgais "es" tām pretojas un savā tiešā, primārā veidā, nelauj izdarboties. Bet tad, lai konfliktu daudz maz atslogotu, tiek atrasts kaut kāds pielaižams atvītotājs. Piem., zīšanas patika var izpausties pārmērīgā smēķēšanā, dzeršanā vai saldumu lietošanā. Neatraisīšanās no dabīgo vajadzību patikas var parādīties pastiprinātas netīrības tieksmēs, vai, garīgā plāksnē, tieksmē uz rupjiem, neglītiem vārdiem un netīrām domām. Muskulu erotika, resp. kustēšanās prieks, var izpausties dejošanā, kaušanās tieksmēs un arī sportā. Tomēr nereti atvītotājs apmierina tikai daļu no primārajām tieksmēm. Neapmierinātā daļa jaunietī mutulo kā neizprotams nemiers un ilgas. Par neatļautām dziņām bērni parasti tiek kaunināti, rāti, pat sodīti. Neatļauto viņi cenšas nomākt un ap-

spiest. Bet tas nekad neizdodas, jo zemapziņā apspiestās dzinas vienmēr ir aktīvas. Tiesāmībā viņi tām nevar atlauties, tāpēc kļūst nebrīvi, kautrīgi, nomākti un bēg vientulībā un sapnos, kuros tad fantazija atrod zināmu tiesu konflikta izlīdzināšanai. Arī uz šī pamata var rasties mākslinieciskā ceļa izvēle, kur apspiesto dzinu nemiers meklē izeju. Ikdieniškā arodā tas reti iespējams.

Tak gadās arī maldīšanās citos arodos, kā to redzēsim šādā piemērā. Reiz pie manis institūtā atnāca kāds students, neziņā ko darīt viņš bija gribējis kļūt inženieris un lido-tājs, lai gan visas dotības vērsās humanitāro zinātņu virzienā. Viņš nebija matemātikis, vairāk interesējās par literātūru, mākslu un filosofiju. Tagad, otrā gadā viņš sāk apjēgt, ka izvēlētās zinātnes nemaz nepadodas un arī neinteresē. Kad viņam jautāju, kāpēc tad viņš izvēlēties šo fakultāti, jauneklis atbildēja, ka gribējis justies brīvs brīvos gaisos lidmašīnā. Tātad saviem jūtu sastrēgumiem izeju gribēja atrast lidojumos, gaisa augstumos un plašumos, tīri fiziski reālā situācijā, nemaz neapjauzdams, ka nebrīvības sajūta gul tikai paša jūtu sastrēgumos.

Nav viegli jaunietim pašam sevi kontrolēt tanīs gadījumos, kad tieksmes velk jūtu konfliktu dēļ bez attiecīgām spējām. Patīkamās dzinas vienmēr špēcīgākas par mierīgiem saprāta apsvērumiem. Tad jaunieša nostāja kļūst afektīva, t. i., viņš viss ir tikai uzplūdušo pārdzīvojumu varā un skrien kā nakts tauriņš uz liesmu. Viņš ir kā mazs bērns, kam sestdienas vakarā apsollīts, ka rītā brauks uz jūrmalu, kur viņam ļoti patīk, bet svētdien līst lietūs un braukšana jāatliek. Viņš neap-tver tā, ka lietū nevar braukt. Viņš it kā nemaz neredz to, un raudādams mēģina arī ci-tiem iestāstīt, ka nemaz jau nelīst. Tikai kad māte viņu izved ārā un viņš pats uz slap-jajām drēbītēm un galvas pārlicinās par to, beigās atzīstās ka līst gan. Tā par katru afektīvu nostāju, realitāte jaunietī aplejka ar aukstu ūdeni, kad jāatzīstas, ka nespēj un

nevar karsti ilgoto sasniegt. Rodas mazvērtības izjūtas, kas ievēd burvju lokā. Bēdīgie piedzivojumi rāda - tu nevari, bet tieksmes saka tev jāvar; un jo lielāka augšup tieksme, jo lielākas bailes par nevarēšanu, kas velk atkal atpakaļ. Kā izklūt no apburtā loka? Jaunietis diezgan labi sevi var kontrolēt skolas laikā, lai tikai mierīgi padomā par neveiksmju gadījumiem. Vai pārāk bieži negadās tā, ka jo vairāk centies un gribējis sevišķi spīdēt, jo lielākas nāk kļūmes un neizdodas nekas. Panākumus ir sagandējušas gluži neapzinīgās mazvērtības sajūtas, kas dzina iecerēt neiespējamo. Katrs darbs darāms pēc labākās sirdsapziņas, bet nav jāsapņo par spīdošiem panākumiem. Ja ar visu iespējamo jaudu tu meties darbā, tad, ja tev būs izcilas spējas, nāks arī spīdoši panākumi bez visas sapņošanas. Vienam otram ir daži priekšmeti, kas diez kā nepadodās. Neskumsti un nedusmojies uz sevi, ja tanis nav tādu panākumu, kādus tu vēlētos. Apmierinies ar to, ka uzcītīgi pie tiem strādā. Tas tevi vairāk noturēs līdzsvarā un tu arī grūtākajos priekšmetos drīzāki sasniegsi maksimālos veikumus savu spēju robežās. Tad vieglāki un bez afektiem noskaidrosies arī aroda izvēlē, jo tieksmes būs saskaņojas ar spējām. Tu būs sevi pareizāki novērtējis.

Pubertātes laikā jaunietis labi sevi var vērtēt arī citādā ziņā, proti, vērojot savu izturēšanos sabiedrībā, satiksmē ar citiem jauniešiem, ar pretējo dzimumu. Ja tu jūties apmulsis, kā ar sasietu mēli un rokām, ja tev jūkd domu gaita un tu nevari brīvi un omulīgi justies un runāties, tad tevi māc jūtu sastrēgumi. Tas nozīmē, ka tiem pārdzīvojumu un domu veidoļiem, ko tu gribētu rādīt, apzinātais "es" uzlicis savu kategorisko veto. Tā nav parastā kautrība, ko var pats apzināties un kas nekad nemulsina, tikai iekļauj zināmā atturībā, ja to prasa attiecīga nostāja. Tāds apmulsums jo spilgti iestājas tavas simpātijas tuvumā. Tu gribētu viņas priekšā izplūst skaistos vārdos, būt asprātīgs, izveicīgs, parādīt visu savu mīlumu, bet nekas prātīgs nenāk pār lūpām un tev ir tā, ka labāk lai zeme atvērtos zem tavām kā-

jām. Tev piepeši ir kauns par savām jūtām, tev liekas ka tevī notiek kaut kas nepielāišams kaut kas grēcīgs. Nav vietas šeit iztirzāt, kāpēc tāds stāvoklis radies, bet jāaizrāda gan, ka jaunietim par tādām jūtām nav jāsarīkst. Tas ir dabīgs pubertātes laika pārdzīvojums. Tev jāmēģina saprast, ka tā ir neatvairāma dabas balss, kas nav jānoliedz un jāatvaira, bet tikai jāierobežo tānī lokā, ko novelk tavs saprātīgais, apzinātais "es", tavi reālie darbu pienākumi, ētiskie balsti un sabiedriskās normas. Ja tu šīs dzinas tā apzināsies, tad nebūs jāpārdzīvo nekāds apmulsums, un arī pretējā dzimuma sabiedrībā jutīsies brīvi un omulīgi. Bet gadījumos, kad jaunietis nespēj šīs pretešķības izlīdzināt, pārdzīvojumu mutuli var atkal viņu maldināt. Ja tos viņš nevar parādīt tiešāmībā, tad nolīdis vienatnē, ar kāpinātu sparū mēģina izlādēties dzejā, lai visi redz, ko patiesībā spēj un kas viņš ir.

Te daudz ir runāts par to, kā jaunietis maldīgi izvēlas mākslinieka ceļu. Bet notiek arī pretējais - ar labām mākslinieciskām dotībām izvēlas, vai arī vecāki, vai apstākļi spiež pievērsties kaut kam praktiskam. Iespējams, ka šādos gadījumos pasāktajā arodā nebūs nekādu lielo panākumu. Daudzpusīgā un augstā intelligen- ce, -mākslinieciskajās dotībās tādai jābūt, gan atļaus zināmus panākumus, bet tomēr viņš jūtīsies neapmierināts, jo nespēs atraisīt visus savus garīgos spēkus. Tomēr, ja jaunietis svārstās starp kādu praktisku arodu un mākslinieka gaitām, tad, eksistences nodrošināšanai, pirmā vietā liekams pirmais, jo mūsu dienās, sevišķi trimdas apstākļos, materiālo iztiku var nodrošināt tikai sevišķi izcili mākslinieki, bet lielākai daļai jāmeklē arī maizes darbs. Tā kāds mākslinieks - grafikis, kas bija spiests palikt Vācijā, žēlojās, ka savā laikā nav paklausījis otrām tieksmēm un nav kļuvis par smalkmechanīki, tad dzīves eksistence būtu nodrošināta bez liekām raizēm. Protams nav izslēgti gadījumi, kad, blakus praktiskajam arodam, jaunietis var nodoties arī mākslai. Ja viņš arī neklūs profesionāls mākslinieks, kura

dzīves uzdevums radīt lielās kulturālās vērtības, tad tāds savas garīgās eksistences papildinājums, dos viņam pilnskanīgāku dzīvi.

Te mēs redzējam tikai dažus pieturas punktus sevis vērtēšanai, bet tas vēl ļoti maz, lai jaunietis pārlicinātos kāds arods viņam piemērotāks un vai tieksmes atbilst spējām un varēšanai. Katrā gadījumā vēlams, lai viņš attiecīgā iestādē liktos pārbaudīties ar arodizvēles testiem, sevišķi ja nevar izšķirties par vienu vai otru arodu. Uz šīm pārbaudēm, attiecībā uz praktiskajiem arodiem, var diezgan droši palaieties, ja pārbaudāmam nav lielu traucējumu un sarežģījumu psihiskajā struktūrā. Pēdējā gadījumā gan rezultāti var nesakrist ar īstajām spējām.

Jāaizrāda, ka arodizvēles testigan var palīdzēt izšķirties par vienu vai otru praktisku arodu, bet nevar dot norādījumus par augstākās gara dzīves profesijām, kā mākslām un zinātnēm. Šinī virzienā vairāk var iegūt ar Roršacha asociāciju testiem, kas atļauj konstatēt psihodiagnozi, t. i., testi parāda psihiskās plūsmes raksturīgākās pazīmes.

Ja jaunieša dzīvē no agrās bērnības, no rotaļu laika, var vērot noteiktas intereses un noslieces, kas velkās cauri skolas gadiem un kas liek izvēlēties arī arodu, tad, domājams, viņš ir uz pareiza ceļa. Var likties vēl pārbaudīties ar arodizvēles testiem. Turpretim pubertātes laikā uzplūdušās degošās tieksmes kādā virzienā, katrā ziņā jāpārbauda ar visiem iespējamajiem līdzekļiem. Ja tu pats esi nezipā, vai izvēlētam arodam tevi dzen īstas spējas un pats darbs, vai tikai kādi blakus momenti, kā panākumi un slava, tad labāko atrisinājumu var dot tikai psiholoģisks padomdevējs. Mēģini tieši dzīvē un ar attiecīgas literatūras palīdzību labi iepazīties ar izvēlēto arodu un salīdzini, vai tas būs piemērots tavām spējām un veselībai. Neesi vieglprātīgs un vispusīgi novēro sevi un iecerēto arodu. Ar nepareizi uzsākto tu zaudēsi daudz laika un līdzekļu un galu galā būsi neapmierināts neko nepanācis.

JAUNATNE UN MĀKSLA

Runājot par jaunatni un mākslu, visnotaļ domājam mūsu jaunatni un latviešu mākslu trimdas dzīves apstākļos. Te izvirzas divi atsevišķi, lai arī cieši saistīti, jautājumi. Viens skar māksliniecisko izglītību un profesionālo eksistenci. Otrs - idejiskais un kulturālās dzīves jautājums par mūsu tradīciju, mūsu gara centienu saglabāšanu.

Bez speciālām mākslas skolām un akadēmijām, mākslu šai zemē māca vai katrā kolledžā; Bez tam ir neskaitāmi kursi un studijas gan pie muzejiem gan savrup. To līmenis un kvalitāte ir visai nevienādi. Netrūkst diletantisma producētāju ar skaļiem solījumiem un nosaukumiem bet ar bēdīgu "apmācību", kas tūdaļ audzēni it kā pataisā par jau gatavu "modernu mākslinieku", ar ko bieži vien tad jāsaprot pašgudri nejēgas un nemākuļi. Ja nu kāds nopietni izšķīries kļūt par mākslinieku, tad ieteicams, lai velti nezaudētu laiku un neradītu tukšas illūzijas, uzmeklēt skolu ar konservatīvu t. ir kontrolētu mācības gaitu. Tādas ir vairākas lielās pilsētas. Šo jautājumu šai īsā rakstīnā neiztīrāsīm. Kas mākslu izraugas par pelnas avotu, tam labāk izvēlēties kādu no praktiskām disciplīnām, lietājamo mākslu vai to, ko še diezgan dīvaiņi sauc par "commercial art", jo tas pirkšanas un pārdošanas gars t. s. tīrā mākslā dažkārt vēl lielāks nekā amatnieciskajā. Pēdējās priekšrocība ir tā, ka tur kaut kas arī jāprot, kurpretim tagadējā situācijā ikviens diletants var peldēt pa saduļkotājiem mākslas tīrgus un publicistikas ūdeņiem.

Otrā problēma ir par mūsu mākslas tradīciju un tās kopšanu un saglabāšanu. Tiesa, daži skeptiski laudis saka, ka esot gan latviešu gleznotāji, bet ka neesot latviešu glezniecības. Manuprāt, tas nozīme aiz kokiem nesaredzēt pašu mežu. Ja mums ir mākslinieciskās personības ar savu īpato uztveri, kas uzrāda arī zināmus kopējus centienus, tad mums ir arī sava latviešu glezniecība, lai arī tās īpatēs zīmes ne ikreizes ar vienādu spilgtumu saskatāmas. Būtu savādi, ka piem. no dažādām pa-

saules malām sabraukuši žīdu meistari, spētu radīt Parīzē turienes, tamlīdz franču skolu, bet latviešu dailnieki dzīvodami savā vidē, savā zemē nenieka nebūtu iespējuši. Fakti rāda, ka tā nav, lai arī svešām acīm mūsu seja būtu vai nu grūtāki saskatama, vai pat liktos "konservatīva". Es nedomāju, ka latviešu mākslinieku mērķtiecīgie centieni pēc "īpatī latviskā," jau kopš Alkšņa laikiem turpinoties visās tālākās audzēs, būtu bijuši tikai tāda neauglīga pašapmānīšanās. Ar visiem mūsu trūkumiem, Latvijas patstāvības laikā mūsu tēlotājam mākslās izkopās arī savi īpatī centieni gan tēmatikā, gan stiliskajā uztverē.

Liela nozīme šē bija apstāklim, ka mūsu gleznotāju, tēlnieku un grafiķu jaunās paaudzes veidojās pašu skolās, pašu meistarū vadībā. Trimdas gados šī vienotāja saite starp topošiem un nobriedušiem vēl pa daļai varēja turpināties dažās mākslas skolās un studijās, ka piem., Eslingenā, Fišbachā, Ansbachā, Vircburgā u.c. Tagad, jaunos dzīves apstākļos, tā ir visumā pārtrūkusi. Jaunā paaudze mās un veidojās svešu tautu mākslas skolās. No vienas puses, ciktāl viņi nokļūst labu audzinātāju rokās, tas nozīmē jaunu pieredzējumu un ierosinājumu iegūšanu, pat zināmu provinciālās šaurības pārvērtīšanu. Taču tas var sekmēt izkausēšanu internacionālā artistiskuma ūdeņos. Šie ūdeņi ir plaši un lieli; to straumes noteic bieži vien veikalnieciskie aprēķini un darījumi. Visātrāk aizpeldēs un mums zudīs tie, kas līdz ar citiem personīgu labumu meklētājiem atsvešinājās mūsu kultūras dzīvei un mūsu tautas likteņiem.

Taču, ka to rāda Čikagā, nesen Ņujorkā un citur sarīkotās izstādes, mums ir mākslas jaunaudzes entuziasti, kas nesdami materiālus upurus riko savu darbu skates latviešu sabiedrībai. Lai arī tuvāki ekstrēmākiem - arī jau pārziedējušiem - virzieniem viņi rada jaunu rosību un jaunus strāvojumus, kas atšķirīgi no mūsu mākslas dzīvē un Mākslas akadēmijā pēdējos gadu desmitos, izveidotiem ceļiem. Bet tas jau gluži dabiski un tam tā jānorisinājas. Jauniešus aizvien vilina radikālisms, lai gan šoreiz tas visumā ir mērenākas dabas par dažiem citiem šīs zemes mākslas jucekli, kur visi kritēriji ir līdzīgi nakts satumsumā pelēkājiem kaķiem. Ap-

dāvinātība, darbs un personība ir izšķirīgie nesa-
cijumi meklējumu ceļos, lai tie locītos uz kuru
pusi locīdamies.

Līdz šim mūsu mākslinieki formu un jaunās iz-
teiksmes meklējumos nav pametuši novārtā savus ī-
patos tēlojuma panēmienus un pašu tēlojuma loķu,
kas saistās ar mūsu tautas dzīvi un mūsu dabu. Ir
īnteresanti, ka nedz Vācija, nedz šai krastā jau
izveidojušies meistari nav pakļāvušies sev svešām
ietekmēm un gluži instinktīvi vairījušies no ek-
strēmjiem, kas kādreiz, 20-to gadu sākumā, ieplūda
mūsu mākslas attīstībā kā pārejoša epizode. Ja to
varētu saukt par konservatīvismu, šāds konservati-
visms ir bijis auglīgs, palīdzēdams mums saglabāt
mūsu uztverei un mūsu izjūtai tuvas vērtības. Tā
tas vērojams visās pasaules malās, kur mīt un dar-
bojas gan gados vecāki gan jaunāki jau dzimtenē
briedušie mākslinieki.

Nav šaubu, ka vismaz pašreiz svešumā topošās
jaunaudzes daļa šo ievirzi un stāju nepametīs.
Jautājums ir, kas notiks ar dažu labu apdāvinātu
spēku, kas aug starptautisko centienu strāvojumos.
Jaunatnei ir savas tiesības, meklēt un veidoties.
Viņa meklē atbalsu mūsu trimdas sabiedrībā, kur
vismaz vajadzētu sagaidīt interesi un morālisko
atbalstu. Lai tas būtu cik nepatīkami būdams, no
latviešu publikas neviens mūsu gleznotājs vai grā-
fīķis eksistēt nevar. Mēs daudz kladzinām par savu
latvietību, bet reālu interesi par mūsu kultūras
ceļiem un likteniem uzrāda tikai maza mūsu sabie-
drības daļina. Apatija, vienaldzīgums, trula ie-
vilksšanās savas personīgās dzīves šaurībā iet lī-
dzi emigrantu gaitām. Mūsu gara un kultūras darbi-
niekiem - kļuvušiem nevajadzīgiem - ir jāuzņemas
upuri, lai mūsu centieni un vērtības neapdzistu un
nenoslāptu. Tā tas jādara arī tēlotājiem māksli-
niekiem, kas nes sevi pagātnes mantojumu, tradici-
ju kā mūsu dzīves, mūsu pasaules lieciniekus, ja
viņi negrib izgaist svešajā vidē.

Tā ir pretestības un pašaizsargāšanās un sagla-
bāšanās instinkta izpausme. Kaut arī svešajām acīm
viss tas varētu likties maz nozīmīgs, mums jāstāv
nomodā par savām vērtībām, dažreiz ar īstu fana-
tismu, lai ātri, pārāk ātri nenonivelētos arī
standartizētās masu dzīves formās, kas jauzamas

arī kultūras produkcijā, pielāgojoties tirgus prasībām.

Tās ir vērtības, kas dokumentē mūsu esamību, kas uztura mūs iekšēji dzīvus. No tiem, kam tās ir bijušas tikai tukša čaula un novalkātas drēbes, jau nosviežamas pirmā svešā sētmalā, nav ko gaidīt. Mēs arī neskūsim, ja tie nozūd mūsu tautai, jo nav nekad tai isti piederējuši. Protams, tā ir ikviena pārlicības un iekšējās izšķiršanās lieta. Jāizšķiras šais ceļos būs arī mūsu mākslinieku jaunaudzei. Jācer, ka paaudžu mainās un centienu atšķirībās tā nezaudēs to iekšējo kodolu, ko cilvēks manto un veido dzīvodams savas tautas likteņos, kaut arī sarežģītos un grūtos dzīves apstākļos. Neaizmirsīsim, ka brīvajā pasaulē mums ir dota iespēja izšķirties; iespēja, kas laupīta mūsu tautas lielākai daļai aiz dzelzs žoga.

MŪZIKA - TAUTAS KULTŪRAS IZTEICĒJA

Dzīvojot pašreizējā laikmetā, kad pār pasauli klājas baiļu un iznīcības ēna, var rasties jautājums, kādēļ gan mums vajadzīga māksla, kāds gan labums no tās? Vai daudz tādu, kam vajadzīgs Bachs, Bēthovens? Vai cilvēka augstākā gara un jūtu dzīve sāk no viņiem attālināties? Bieži, jo bieži uzmācas šādi drūmi jautājumi. Ja arī dažreiz mums šķiet, ka cilvēce iet pretīm savai iznīcībai, tad tomēr ielūkojoties dziļāk, mēs redzam, ka cilvēks savas dvēseles dziļākā būtībā ir mainījies maz. To pierāda lielā mīlestība un cienība pret senajām mākslām vēl mūsu dienās. Tieši mūzika mums pašlaik šajā nervu sprindzinātājā laikmetā ir vajadzīga varbūt vēl vairāk kā jeb kad agrāk. Tā palīdz ielūkoties mūsu dvēselēs un rast mūsos līdzsvaru un mieru. It sevišķi šādas jūtas mūsos izraisa pasaules lielo komponistu mūzika. Šo mūzikas genija nedziestošā gara gaisma spīd cauri gadu simteņiem un viņu spožums nedzisis nekad, kamēr vien cilvēce pastāvēs.

Visu tautu mitoloģijā ir uzskats, ka mūziku radījuši dievi, dāvādami to cilvēcei. Mūzika ir vistīrākā, visdvēseliskākā no visām mākslām. Viņa izraisa mūsos visdziļāko un tīrāko jūtu pārdzīvojumu, kas mūs apskaidro un tuvina lielajam neizprotamajam - mūžībai. Mūzikā ir gandrīz nepieciešama sāpju, priekā un gaviļu izpausmei. Pēc satura tā ir dziļāka par kermenisko dabu, tā atspoguļo cilvēka dvēseles dzīvi un gara lidojumu. Mūzika ir jaunākā māsa starp pārējām mākslām. Mūzika nesasniedza tādus augstumus kā pārējās mākslas senajās kultūras tautās tādēļ, ka viņu dvēseles dzīve bija mazāk attīstīta kā prāts un formālā skaistuma izjūta. Dvēseles dzīves attīstība sākās reizē ar

kristietību. Tikai tad dvēsele tika nostādīta garīgās dzīves centrā, tā ilgojās pēc nereālas pasaules, kuras būtība nav aptverama ar prātu, tikai izjūtama. Cilvēks no ārpasaules sāk pievērsties savai iekšējai pasaulei. Izjūtas un ilgas nevar vārdos tik spilgti izteikt kā mūzikā. Svētais Augustīns izskaidro šādi: pirmo kristīgo dziesmu teicēji tā saūšminājās par dziesmas vārdiem, ka vārdi kā izteiksmes līdzeklis kļuva nepilnīgi, viņu svētās izjūtas, viņu dvēseles pārdzīvojumi kļuva tik lieli, ka viņi atmeta vārdus un gaviles izskanēja melodijās.

Kristīgā baznīca ir mūzikas mākslas šūpulis.

Arī mūsu, latviešu mūzikā ir jūtama senās baznīcas mūzikas ietekme. Mūsu daudzās tautas dziesmu melodijas sacerētas senajās baznīcas topkārtās. Lielākā daļa no tām joniešu, aeoliešu un miksalīdiešu topkārtās. Pārējās - frigiešu, doriešu un līdiešu - mazāk sastopamas. Senās tautas dziesmas, kas tika dziedātas pirms kristīgās ticības izplatīšanās, ir nogrimušas aizmirstībā, izņemot mūsu līgo un apdziedāšanas dziesmas.

Dziedot dzimu, dziedot augu, dziedot mūžu nodzīvoju, - šī tautas dziesma izsaka latviešu lielo mīlestību uz dziesmām un mūziku. Dziesma pavada latvieti no šūpuļa līdz kapam. Latviešu folkloras krātuve ir sakopojusi un sakārtojusi apmēram 12000 tautmelodijas un 8000 to variantus. Cik lielu izjūtu un pārdzīvojumu dažādību saklausam mūsu tautas melodijās! To spēj tikai tautas ar augstu morāli un attīstītu dvēseles dzīvi. 20000 tautas dziesmu melodijas reprezentē mūsu tautas dziesmoto pagātņi un cik daudzas vēl no tām nav gājušas aizmirstībā.

Lai arī latvieša raksturs dažreiz šķiet skarbs, it kā sevi ieslēgts, tomēr savās dvēselēs mēs esam sapnotāji. Kā mūsos mīt romantiskas dvēseles, to pierāda ne tikai lielais tautas dziesmu daudzums, bet arī ievērojamais dzejnieku, mūziķu un gleznotāju skaits. Tas liecina ka latvieši alkst skaidrību. Lai arī mūsu mūzikas mākslas augšupeja sākās tikai 19. g. s. otrajā pusē, mēs varam būt lepni uz mūsu sasniegumiem: konservātoriju, Nacionālo operu, simfoniskajiem orķestriem un koriem.

Ir sāpīgi dažreiz sajust, ka neskatoties uz mūsu panākumiem, plašajai pasaulei mēs esam anonīmi.

Esot projām no mūsu dzimtenes, citās zemēs, svešu tautu vidū, klausoties un vērojot, vēl jo vairāk sirdi māj skumjas. Nedomāju, ka mūsu izcīlākie skapraži nevarētu sacensties ar šo laiku citu tautu komponistiem. Mūsu J. Vītols, Alfreds Kalniņš un Jānis Medīnš manuprāt ir pietiekami lieli, lai ieņemtu savu vietu pasaules komponistu saimē. Bēdīgi ir lasot šīs zemes bibliotēku grāmatās; ka latviešu ievērojamākie komponisti esot J. Cimze un Straumes Jānis. Domāju ka vainojama mūsu neatkarīgās Latvijas laika politika, kas vairāk rūpējās par valsts saimniecību un labklājību, mazāk par mūsu kultūras vērtību popularizēšanu ārzemēs. Kas ir mazas tautas pasaules forumā bez viņu sasniegumiem kultūras laukā? Kā piemēru varētu minēt mazās Skandināvijas valstis. Daudz spožuma būtu viņām ņemts, ja tām nebūtu viņu lielo dēlu - Grīga, Sibēliusa un vesela rinda slavenu rakstnieku. Tikai caur kultūras vērtībām tauta ar tautu tuvāk iepazīstas, Kultūra ir ka neredzams tilts, kas vieno svešus cilvēkus un tautas.

Lai mēs izklūtu no mūsu anonimitātes, mums ir jācīnās ar mūsu gara ieročiem. Labot pagātnes kļūdas ir svēts pienākums mums visiem trimdniekiem un it sevišķi mūsu jaunajai paaudzei.

Vai atradīsim dzirdīgas ausis un atsaucīgas sirdis šajā lielajā zemē, kas novērtētu mūsu kultūralos sasniegumus, mūsu nacionālo mūziku, mūsu izpildošos māksliniekus?

Amerikas Savienotās Valstis ir samērā jaunas, tomēr tās ir izcīnījušas vadošo vietu pasaulē, gan saimnieciskā, gan daļēji kulturālā laukā. Iedzīvotāji tikuši pie turības un pārticības, ir sākuši ar lielu dedzību pievērsties mākslām: literātūrai, glezniecībai un atsevišķi mūzikai. Vasarās un ziemās, no viena krasta līdz otram, no ziemeļiem līdz dienvidiem, jūtam pilnasinīgu mūzikālu aktivitāti tādos apmēros, par ko 50 gadus atpakaļ nevarēja pat sapnot. Skan visāda veida mūzika, sākot ar džesu un tautas mūziku, līdz nemirstīgo klasiku augstvērtīgiem atskanējumiem.

Patīkami ir vērot, ka pat caurmēra amerikānis sāk pievērsties nopietnājai mūzikai. Te pierāda pilnās koncertzāles. Nav gan drīz pilsētas, kurai nebūtu sava simfoniskā orķestra, kora vai mazāka

kammermūzikas ansambļa. Vasarā tiek rīkoti mūzikas festivali, kas atrodas uz izcila mākslas līmeņa. Nevar nepieminēt daudzus baznīcas korus, kas ir neparasti labi, un kuŗos vienkāršais pilsonis dzied ar lielu mīlestību un lepnumu.

Ka amerikānis mīl un grib saprast labu mūziku, to pierāda vēl tas, ka jau pamatskolās un vidusskolās mūzikai mācību programmās ierādīta izcila vieta. Katrā universitātē, katrā koledžā ir augstvērtīgas mūzikas fakultātes, kas ir izveidojušās gandrīz jau par patstāvīgiem mūzikas institūtiem - ar saviem simfoniskiem orķestriem, koriem. Šīs mūzikas fakultātes sagatavo galvenokārt mūzikologus komponistus, un mūzikas skolotājus. Izcilās mūzikas skolas un konservatorijas audzina koncertējošos māksliniekus.

Liekas varbūt drusku neparasti šajā dollāru zemē tas, ka mūzikas augstskolas ir studentu pārpildītas, lai arī pēc grūto studiju beigšanas materiālais atalgojums ne tuvu nebūs tik liels kā vienā otrā citā profesijā. Tas lieku reizi atkal pierāda ka Amerikas jaunatnei netrūkst entuziasma un mīlestības uz mūziku.

Vēl nesen Amerikas mūziķi brauca mūziku studēt uz Eiropu, tagad slaveni Eiropas mākslinieki sastopami šeit, gan kā viesi, gan kā pastāvīgi Amerikas iedzīvotāji; kas savkārt palīdz celt šīs zemes mūzikālo pasauli. Amerikas Savienotājās Valstīs ir sācies jauns renesanses laikmets, kas ar laiku var apēnot pat spožākos Eiropas mūzikas centrus.

Mūzikas vēsture māca, ka tikai retais no pasaules lielājiem mūziķiem nākuši no mantīgas šķiras. Gandrīz vai visus viņus nomākušas materiālās rūpes par rītdienu un tomēr tie sevi nesuši lielu garīgu spēku - gan gaiši saulainu prieku, gan dziļu tragismu. Viņi ir jutušies Dieva aicināti izteikt savas dvēseles pārdzīvojuma skaidrāko un tiešāko atklāsmi mūzikā. Katrs mākslinieks nes sevi dievišķu dzirksti - kalpot skaistumam. Laimīgāks ir bieži tas, kas klausā un seko savai sirds balsij, mazāk laudamies prāta nospraustajām robežām.

Cik daudz sirds dedzes un ideālisma bija mūsu pirmajiem latviešu mūziķiem: Vīgneru Ernestam, Jur-

jānu Andrejam un Jāzepam Vitolam, kas devās svešumā, lai studētu mūziku. Vai tur varēja būt kāds materiāls aprēķins? Noteikti nē! Viņi ir piepildījuši savu sūtību un darījuši latviešu tautu garīgi bagātāku. Vai ir vēl cilvēkam kas augstāks pasaulē, kā kalpot savai tēvzemei un celt savas tautas kultūru!

Katram latviešu jaunietim, kas jūt sevi mūsu senču dziesmoto dvēseli un aicinājumu kalpot mūzikai, ir pienākums sekot tam. Latvju tautas dziesmotā pagātne un izcilās mūzikālās izglītības iespējas plašajā pasaulē ir drošākā ķīla panākumiem. Neļausim apklust mūsu senču koklei!

Celsim mūsu mūzikas kultūru par godu latviešu tautai un tēvzemei.

JAUNATNE UN PROFESIONĀLĀ DZIEDĀŠANA

Dziedot dzimu, dziedot augu, dziedot mūžu nodzivoju! Cik jauki skan šāds tautiskais secinājums! Brīvās Latvijas laikā mēs atradam tam teicienam arī vairāk vai mazāk piepildījuma: daudzi kori, daudzi lielāki un mazāki dziesmu svētki pāršalca pļavas un mežus, laukus un pilsētas. Bijām caur dziesmām vienoti, kā priekos, tā bēdās.

Konservātorija, privātas mūzikas skolas un studijas gatavoja jaunus dziedātājus profesionālai nodarbībai, koncerta estrādēm, Nacionālās un Liepajas operu skatuvēm u. t. t.

Ko dara šodien pa visu pasauli izkliedētā latviešu tauta šai virzienā? Tā negrib padoties pesimismam negrib zaudēt dziesmu garu, un kur vien, un cik vien iespējams, cenšas turēt augstu tautas dziesmā teikto.

Bet kā ir ar profesionālo dziedāšanu? Daudzi no vecākās dziedopu paaudzes maz pa mazam ieiet "vakara norietā", bet tas ir pilnīgi dabīgi un neatvairāmi - dabas likumi ir negrozāmi. Ko dara jaunā paaudze dziedāšanas profesionālā laukā? Bieži dzirdams: "nezin vai ir vērts? nezin, vai kas iznāks? nezin vai varēs nopelnīt maizi," u. t. t. Domāju, kā tādas pašas šaubas varētu izteikt arī citas profesijas iecerējušie, kā inženieris, ķīmiķis, ārsts u. c., jo viss jau beidzot atkarajās no individa, kurš zināmā profesijā grib ieslēgties.

Apzinot jauno dziedātāju skaitli brīvajā pasaulē ir skaidrs, kā vēl daudzi iztrūkst no tikai pus ansambla, kāds reiz bij Rīgas un Liepajas operās un tie paši būtu vēl nepilnīgi sagatavoti ... Bet mums tak nava ne Rīgas nedz Liepajas, ko gan vērts uztraukties? Bet, ja viņas būtu, ko tad? ...

No sirds priecātos redzēt kādu dziedātāju no jaunās paaudzes uz Metropolitan operas skatuves, Brodveja teātros, filmā, vai kur citur - "labās maizes vietās". Latvju dziedātājs kurš būs labs citām tau-

tām, būs arī labs latviešiem.

Pazīstot Amerikas apstākļus, neviens, kam nava bailes no sūra darba šīnī mākslas nozarē, lai neaizbīdinājās, kā viņu tur un tur nepem pretī, vai viņa talants palicis neievērots. Ja mēs, savās mājās, Latvijā, daudz ko piedevām mākslā tikai tāpēc, kā tas ir mūsu un mūsējais, tad te tādas lietas grūti iedomājamās. Katrā dziedāšanas "branzā" jābūt labi sagatavotam, lai "tirgū" izturētu konkurenci. Izredzes maizi pelnīt ar dziedāšanu ir ļoti lielas, tāpat, kā lielam ir jābūt darbam tam, kas to ceļu izvēlās.

Labas sekmes jauniem dziesmotājiem vēlot, gaidīsim arī labus rezultātus, par godu mums un visai cilvēcei!

JAUNATNE UN TEĀTRIS

Latviešu jaunatne un latviešu teātris - kāda tagadnes saskare un kāda nākotnes kopība gan varētu būt šiem diviem fainomeniem? Ko latviešu teātris trimdā varētu dot latviešu trimdas jaunatnei un ko šī jaunatne varētu dot teātrim?

Ja negribam aizmiglot dzīves nežēlīgo īstenību ar neatbildīgām illuzijām, tad mums nu ir jāieskaita, ka sākotnējā cerība - atjaunot trimdā mākslinieciski pilnvērtīgu latviešu teātri ir bijusi utopiska. Ir pierādījies, ka nevienā emigrācijas zemē latviešu trimdas sabiedrībai kopā ar skatuves māksliniekiem nav bijis pa spēkam uzturēt kvalificētu profesionālu teātri, kur skatuves darbinieki varētu būt tikai radītāji mākslinieki, no kuriem tad sabiedrība būtu tiesīga prasīt izrāžu augstu mākslas līmeni. No individuāli radošā latviešu mākslinieka - rakstnieka, gleznotāja, solista-mūziķa - mēs vēl arvienu drīkstam prasīt un mums ir jāprasa viņa darbu kvalitātes līdzvērtīgums pasaules mērogiem, jo vienīgi viņš pats ir atbildīgs par atklātībai nodotā darba gatavību vai negatavību un trimdas radītāja darbam nelabvēlīgie apstākļi drīkst ietekmēt vienīgi darbu daudzumu, bet ne gatavību. Izrāde, turpretim, ir dārgi samaksājams kopus darbs, un taisni tāpēc tam ir grūti pilnībā sekmēties apstākļos, kādos ir jāstrādā skatuves māksliniekiem trimdā. Klāt nāk vēl tas, ka šie paši apstākļi dod maz ierosmes drāmatiķiem, un tāpēc samērā ar citiem rakstniecības paveidiem, pavisam skopi rodas jauni darbi latviešu drāmatiskajā literatūrā. Cik bijis pieejamu un pa spēkam izrādamu lugu, šķiet nospēlētas līdz apnikumam. Tā radies pēdējā laikā kuriozais stāvoklis, ka pat Teātra draugu biedrības atbalstītās izrāžu turnejas nevar notikt kā bija iecerēts, jo nav lugu, ko būtu vērts iestudēt.

Pēc še teiktā nu varētu likties, ka mūsu jaunatnei, kas mācās svešu zemju skolās, ieaug šo

zemju kultūras, uzņem to mākslas iespaidus, kas briedina viņas mākslas atziņas un prasības, nevarētu vairs būt diezin kā pa ceļam ar it kā tādā pabērna kārtā noslēdējušu latviešu teātra mākslu.

Bet katrai lietai ir vismaz divi puses, un palīdz Dievam - tā tas ir arī ar latviešu teātri trimdā. Sāpīgi gan ir šobrīd atteikties no teātra primārās - mākslas faktora dominējošās funkcijas, bet paliek spēkā tā sekundārā - sabiedriskā un nacionāli politiskā nozīmība trimdinieku gara dzīvē. Normālos tautas dzīves apstākļos mēs tā nemaz nedrīkstētu runāt: šķirt šos divus - saturu un formas - elementus, jo zinām, ka tikai formas pilnībā ietverts saturs kļūst par mākslu. Bet nenormālajos trimdas apstākļos, kad ik dienas redzam, ka mūsu mazie bērni, tiklīdz nāk saskarē ar svešo zemju bērniem, atmet savu valodu un sāk domāt un runāt savu rotaļu un skolas biedru valodā; vai arī mūsu pusaudži, pie spiesti, lauzās savā valodā ar neciešamu svešvalodas akcentu; vai arī mūsu jaunieši vienaldzīgi vai nicīgi aiziet no pašu tautas sabiedrības, - jā, tad gribot negribot ir jāsāk mūsu nostāju pret nacionālo vērtību izpausmēm pārvērtēt! Tad, citu starpā, ir jāsāk atzīt, ka katram latviešu valodas veidam, ko dzird vai ko runā latviešu bērns vai jauniešs, ir neatsverama latviskuma saglabāšanas nozīme. Protams, ideāli būtu, ja latviskais vārds aizsniegtu viņus skaistā pilnīgā mākslas formā; pēc tā tad nu būtu iespēju robežās jācenšas arī mūsu teātriem.

Grūti jau ir pārskatīt un dabūt kādu vienojošu vērtējumu par trimdas teātri visas brīvās pasaules apjomā. Tomēr tā ir, ka teātri latvieši spēlē visur, kur vien ir kāds palielāks latviešu centrs. Un arī tā ir, ka nevienateātra vienība vairs neiztiek bez jaunu dalībnieku iesaistīšanas trupā. Tiklab profesionālu, kā amatieru vecākajās vienībās nav vairs tēlotāju jaunu cilvēku lomām. Un te nu sākas latviešu jaunatnes tiešais pienākums pret savas tautas teātri: interesēties par to nevien pasīvi - izrādes apmeklējot, bet arī aktīvi - pašiem ņemot dalību izrādēs, - tiem, kas sajūt spējas un dziņu uz to. Mācīšanās iespējas, it īpaši šai zemē, ir; kā zināms, te katrā augstākā mācības iestādē ir pieejamas dramatiskās mākslas studijas un tiešas vingrināšanās iespējas spēlē šo iestāžu izrādes. Lepni varam atzi-

mēt šai zemē jau arī savus magistrus drāmatiskā mākslā - Ūbānu, Rubeni un domājams, drīz vien tiem sekos citi, kas še mācās un vēl mācīsies drāmatisko mākslu. Ir dzirdēts, ka arī Zviedrijā daži latviešu jaunieši sekmīgi jau iekļāvušies turienes teātra mākslas dzīvē. Ja nu šie drāmatiskajā mākslā profesionāli izglītotie jaunieši būs savos pamatos palikuši vēl latvieši, tad jādomā, ka viņi atradīs pa reizei laiku ar savām zināšanām un spējām bagātināt arī latviešu teātri. Bez tam, vietām latviešu jauniešiem ir vēl iespēja gūt teātra zināšanas no latviešu pašu pieredzes bagātiem skatuves mākslas audzinātājiem: Bostonā ar viņiem strādā Kārlis Veics, Londonā - Jānis Zariņš, Ņujorkā - līdz pagājušam pavasarim - Osvalds Uršteins. Daži no šiem audzēkņiem jau bijuši nepieciešami Amerikas latviešu teātra abu ansambļu un Ceļojošā teātra izražu atbildīgās lomās.

Bet teātra nodarbību nacionāli politiskā nozīme nenorobežojas ar izrādēm jau esošās teātra vienībās vien. Tai jāsakņojas dziļāk, kļūstot par mūsu bērnu un jaunatnes augšanas gaisotni latviskai dzīvei. Un te nu ir vērojami divi faktori, kas pēdējos gados šai virzienā it īpaši iepriecina: latviskās svētdienas skolas un jaunatnes pulciņi un organizācijas. Noskatoties, piem., tādu izrādi, kā Bronksas skolas Ņujorkā iestudēto Sprīdīti un saprotot, ka bērniem, to sagatavojot, bija jāstrādā gar to mēnešiem, varam būt pārliecināti, ka šis darbs ir ievirzījis viņus latvisku priekšstatu, izjūtu un domu pasaulē, ko viņi neaizmirsīs. Un šādu izražu - lielākā vai mazākā vielas apjomā - notiek daudz, pa visu šo plašo zemi un arī citos kontinentos. Jaunatnes organizāciju aktivitāte bijusi vēl ierosmīgāka. Amerikas jaunieši paši no savas šaurās rocības jau pa divi lāgi ir izsludinājuši tā saukto islugu sacensību, gados jauniem autoriem lai sagādātu piemērotu materiālu savu drāmatisko pulciņu nodarbībām. Arī tā ir ķīla nākotnes iespējām. Vienkārt - jaunie autori, ar mazākām pretenzijām sākdami, var ievingrināties drāmas tehnikā varbūtējiem vēlākiem lielākiem darbiem, un otrkārt - arī šais pulciņos var atklāties jauni skatuves talanti lielākiem uzdevumiem.

Kas tad nu no visa tā varētu iznākt latviešu

teātra mākslas labā? Izveidoties kāds jauns spēcīgs teātris pagurušo vietā? Maz domājams: milzīgie attālumi šai zemē un vēl vairāk starpkontinentālā apjomā nelauj visus pozitīvos radošos spēkus koncentrēt vienuviet. Tas un materiālās bāzes trūkums vienmēr būs par šķērslī kāda patiesi mākslinieciski pilnvērtīga teātra izveidošanai un uzturēšanai trimdā. Bet jaunie spēki var augt un veidoties paši savam priekam un ar kvalificētu amatieru pašdarbību palīdzēt saturēt kopā latviešu jaunatni tai nākotnei un tai zemei, kur viss svešumā gūtais pozitīvais kopā sakrāts būs ieguldams pamatos arī atjaunotam Latvijas teātrim.

JAUNATNE UN SPORTS

Ja sekojam jaunatnes dzīvei ārpus skolas gaitām un maizes pelnišanas darba, tad redzam, ka centrālo vietu šai dzīvē ieņem sports. Tādēļ iztīrējot jaunatnes dzīves problēmas nekādi nav iespējams noklusēt sporta jautājumu.

Šo uzdevumu tad nu arī šeit gribu veikt pēc labākās apziņas un pateikt jaunatnei iespējami visu svarīgāko, kas var palīdzēt tikt skaidrībā šai strīdīgajā jautājumā. Kā tas mūsu jaunatnei jau ir labi zināms, esmu pieskaitīts sporta lielākiem pretiniekiem. Tādēļ turu par vajadzīgu sniegt paskaidrojumus kā jaunatnei, tā arī visai latviešu sabiedrībai par savu nostāju šai jautājumā un par savas rīcības motīviem.

Latvijas neatkarības laikā biju aizņemts ar dažādām svarīgām tautas un valsts dzīves problēmām un par sportu man nebija nekādas intereses. Viņa priekš manis vienkārši neeksistēja. Ar sportu vajadzēja iepazīties Vācijā jau pašā nometņu dzīves sākumā. Tiklīdz bijām izvietojušies pa dažādām kazarmēm un barakām, kaut kur to pagalmā ierīkoja sporta laukumus. Tur radās ierīces, ko nospiedošais vairums nometņu iedzīvotāju, to starpā arī es agrāk nekad nebija redzējuši-divi stabi ar šķērskoku un dažādām piekārtām piedevām. Kā vēlāk noskaidrojās, tās ierīces bija karatavas nometņu jaunatnes garīgai pakāršanai. Sporta laukums drīzi vien pārvērtās par nometņu jaunatnes dzīves centru. Tur caurām dienām daļa jaunatnes izdarīja kaut kādus sporta vingrinājumus, vai arī sporta sacensības, bet apkārt stāvēja lielāks bars citu jauniešu un bērnu, kas visu laiku ķērca. Likās, ka viņu uztverē sporta būtība pastāvēja ķērķšanā. Sporta laukumu mežonīgā ķērķšana bija sadzirdama nometņu

apkārtņē kilometriem tālu. Sports sāka traucēt arī nometnes skolu dzīvi. Skolniekiem vairāk gribējās klausīties uz sporta laukuma ķērkšanu, nekā uz skolotāju paskaidrojumiem. Skolu kanclejas sāka pārvērsties par sporta bumbu noliktavām. Tika konstatēti gadījumi, ka skolnieki izstājās no gimnazijas pēdējās klases kursu nebeiguši, lai mācīšanās netraucētu viņus sporta nodarbībās.

Jaunatnes dzīvi Vācijā nometnēs var raksturot ar šādiem datiem par Hersbruka nometnes (Nirnbergas tuvumā) sabiedrisko dzīvi 1947. g. augusta mēnesī. Nometnes sabiedriskā dzīvē dominēja sporta sarīkojumi, kā tas redzams no nometnes komitejas sastādītā pārskata. Tur atrodam šādas ziņas par sarīkojumiem. 1. aug. sacensības vieglatletikā Hersbrukā. 2. aug. sacensība šachā - Hersbrukā. 3. aug. volejbola turnīrs - Ansbachā. Tai pat 3. aug. sacensības vieglatletikā - Hersbrukā. 7. aug. volejbols sievietņu un vīriešu komandām - Pegnicā. 10. aug. Amerikāņu zonas volejbola meistarcīņa sievietēm - Vircburgā. Tai pat 10. aug. D.P. Sporta svētki volejbolā - Nirnbergā, kur piedalījās Hersbrukas latviešu, Nirnbergas igauņu, lietuviešu un ukraiņu vienības. 10. aug. basketbola klasifikācijas turnīra spēle - Hanavā. 16. aug. draudzības spēles volejbolā - Valkas nometnē pie Nirnbergas. 24. aug. Amerikāņu zonas meistarcīņas izcīņas volejbolā vīriešiem - Valkas nometnē. 27. aug. klasifikācijas turnīra basketbola sacensības - Hersbrukā. 30/31. aug. Ziemeļ-Bavārijas apgabala meistarsacensības vieglatletikā Vircburgā. 30/31. aug. Lietuvas Eiropas meistara 10. gada atceres turnīrs basketbolā - Baireitā, kur ņēma dalību 6 komandas.

Tā tad 1947. g. augusta mēnesī Hersbrukas latviešu nometnes jaunatne bija piedalījusies 13 dažādos sporta sarīkojumos, tā tad gandrīz katru otro dienu šai mēneša laikā Hersbrukas nometnes sportisti bija izklejojušies pa 8 citām nometnēm, no kurām dažas, kā Vircburgas, Hanavas un Augsburgas nometnes atradās krietni tālu. Sporta hazards jaunatni pārņēma arvienu vairāk. To redzot man kļuva skaidrs, ka sporta loma latviešu dzīvē kļūst liktenīga un es par to sāku runāt nometņu pārstāvju sanāsmēs un rakstīt presē. Iedegās polemika ar sporta propagandistiem un viss tas mani spieda uz-

sākt nopietnas studijas sporta jautājumā.

Savu studiju rezultātā es nācu pie nesatricināmas pārliecības, ka sports un ar to saistītais tautas masu hazards un barbarizācija ir viena no lielākām nelaimēm un briesmām, kādas pazīst pasaules vēsture.

Par sporta jautājumiem man ir nācies runāt ar dažādu aprindu latviešu cilvēkiem un uzklaut viņu spriedumus. Vieni domā, ka sports ir tik nenozīmīga lieta, ka nepavisam nav vērts par to interesēties un pret to cīnīties. Šim viedoklim nevar piekrist, jo daudzi fakti pierāda pretējo. Otri domā, ka cīnīties pret sportu nav nozīmes, jo sporta izplatīšanos tikpat nebūšot iespējams apturēt, ar cīņu pret sportu neko nepanāksot. Uz to man ir jāatbild, ka pētnieka uzdevums ir vienmēr un visur meklēt patiesību neatkarīgi no tā, vai cilvēki šai patiesībai piekrīt, vai nepiekrīt. Un beidzot pareizās atziņas tomēr gūst pārsvaru par aplamībām un maldiem.

Vadoties no šiem apsvērumiem tad arī gribu šeit apgaismot sporta problēmu uz savu pētījumu pamata.

Stājoties pie sporta problēmas sistēmātiskas iztirzīšanas, ir jātiek skaidrībā, ko mēs ar vārdu sports saprotam. Sporta teorētiski sportu sada la vairākos paveidos. Izcīlais Vācijas sporta vadītājs K.Dims (Diem) sporta nodarbības iedala šādās grupās:

- 1) Rekorda sportists (Kämpfer), kurš cīnas dēļ rekordiem.
- 2) Rotaļu sportists (Spieler), kas meklē prieku spēles situāciju maiņās.
- 3) Akrobats (Kunststückler), kam prieku sagādā taisīt visādus akrobatikas papēmienus.
- 4) Dejotājs (Tänzer), kas svaru liek uz savu kustību daiļumu.
- 5) Dabas mīlotājs (Naturbursch), kas tiecas iet brīvā dabā, apsauloties, airēt, slidot, slēpot
- 6) Veselības kopējs (Gezundheitler), kas grib darīt tikai to, kas nāk par labu veselībai.

No šiem sešiem sporta nodarbību veidiem debatējam tikai par pirmo, tas ir par rekordu sportu.

Tādēļ arī šai apcerējumā ar vārdu sports ir domāts tikai rekordu sports. Šam sporta veidam ir dažādi definējumi, no kuriem kā piemērotāko gribē-

tu atzīmēt Vācijā pieņemto, ka sports ir cīņa ar fiziskiem spēkiem, kur tiek konstatēti cīņas rezultāti. Izejot no šās pamata atziņas, ka sports ir cīņa ar fiziskiem spēkiem, pie sporta nebūtu pieskaitāma šacha spēle, jo te fiziskiem spēkiem nav izšķirīgas nozīmes. Zināma līdzība ar sportu būtu arī baletam, bet tas tomēr nav pieskaitāms sportam, jo te nenotiek cīņa dēļ rekorda un cīņas rezultāti netiek konstatēti. Pie sporta mēdz pieskaitīt dailslidošanu, bet tā tur labi neiederas, jo sacensību rezultātu konstatēšana nav parastās svēršanas, mērīšanas vai skaitīšanas papēmiena, bet vērtējumā izšķirīgā nozīme piekrīt astētiskai izjūtai, līdzīgi kā tas ir ar baletu.

Tālāk pievērsīsimies sporta izcelšanās jautājumam un tā vēsturei. Sporta izcelšanās jautājums ir apskatīts daudzas sporta vēsturēs un visu to autori ir vienās domās par to, ka sports ir izcēlies no pagānu reliģiskā kulta. Šā atzinuma pareizību vislabāk var saskatīt senā Grieķijā, kur arī pats sports bija vistālāk attīstīts.

Grieķijā sporta sacīkstes regulāri notika vairākās vietās un tās tika sarīkotas par godu dieviem. Vispopulārākās olimpiskās spēles rīkoja par godu galvenam dievam Zevam. Spēles atklāja un noslēdza ar reliģiskām ceremonijām par godu Zevam. Olimpijā atradās arī tēlnieka Fidija darinātā Zeva statuļa. Olimpisko uzvaretāju vainagiem zarus grieza Zeva svētajā dārzā. Pirmatnējie mežoni sporta sacīkstes rīkoja par godu saviem dieviem. Vēlāk šādu pagodinājumu parādīja arī izciliem nacionāliem varoņiem.

Homers plaši apraksta kara spēles, ko kareivji rīkojuši par godu saviem cīņās kritušiem biedriem.

Šai sakarībā mums sevišķi svarā krīt tas apstāklis, ka sports savu pagānisko raksturu ir saglabājis līdz pat mūsu dienām. Kad franču barons Kubertens 1894. g. sasauca pirmo fiziskās audzināšanas kongresu, tad 23. jūnijā Sorbonas universitātē kongresu atklājot orķestris spēlēja Apolona himnu. Šā kongresa noslēgumā nodibināja olimpisko komiteju.

Loti plašajā sporta vēsturē, ko sarakstījuši vairāki speciālisti G. A. Bogenga redakcijā *Geschichte des Sports aller Völker und Zeiten* Berlin.

1926. g. ir skaidri konstatēts, ka sports ir reliģiska izdarība. (Sport ist Gottesdienst Bogeng I, 130 lpp.) Ja sportam ir reliģisks raksturs, tad tas var būt tikai pagānisks. Vēl skaidrāk un noteiktāk šai jautājumā izteicās sporta lielais veicinātājs un olimpisko spēļu atjaunotājs barons P. Kubertēns. Sakarā ar olimpiadi Berlinē 1936. g. barons P. Kubertēns 1935. g. 4. augustā Berlīnes radiofonā nolasīja lekciju par tematu "Modernā olimpisma filozofiskie pamati", kur viņš starp citu pateica: "Kā senā, tā modernā olimpisma pirmā un svarīgākā pazīme ir: tam ir jābūt reliģijai". (Das erste und wesentliche Merkmal des alten wie des modernen Olympismus ist: eine R_e_l_i_g_i_o_n zu sein). Tālāk Kubertēns saka: "Sporta reliģiskā doma, atletu reliģija, tikai ļoti lēni iespiežas sportistu apziņā un daudzi no viņiem tikai neapzināti rīkojas šādā garā. Bet maz pa mazam tā viņiem kļūs par pilnu nopietnību".

Der Sport - religiose Gedanke die religio athletae, ist nur sehr langsam in das Bewusstsein des Sportler eingedrungen und viele von ihnen handeln auch nur unbewusst danach. Aber nach und nach wird es ihnen valler Ernst damit werden. Baron Pierre de Coubertin. Olympische Erinnerungen. 232 lpp

Tā runāja modernā sporta pravietis un olimpisko spēļu atjaunotājs. No šiem izteicieniem kļūst pilnīgi skaidrs, ka Kubertēns moderno sportu ved sakarā ar pagānu reliģisko kultu-religio athletae-un domā, ka visi sportisti apzināti vai neapzināti pie šā pagānu reliģiskā kulta pieder. Bet kā tas varētu būt ar mūsu sportistiem? Vai viņiem ir zināmi šie Kubertēna uzskati un kāda šai jautājumā ir viņu nostāja?

Pie sporta attiecībām ar reliģiju, it sevišķi pie pāvesta deklarācijas sporta jautājumā, mums nāksies vēl atgriezties, tagad turpināsim apskatīt sporta izveidošanās vēsturi.

Sporta izveidošanās notika senā Grieķijā, tā sākums slēpjas pagātnes tumsā. Pirmās olimpiskās spēles notika 776. g., pr. Kr., pēc teikas nostāstiem šās spēles nodibinājis viens no grieķu dieviem. Pirmā attīstības posmā olimpiskām spēlēm bija tīri vietēja sarīkojuma raksturs ar šauru programmu un nelielu apmeklētāju skaitu no tuvākās apkārtnes.

Bez olimpiskām spēlēm līdzīgi sarīkojumi notika arī citos grieķu novados - Delfos no 590.g., Korintā no 582.g., Nemejas spēles no 573.g. pr.Kr.

Olimpiskās spēles savu augstāko attīstības pakāpi sasniedza pēc uzvaras par persiešiem Moratānās laukā 490.g. pr.Kr. Olimpisko spēļu ziedu laiks, kad tām bija augstvērtīgu kulturālu sarīkojumu raksturs, kur ar saviem sacerējumiem uzstājās dzejnieki un zinātnieki, turpinājās līdz 440.g. tas tad tikai apm. 60 gadus. Uz šo laikmetu tad arī attiecas Pindara dzejas par godu olimpiskām spēlēm. Izrādas, ka pēc Pindara neviens grieķu dzejnieks par godu sportam nekādas slavas dziesmas nav sacerējis. Pēc tam olimpiskās spēles sāka ātrā gaitā izvirst, kamēr beigās nonāca līdz grūti ticāmām mežonībām.

Bet kaut gan sporta sacīkstēm olimpiskās spēlēs savā laikā grieķu tautas dzīvē bija liela pozitīva nozīme, tās tomēr jau salīdzinot agri filozofi un citi kultūras darbinieki sāka nesaudzīgi kritizēt.

Viens no pirmiem zināmiem sporta kritiķiem pasaules vēsturē ir Ksenofans (Xenophanes), grieķu dzejnieks un filozofs. Viņš dz. 576.g. pr.Kr., tad 25 gadus vecs atstājis savu dzimto pilsētu un līdz 65. dzīvības gadam ceļojis apkārt pa Grieķiju. Viņš ir ļoti labi pazinis savas tautas dzīvi un nācis pie atzinuma, ka tautai draud lielas briesmas no sporta. Par sportistu godināšanu viņš izsaka šādas domas: "Uzvarējušie sportisti nav viņiem parādāmās godināšanas cienīgi. Mūsu gudrība ir daudz vērtīgāka par vīru un zirgu spēku. Nav pareizi, ka nepārdomātā veidā fizisko spēku vērtē augstāk, kā gudrību. Kādu uzvaru arī sportists negūtu olimpiskās spēlēs, no tā viņa dzimtā pilsēta neiegūs ne labākus likumus, ne arī citus kādus labumus" (Dr. I. Melber. Olympia, Aufstieg und Verfall der olympischen Spide. 28.Lpp.).

Šādu kritiku par sportu Ksenofans ir izteicis ap 6.g. simteņa vidū, tā tad apmēram 2600 gadus atpakaļ, vēl pirms Pindars bija sācis sportu slavēt savās dzejās.

Līdz ar sporta izviršanu arī kritika kļuva nesaudzīgāka. Gandrīz visi senie grieķu filozofi un rakstnieki ir savos darbos un runās pieskārušies sportam.

Nesaudzīgs sporta kritiķis bija arī rakstnieks Euripids, kura spriedums bijis: "Grieķija cieš no tūkstots nelaimēm, bet neviena no tām nav lielāka par sporta nelaimi. Nav nekā sliktāka par sportistiem, par šiem nelietīgiem cilvēkiem, kas klejo apkārt pa Grieķiju". Euripids ir darbojies ap 440. gadu pr.Kr., tā tad ap to laiku, kad sākās sporta strauja izviršana, kad sportisti sāka pārvērsties par profesionāliem cīkstoniem. Par sportistu likteni Euripids nodod šādu spriedumu: "Kamēr sportisti ir jauni, tie ir stalti kā statujas, bet kad pienāk vecuma dienas, tie staigā skrandās".

Euripids ir bijis labi pazīstams ar sportu un sportistiem, jo viņa vecāki ir gribējuši lai no viņa iznāktu profesionāls sportists. Jaunībā tas uzturējies starp sportistiem.

Otrs pazīstams grieķu rakstnieks Sofokls savā lugā "Ajaks" pastrīpo cilvēka garīgo spēku nozīmi un saka: "Ne tie, kam plati pleci un kam platas muguras, iet dzīvē droši uz priekšu, bet gan tikai gudrie gūst dzīvē uzvaras". Sporta jautājumā ir izteikušies arī paši lielākie grieķu filozofi. Kā zināms, Sokrats pats nav mums nekādus savus rakstus atstājis, bet viņa skolnieks Platons atstāsta kādu Sokrata dialogu sporta jautājumā. Sokrats uzsāk dialogu par cilvēkiem, kas ar visu enerģiju likušies uz sportu un dod tiem šādu raksturojumu: "Tāds cilvēks ir zinātnes un mākslas ienaidnieks, viņš nekad neizlieto dzīva vārda pārlicinošo spēku, kā dzīvnieks viņš visur rikojas ar spēku un brutalitāti, viņš dzīvo garīgā tumsībā un rupjībās, viņa dzīvē nav ne harmonijas, ne skaistuma". Uz šo Sokrata raksturojumu dialoga partners (Glaucon) atbild: "Tas viss ir pareizi, tā tas mēdz būt". Šo Sokrata dialogu Platons atstāsta savā darbā Republika. Sokrata spriedums par sportistiem ir vārda pilnā nozīmē iznīcinošs. (Sokratā mira uz nāvi notiesāts 399. g. pr.Kr.).

Ar sporta jautājumu ļoti daudz ir nodarbojies Platons, kas 8 gadus bija Sokrata skolnieks. Jaunībā Platons pats ir nodarbojies ar sportu un tā ir paspējis ar to pamatīgi iepazīties. Platons par sportu spriež ne mazāk bargi kā Sokrats. Kāds slavens grieķu sportists vārdā Anticeris no Kirenas - pajūga vadītājs ieradās pie Platona un lūdz to no-

skatīties viņa sporta sasniegumos un dot tiem savu novērtējumu. Kad sportists savus sasniegumus bija nodemonstrējis, tas nostājās Platona priekšā, lai noklausītos lielā filozofa atziņu, kas to galīgi satrieca. Platons teica: "Tas ir neiespējami, ka cilvēks, kurš tik daudz domu ir atdevis tik sīkai un nenozīmīgai lietai, ka sports, būtu vēl spējīgs nopietni pievērsties kaut kam svārstīgākam un nozīmīgākam". (It is impossible for a man who has given so much thought to small and trifling affairs of this sort ever to care seriously for things of weighty importance." D. Litt. A. I. Buttler. Sport in classic times, 200 lpp.).

Platonam pieraksta arī apgalvojumu, ka sports cilvēkus apstulbojot. Platonam bija loti plaša dzīves pieredze, viņš nomira 347. g. p. Kr. 80 gadus vecs.

Sporta jautājums iztīrāts arī Aristotela darbos. No viņa patapināsim šādu atzinumu: "Nevajag vienā laikā piepūlēt garu un miesu, jo tie abi stāv ciešā sakarā; miesīgs darbs kaitē garīgai attīstībai, bet garīgais darbs traucē fizisko spēku vingrināšanu.

Te vēl jāaižrāda, ka Platons, tā arī Aristotels ir zinājuši, ka sportistiem ir vāja pretošanās spēja slimībām, tie ir pat mēģinājuši šo parādību izskaidrot ar sava laika medicīnas zināšanu palīdzību.

Nesamierināms sporta pretinieks ir bijis filozofs Diogens. Viņš staigājis apkārt pa Grieķiju un uzstājies ar runām, aicinot tautu atjēgties no sporta neprāta (Diogens mira 323. g. p. Kr.).

Sporta vēsturnieki ir noskaidrojuši, ka filozofi jau krietni agri ir sapratuši, ka tautai no sporta draud lielas briesmas, bet nav varējuši par to pārliecināt pietiekami plašas aprindas, lai ļaunumu apkarotu. Bet kad sporta briesmas bijušas jau saredzamas arī plašākām aprindām, tad glābties jau bijis par vēlu, jo tauta bijusi jau par daudz barbarizējusies. (Bogeng 8 - 159 lpp.).

Sporta attīstības gaita Grieķijā bija tāda, ka profesionālu sacīkstes kļuva arvienu mežonīgākas. Cīkstoni laužuši pretiniekam pirkstus, lai piespiestu to atzīt sevi par uzvarētu. Kādās sporta spēlēs sirakuzietis Damoksenoss savam pretiniekam

argvietim Kreugasam ietriecis pirkstus vēderā un izrāvis zarnas, tā kā tas bijis uz vietas beigts. (Dr. Melbert 73 g.). Kādu jaunekli, kas sacīkstēs uzvarēja, skatītāju pūlis dzīvu saplēsa gabalos, jo divu pilsētu iedzīvotāji cīnījās lai to dabūtu pie sevis kā savu varoni.

Olimpiskās sporta spēles arvienu vairāk izvīrtā. Sporta vēsturnieku olimpiskās spēles sadala vairākos posmos. Ziedu laiki šām spēlēm bija no 500. līdz 440. gadam. Tad sākās pakāpenisks pagrimšanas laiks.

Pēdīgi no 338. līdz 146. g. olimpiskās spēles no reliģiskiem un nacionāliem svētkiem pārvērtās par mežonīgām cirkus izrādēm, kā par to liecina augstāk minētie gadījumi. Bez olimpiskām sporta spēlēm līdzīgas sacīkstes notika arī citās Grieķijas pilsētās, pie kam tās pieņēma arvienu mežonīgāku raksturu, kur visus maigākos sacīkšu veidus izspieda dūru cīņas, vai pēc tagadējās terminoloģijas bokss. Cīkstoniem rokās bija cimdi no cietas ādas, ko vēlāk apkala ar dzelzi, lai cīņas iznāktu satraucošākas un asinainākas. Savā mežonīgā veidā olimpiskās spēles vēl turpinājās gadu simteņiem, kamēr 393. g. jau pēc Kr. tās nobeidzās ar briesmīgu skandālu. Kāds saniknots romietis izdemolēja stadiona iekārtu un aizdedzināja stadiona ēku.

Tad Bizantijas ķeizars Teodosijs Lielais 394. g. izdeva dekrētu, ar ko aizliedza olimpiskās spēles, motivējot šo aizliegumu ar to, ka šās spēles esot kaitīgas tautas dzīvei un pretīgas kristīgai ticībai. Tāds bija olimpisko spēļu noslēgums senā pasaulē. Ja pieņem, ka olimpisko spēļu sākums ir 776. g. pr. Kr., tad līdz to aizliegšanai 394. g. tās bija turpinājusās 1170 gadus, vai skaitli noapaļojot 1200 gadu. Tik ilgā laika posmā bija iespēja pilnā mērā noskaidrot sporta dabu un tā ietekmi tautas dzīvē. Kāda bija sporta ietekme, to raksturosim ar dažu vēsturnieku liecībām.

Jau augstāk minētais Dr. I. Melbers savā grāmatā par olimpiskām spēlēm noslēgumā raksta, ka sports ir jāuzskata par grieķu kultūras izvīrtuma produktu, kas noveda pie sabrukuma tautas politisko un morālisko dzīvi (Die Athletik erscheint als ein unerfreulicher Aufwuchs der griechischen Kultur und die Überaus grosse Teilname, welche die Athleten

charakteristisches Merkmal für den politischen und sittlichen Verfall im öffentlichen Leben der spätgriechischen Zeit gelten. Melbert. 107. lpp.).

Sporta rezultātiem Grieķijā pieskaņas Dr. E. Baijers savā doktora disertācijā par tematu: Sport, Politik und Presse, kas aizstāvēta 1936. g. Heidelbergas universitātē. Savas disertācijas ievada daļā Dr. Baijers starp citu saka, ka ar sporta hazardu grieķi aptumšojusi savu nacionālo apziņu un noveduši līdz sabrukumam savu valsts dzīvi.

Vai arī mēs būtu ar mieru izdarīt kaut ko tam līdzīgu sporta dēļ.

Grieķu sporta izdarības neviena cita tauta nav atdarinājusi, bet tomēr ir konstatējami daži līdzīgi notikumi senās pasaules citās zemēs.

Ļoti interesantu izmēģinājumu ar grieķu sportu ir izdarījuši senie jūdi Jeruzalemē. Par to ziņas atrodamas Vecā derībā Makabeju 2. grāmatā 4. nodaļā, kur starp citu attēloti šādi notikumi. Kad Palestīna bija grieķu okupēta, jūdu augstais priesteris Jasons griezās pie ķēniņa Antiocha Epifana (valdīja no 175. līdz 167. g. pr. Kr.) ar lūgumu atļaut ierīkot Jeruzalemē sporta laukumu pēc grieķu parauga, solot ķēniņam par tādu atļauju 150 sudraba tolantu. Par tālākiem notikumiem Jeruzalemē sākumā ar sporta laukuma ierīkošanu izmantosim ziņas kas atrodamas Glikā tulkotā 1739. g. iespiestā bībelē. Var redzēt, ka tulkotājam ir bijušas lielas grūtības ar latviskiem terminiem, jo par sportu un tā terminologiju vairāk kā 299 gadus atpakaļ latviešiem nebija nekādas jēgas. Attiecīgā vietā tulkojumā atrodamas šādas ziņas. Augstais priesteris Jasons sporta laukumu Jeruzalemē ierīkoja pie pašas pils " un iedeva tur tos stiprākos jaunus puīšus, un lika tiem bruņu cepures valkāt. Un tā vairījās to grieķeru ticība un to pagānu ierašas caur to ļoti bezdievīga blēdnieka un neaugsta priesterā Jasona nešķīstību. Tā kā tie priesteri nu vairs čakli nebija pie altāra darbiem, bet tie smādēja to Dieva namu un negādāja par tiem upuriem, bet steidzās pie tām negantīgām pumpju (sporta) spēlēm un to tallerķu (disku) mešanai piebiedrināties. Un tā viņi tās tēvišķās godības nemaz vairs necienīja, bet turēja to grieķeru godu augstāk."

Pret jūdu dzīves piespiedu helenizēšanu radās sacelšanās un Jasons tika padzīts, pēc kam tas emigrēja uz Ēģipti.

Vairāk kā priekš 2100 gadiem Jeruzalemē izdarītais izmēģinājums ar sportu ir ļoti raksturīgs, jo līdzīgas parādības sportu pavada arī citos laikmetos un citās zemēs.

Arī romieši jau salīdzinot agri iepazinās ar grieķu sportu, bet tas romiešiem nepatika. Grieķi savās olimpiādēs cīnījās gluži kaili, kāds paradums romiešiem vienkārši riebās. Grieķu sportisti uzstājās romiešu cirkos, pirmo reizi tas esot noticis 186. g. pr. Kr. Romā ludi maximi laikā. Vēlāk, kad Grieķiju bija iekarojuši romieši, grieķu sportisti jau lielākā skaitā uzstājās romiešu cirkos. Romiešu jaunatne ir vingrinājusies kara mākslā.

Sporta propagandisti daudz runā par romiešu sportu un par propagandas stūra akmeni liek izteicienu par veselo miesu un veselo garu, it kā tāds esot bijis romiešu sakāmvārds.

Lai darītu galu cilvēku maldināšanai ar atsaukšanos uz romiešiem, būs lietderīgi sniegt šādu faktu materialu. Izteiciens par veselo miesu un veselo garu ir viena daļa no satirika Juvenala 10. satiras 356. panta, kuras virsraksts ir - Cilvēka iegribu un centienuniecīgums. Satiras beigu daļā ir viena šāda rinda - Arandum est, ut sit mens sana in corpore sano. Lai lieta būtu pilnīgi skaidra, sniedz satiras beigu daļas mazliet saīsinātu tulkojumu, kur ir teikts sekojošais: "Ja es tev varu padomu dot, tad novēli savu likteni dieviem. Un ja tu templiem ziedo un dieviem upurē, tad ir jālūdz, lai tev veselā miesā mājotu arī vesels gars. Izlūdzies sev drošsirdīgu garu, kas pat no nāves nenobīstas, kas spēj panest visas dzīves grūtības un nedusmoties. Izlūdzies sev garu, ko nedomā ikdienas rūpes, kas pienākumu stāda augstāk par milu un gardumiem. Mums netrūks nekādas dievu svētības, ja valdīs labi tikumi. Labi tikumi tevi pacels līdz dievībai un Fortuna tevi iavedīs debesīs." Šam tekstam nav nekāda sakara ar sporta cildināšanu. Vēstures viltošana ir jāizbeidz.

Patiesībā romiešu uzskati par sportu bija augstākā mērā negatīvi, kā tas ir redzams no sekojošu izcilu romiešu gara darbinieku izteicieniem. No

senās pasaules darbiniekiem sevišķi nesaudzīgi sportu kritizēja viens no sava laika izcilākiem medicīnas speciālistiem ķeizara Marka Aurelia miesas ārsts Gallens, kas ilgāku laiku bija gladiatoru skolas ārsts un tā laika sportistus labi pazina. Pēc Galena domām "Sportistu dzīve līdzinās cūku dzīvei. Šī dzīve ir aizpildīta ar ēšanu, dzeršanu un gulēšanu, ka arī ar vērtīšanos pa putekļiem un dubliem. Tie ir nederīgi normāla cilvēka dzīvei un slimībām var izrādīt tikai niecīgu pretestību". Vēl krietni agrāk filozofs Seneka teicis, ka sportisti esot garīgi trūki, aptaukojušies, neizglītoti un rupji cilvēki. (Dr. J. Melber. 107. lpp.).

Apmēram ap Senekas laiku romiešu rakstnieks Sallusts rakstījis: "Cilvēks, kas ar visu savu spēku ir licies uz sportu, ir maniaks. Tas ko viņš dara, nav vis izprieca, bet manija."

Rakstnieks Plutarchs, pēc tautības grieķis, romiešu uzskatus par sportu raksturoja šādiem vārdiem: "Sports veicina slinkumu, bezjēdzīgu laika izšķiešanu un moralisku pagrimšanu". (Robert Bergeron, Docteur en Droit. Le sport Phenomine social Roanne, 1936. g. 12. lpp.). Pazīstamais vēsturnieks Momzens vēsturē saka, ka sports bijis vēzim līdzīga senās pasaules slimība. Cirkus atleti bijuši visu nicinātā un nievātā laužu šķira. (Gustav Bogeng. Geschichte des Sports aller Völker. B. I. 85. lpp.). Momzens arī raksta, ka romieši sporta sacīkšu dalībniekus saukuši par faex mundi - pasaules mēsli, vai padībenes. Pašas sporta sacīkstes saukuši par ludi plebeiī, jeb plebeju spēles.

Slavenais romiešu jurists, vēlāk viens no kristīgas baznīcas pamata dogmu uzstādītājiem, svētais Tertulians, kas ļoti labi pazina sava laikmeta dzīvi, uzstādīja sporta definīciju pie kuras kristīgā baznīca turējās apālus 1500 gadus. Sv. Tertulians teica - Palaestrica diaboli negatium - Sports ir velna iestādījums. Savu noraidošo nostāju pret sportu apliecina arī apustulis Pāvels. Tā Timofejam viņš raksta: "Jo tā miesīgā vingrošanās maz ko der." (Timof. 4 - 8.).

Tāpat ka Grieķijā, arī Romā Sports izbeidzās ar lielu skandalu. Kāda cirkus spēļu laikā 404 g. pēc Kr., mūks-svētceļotājs Telemachs metās cirkus arenā, lai nelautu gladiatoram nokaut savu pretinie-

ku, kas jau bija nogāzts zemē. Satracinātam skatītāju pulim, kas tādos gadījumos kriedza-occide, occide-nokauj, nokauj, mūka rīcība nepatika un tie to nosita ar akmeņiem. Pēc tam, tai pat dienā, keizars Honorijs izdeva dekretu par cirkus spēļu noliegšanu, bet baznīca vēlāk pūļa nogalināto mūku pieskaitīja Svēto pulkam - to kanonizēja.

Tā izbeidzās sports senā pasaulē. Sporta vēsturnieks Marsels Bergers raksta, ka senās pasaules sports nomiris dabīgā nāvē, neatstājot pēc sevis nekādas pozitīvi vērtējamās tradīcijas. Tādēļ ir vienkārša cilvēku maldināšana, ja sporta propagandisti senā pasaulē grib sameklēt kādus pārlicinošus pierādījumus par labu sportam. Ir pilnīgi aplami tādi apgalvojumi, ka sports esot tik pat vecs ka cilvēce, ka sports esot vienmēr bijis, esot un būšot. Pēc tam, kad 394. g. noliedza olimpiskās spēles un 404. g. noliedza cirkus spēles, kristīgā cilvēce nepilnus 1500 gadus dzīvoja bez sporta. Jauniešu rotaļāšanos nevar uzskatīt par sportu mūsdienu izpratnē, kur sacīkstes notiek stadionos sporta tiesnešu kontrolē un skatītāja masu klātbūtnē.

Par sportu sāka runāt renesanses laikā. Pirmie praktiskie sporta organizēšanas pasākumi radās pag. gadu simteņa pēdējā ceturksnī. Līdz 1900. g. pasaulē bija tikai viena sporta zeme Anglija. Lielāka rosība sporta organizēšanā sākās pēc olimpisko spēļu atjaunošanas Atenās 1896. g. Bet līdz pirmam pasaules karā notika tikai pirmie mēģinājumi. Plašumā sporta kustība izgāja tikai pēc pirmā pasaules kara.

Iepriekšējā nodaļā iepazīnāties ar sporta attīstību senajā pasaulē. Vidus laikos sports nebija populārs. Kristīgā baznīca, kas vidus laikos bija noteicēja par dzīves virzienu, sporta jautājumā turējās pie Tertuliāna uzskata, ka sports ir velna iestādījums. Par vidus laiku sportu uzskata bruņinieku turnīrus, kas pēc savas būtības bija militāras spēles ar sporta raksturu. Turnīros kā cīkstoņi varēja piedalīties tikai bruņinieki, kuru senči jau trīs vai četras paaudzēs bija dižciltīgi.

Turnīri notika kādā lielākā laukumā, kuram par malām bija ierīkotas tribīnes skatītājiem. Skatī-

tāji komplektējās no bruninieku dāmām un citām augstākās sabiedrības personām. Godalgas uzvarētājiem izdalīja kāda no bruninieku dāmām. Turnīru dalībnieki demonstrēja savu kara mākslu, izveicību rīkoties ar tā laika kara ieročiem - zobenu un šķēpu. Turnīru rīkošana izbeidzās 16.g.s., jo sakarā ar šaujamo ieroču izgudrošanu turnīros demonstrējamai kara mākslai nebija vairs nekādas nozīmes. Tā kā vidus laiku bruninieku turnīriem ir maz sakara ar mūsu sportu, tad nav nozīmes apstāties pie šā sporta veida sīkāka apraksta.

Pirmos ierosinājumus ķermeņa kultūras attīstībai jaunākā laikā ir devuši humanisti. Ķermeņa kultūras atdzimšana iesākās ar gimnastiku, kurai vēlāk sekoja sports savā tagadējā veidā. Par modernā sporta dzimteni uzskata Angliju, bet gimnastikas pamati ir likti Vācijā. Tādēļ, pirms sākam sporta attīstības apskatu nedaudz jāpakavējas pie tā priekšteces - gimnastikas, ko Vācijā apzīmē ar vārdu Turnen.

Gimnastiku Vācijā ieteica ne tikai jaunatnes fiziskās attīstības veicināšanai, bet arī militārisma kultivēšanai.

Sakarā ar Napoleona kariem ideja par jaunatnes audzināšanu militārisma garā kļuva tik populāra, ka tā laika kara vadonis grāfs Gneizenaus pat ieteica vingrošanu padarīt par obligātu visiem vācu jauniešiem. Lai piespiestu šo prasību izpildīt, tad Gneizenaus lika priekšā ievest noteikumu, ka nevienu vācieti nedrīkst laulāt, pirms viņš nav pierādījis, ka ir izgājis gimnastikas kursu.

Istais pamatu licējs fiziskai audzināšanai Vācijā bija Fridrihs Ludwigs Jāns. Kā kareivis Jāns pēdējā daļiņā 1806.g.kaujā pie Leipciņas kur vācu kaŗaspēks tiek galīgi sakauts un panikā bēg. Vācu armijas sakaušana un bēgšana uz Jānu atstāj satricinošu iespaidu, tā kā no smagā pārdzīvojuma tas vienā naktī nosirmo. Izstājies no armijas, tas 4 gadus klejo apkārt pa Vāciju un tur patriotiskas runas, kur vēl pamatīgāk iepazīstas ar tā laika Vācijas dzīvi un tautu. Pēc neveiksmes kaujā ar Napoleonu vāciešus pārņēmis izmisums un glēvulība. Daudzi tā laika ļoti redzami cilvēki vairs neticējuši Prūsijas atdzimšanas iespējai. Kāds pazīstams vācu politikis rakstījis, ka esot smieklīgi pat

domāt par Prūsijas augšamcelšanos. Bezcerības stāvokļa dēļ cilvēki palikuši ļoti glēvi. Tikai Jāns nav zaudējis cerības uz labāku nākotni un tēvzemes glābšanas nolūkos nodomājis ķerties pie tautas atveseļošanas darba, izlietojot agrāk minēto teorētiku idejas par jaunatnes fizisko audzināšanu. Tādēļ 1811. g., kad Napoleons vēl turpināja savus uzvaras gājienus, Jāns pie Berlīnes ierīkoja pirmo vingrošanas laukumu un ar to lika pamatus vēlāk tik pazīstamai vingrošanas kustībai. Jāna izraisītās kustības mērķis bija - Vācijas dēlus padarīt par tik stipriem, drošsirdīgiem un kareiviskiem, lai tie būtu spējīgi izcīnīt savai tautai brīvību, ko apdraudēja Napoleons. Jāna vadītai kustībai bija sprausti mērķi, kas bija tuvi visu vāciešu sirdīm, kādēļ arī viss šis pasākums atrada ļoti dzīvu piekrišanu. Vācieši turpināja pulcēties savās vingrotāju biedrībās arī pēc tam, kad Napoleons bija gāzts. Jāna kustība pieņēma spilgtu politisku un militāru nokrāsu. Rezultātā Jāns tika arestēts un bija spiests ilgāku laiku palikt apcietinājumā. Viņa organizētā un vadītā kustība apsīka un 1820. g. janvarī Prūsijas iekšlietu ministrs publicēja noteikumus, kas noliedza vingrotāju organizācijas, pie kam tika paziņots, ka viņa majestāte Prūsijas ķēniņš nopietni vēlas, lai vingrotāju kustība pilnīgi izbeigtos. Bet līdz ar jaunu militāru mērķu rašanos atdzīvojās arī interese par vingrošanu un jaunatnes fizisko audzināšanu.

* Modernais sports ir izveidojies Anglijā tikai pagājušā gadu simtēna otrā pusē un beigu posmā. Eiropas kontinentā tas parādījās vēl vēlāk. Kā pirmie sportu no angļiem patapināja vācieši. Pasaulē ir nodibinājies uzskats, ka sports ir zāles pret tiem ļaunumiem, ko nes sev līdz modernā rūpniecība ar strādnieku veselībai kaitīgiem dzīves apstākļiem. Tā kā vācieši savu rūpniecību veidoja pēc angļu parauga, tad atzina, ka sekojot angļiem, ir nepieciešami no tiem pārņemt arī sportu. Jau 1878. g. Hanoverā nodibinājās pirmā futbola biedrība. Vācu jaunatni futbola spēlē ir apmācījuši angļu jaunieši, kas šai laikā mācījušies ziemeļu un rietumu Vācijas skolās.

Pirmā pasaules kara priekšvakarā Vācijā sporta organizācijās par biedriem bijuši tikai ap 3% no

iedzīvotāju kopskaita. Ar sportu nodarbojušies varbūt tikai 2% no iedzīvotājiem. Par masu kustību sports paliek tikai pēc pirmā pasaules kara.

Sports pasaulē sāka strauji attīstīties pēc tam, kad radās Francijas aristokrāta barona Pjera de Kubertēna nodibinātā olimpiskā komisija. Kubertēns dzimis 1862. g. 1. janvārī, studējis Sorbonnas universitātē. Pēc izglītības nobeigšanas tas pa vasaras brīvlaiku devies studiju ceļojumā uz Angliju, kur starp citu, iepazinies ar angļu pedagogiskām idejām. Tad 1889. g. martā Kubertēns izdeva mazu brošūriņu ar galveno sporta veidu aprakstu. Bet tad aktīvi palika arī sporta pretinieki. Sportistus sauca par anglomaniem, apšaubīja viņu nacionālo stāju. Sporta ienaidnieku vadonis Paskals Grussets rakstīja, ka Kubertēns gribot ievest no Anglijas skolas spēles tāpat kā ievēdot medību suņus un rikšotāju zirgus.

Bet tad 1889. g. Francijas izglītības ministrs parakstīja Kubertēnam komandējumu uz ASV.

Savus novērojumus ASV un Kanādā Kubertēns publicēja 1890. g. iznākušā grāmatā "Aizokeana universitātes". Grāmatā sevišķa vērība bija veltīta Amerikas studentu sportam. Grāmatas noslēgumā Kubertēns taisa secinājumu, ka Francijai savas skolas vajaga reformēt pēc angļu un amerikāņu parauga, ievēdot skolās sporta nodarbības.

Kā dienas presē, tā arī speciālā literatūrā tai laikā ļoti bieži tika minēts vārds Olimpija. Kubertēns nācis uz domām, ka frančiem vajadzētu uzņemt atjaunot olimpiskās spēles, tāpat kā vācieši izpētīja Olimpijas drupas. Savus turpmākos plānus Kubertēns saistīja ar vārdu Olimpija.

Tālāk viņš nolēma mēģināt veicināt sportu un atjaunot olimpiskās spēles starptautiskā plāksnē.

Pēc vairāku gadu ilgām cīņām par sporta ieviešanu Francijas mācības iestādēs Kubertēns pārliecinājās, ka sabiedrība uz viņa plāniem skatas diezgan skeptiski. Tad viņš nāca pie atziņas, ka labākais līdzeklis piespiest konservatīvos frančus pievērst uzmanību sportam, ir organizēt starptautiskas sporta sacīkstes. Aiz prestiža motīviem frančiem tad vajadzēs šajās sacīkstēs piedalīties un līdz ar to arī rūpēties par sporta dzīves labu nostādīšanu, jo citādi sacīkstēs nevarēs gūt pa-

nākumus. Ar šādiem apsvērumiem Kubertēns sāka pie olimpisko sacīkšu organizēšanas starptautiskā plāksnē. Drīzi vien noskaidrojās, ka ceļā stāvēs lielas grūtības.

Kad 1892.g.novembrī Kubertēns Sorbonnā nolasīja priekšlasījumu par sportu senatnē, vidus laikos un mūsu dienās un starp citu iepina domas, ka vajadzētu atjaunot olimpiskās spēles, pēc priekšlasījuma daži klausītāji griezušies pie lektora ar jautājumiem, vai olimpisko spēļu atjaunošanu viņš esot simboliski domājis, ko tad viņš domājot iztaisīt no sen mirušiem pasākumiem, vai tad nevajadzētu atjaunot arī Delfu orākulu u. t. t.

Saziņā ar Francijas valdību 1894.g.jūnijā sa-sauca starptautisku kongresu, kurā bija paredzēts iztirzāt fiziskās audzināšanas jautājumus. Kongresā programmas noslēgumā bija uzņemts dienas kārtības punkts - "Olimpisko spēļu atjaunošanas iespējas".

Tad 1894.g.15.janvārī Kubertēns griezās ar apkārtrakstu pie visu zemju sporta organizācijām ielūdzot tās uz paredzēto kongresu. Atsaucība bija diezgan vāja. Pret projektu nostājās dažas vingrotāju biedrības. Vācieši piedalīšanos kongresā noraidīja. Beļģijas vingrotāju biedrību savienība paziņoja, ka viņa atrod, ka vingrošana un sports ir divas nesavienojamas lietas un ka viņi sportu ir vienmēr apkarējuši.

Neskatoties uz vienaldzību un dažādu organizāciju protestiem paredzētā kongresā 1894.g.22.jūnijā Sorbonnā ieradās 79 delegāti no 12 dažādām valstīm, kas reprezentēja 49 dažādas sporta organizācijas. Pie kongresa atklāšanas Sorbonnas universitātē auditorium maximum atskaņoja senā Grieķijā populāro himnu dievam Apollonam, kuras tekstu neilgi priekš tam atrada akmenī iecirstu Delfu drupās.

Šās senās himnas atskaņošana uz atklāšanas akta publiku, ap 2000 personām, atstājušas varenu iespaidu. Kongresa noslēgumā 24.jūnijā nolēma atjaunot olimpiskās spēles kā starptautisku pasākumu, un izvēlēt starptautisko olimpisko komiteju. Bez tam vēl ievēlēja divas speciālas komitejas - sporta higiēnas komiteju un pedagogisko komiteju.

Pirmās olimpiskās spēles notika Atenās 1896.g.

Pēc tam šās spēles notika 1900.g.Parizē, 1904.g. Sanluisā, ASV, 1908.g.Londonā, 1912.g.Stockholmā, 1920.g.Antverpenā, Belgijā, 1924.g.Parizē, 1928.g. Amsterdamā, Holandē, 1932.g.Losandželosā-Kalifornijā, 1936.g.Berlinē, 1948.g.Londonā, 1952.g.Helsinkos-Somijā un 1956.g. tās ir paredzēts noturēt Australijā.

Sākot ar 1924.g.sāka rīkot arī ziemās olimpiskās spēles. Tās ir notikušas 1924.g.Samoniksā-Francijā, 1928.g.Sanmoricā-Šveicē, 1932.g. ASV., 1936.g.Garmiš Partenkirchenā-Vācijā, 1948.g.Sanmoricā-Šveicē, 1952.g.Oslo-Norvegijā, 1956.g. Itālijā. Olimpisko spēļu dalībnieku skaits strauji pieauga. Atenās piedalījās 484 sportisti no 12 valstīm, Londonā 1908.g.jau ieradās 2082, Stockholmā 1912.g.jau 3282 cīkstoņi no 27 valstīm. Lai dalībnieku skaits nenoietu pārmērībās, tad to ierobežoja. Parizē 1924.g.jau ieradās 3385, bet pēdējās olimpiskās spēlēs pirms otrā pasaules kara Berlinē 1936.g. pieteicās 4793 dalībnieki no 50 valstīm, bet Londonā 1952.g.pieteicās 6000 sportisti no 60 valstīm, Helsinkos 1952.g. ieradās 5781 sportists.

Bet līdz ar olimpisko spēļu attīstību sākās arī šo spēļu un vispāri sporta kritika. Par vienu no pirmiem sporta kritiķiem jaunākā laikā ir jāuzskata pats olimpisko spēļu atjaunotājs barons Kubertēns. Jau 1911.g.Kubertēns griezās ar apkārtrakstu pie visām nacionālām olimpiskām komitejām, kurā norādīja, ka sportā ir sākusies degenerācija un lūdza atbalstu cīņā pret sporta izviršanu. Tur starp citu viņš protestēja pret plašu sporta stadiona būvi sporta izmantošanai veikalnieciskos nolūkos. Kubertēna sauciens pēc palīdzības cīņā pret sporta izvirtību palika bez atbalss, sports virzījās ātriem soļiem uz priekšu pa izvirtības ceļu. Uz laiku to apturēja pirmais pasaules karš. Arī pēc pirmā pasaules kara sporta degenerācija gāja tik strauji uz priekšu, ka Kubertēns no jauna uzsāka pret to cīņu. Redzēdams, ka šī cīņa paliek bez panākumiem, Kubertēns 1925.g.maijā atteicās no Internacionālās olimpiskās komitejas priekšsēža amata. Tā paša gada rudenī viņš Lozannā nodibināja Jaunatnes audzināšanas vispasaules savienību, kura gribēja gādāt par

jaunatnes audzināšanu bez rekordu sporta palīdzības. Bet no jaunā plāna nekas neiznāca. Paša izsauktos garus Kubertēns nespēja vairs savaldīt. Kad bija par to pārliecinājies, tad metās jaunā galejībā un ka jau augstāk teikts, 1935. g. 4. aug. Berlīnes radiofonā nolasītā lekcijā sportu pasludināja par īpašu - sportistu religiju.

Kubertēns nomira 1937. g. sept. Lozannā, sporta jautājumā liela pesimisma pārņemts. Kad franči aptvēra, kādā postā Kubertēns tos ir ievēdis ar sporta kultivēšanu, pret to radās tautā tik naidīgs noskaņojums, ka viņš jutās spiests atstāt dzimteni un mūža pēdējo posmu kā trimdinieks nodzīvoja Šveicē - Lozannā. (Gillet Bernard Histoire du sport. Paris, 1949, 94. lpp.).

Kādā no olimpiskās komitejas sēdēm pacēlās jautājums par sievieti piedalīšanos olimpiskās sacīkstēs. Kubertēns bija ļoti noteikti pret sievieti piedalīšanos sporta sacīkstēs. Pēc Kubertēna domām sievieti piedalīšanās sporta sacīkstēs būtu nepraktiska, neinteresanta, neestētiska un nekojekta. Sievietēm ir jārezervējās saviem mātes pienākumiem. Tālāk savu viedokli šai jautājumā Kubertēns formulēja: "Olimpiskās spēlēs piedalās tikai vīrieši, un tie par saviem pūlīņiem kā balvu saņem sievieti atzinību." Šī formula atbilst antiskam ideālam, un tāda kārtība pastāvēja arī bruņinieku laikos. Bet arī šis Kubertēna vēlējums nepiepildījās. Sporta hazards tādā mērā pārņēma cilvēkus, ka arī sievietes nevarēja atturēties no piedalīšanās vispāri, tā arī no līdzdalības olimpiskās sacīkstēs. Olimpiskās spēlēs Berlīnē 1936. g. piedalījās 3631 vīrietis un 328 sievietes.

Stockholmas olimpiskās spēlēs, kas notika 1912. g. jūlijā, sievietes vēl nepiedalījās, šai gadījumā Kubertēns vēl varēja izvest dzīvē savu viedokli.

Pēc Stokholmas sarīkojuma par olimpiskām sacīkstēm sacēlās vesela kritikas vētra. Zviedri spēles bija noorganizējuši lieliski, bet pasaulē bija radies noskaņojums, ka šis iestādījums ir savu laiku pārdzīvojis. Anglijā pacēlušās ļoti nopietnas balsis, kas prasījušas, ka nākošās Berlīnē paredzētās olimpiskās spēlēs angļiem nav jāpiedalās. Arī Francijā 1912. g. novembrī pacēlušās no-

pietnas balsis pret sporta sacīkstēm. Laikrakstos izteiktas domas, ka augsta gara kultūra nav savienojama ar muskulatūru un tādēļ sports jāmet pie malas, lai neapdraudētu savu gara kultūru. Ņemot vērā aso kritiku, Kubertēns iecēla īpašu komiteju, kurai vajadzēja noskaidrot kritikas cēlonus un par saviem atzinumiem sniegt ziņojumu Lozannas konferencei, kas notika 1913. g. 7. - 10. maijā. Šī kongresa referāti bija veltīti sporta psiholoģijas jautājumiem. Labākais speciālists šajos jautājumos bija pats Kubertēns. Olimpiskās komitejas žurnālā "Revue Olympique" viņš bija publicējis veselu rindu rakstu par sporta problēmām. Kādā no saviem rakstiem par sporta psiholoģiju Kubertēns saka: "Sportam ir tendence uz pārmērībām (Ekzess). Tā ir viņa raksturīgākā un uzkrītošākā psiholoģiskā īpašība. Sports grib vienmēr ātrāk, vienmēr augstāk, vienmēr stiprāk, vienmēr vairāk, Tā ir viņa vājā puse, kas traucē spraustā uzdevuma pildīšanu - būt cilvēkiem par līdzsvara turēšanas līdzekli. Kubertēna konstatēto tendenci - krist pārmērībās - sports ir saglabājis līdz pat mūsu dienām un tagad šī tendence izpaužas spilgtāk kā jebkad agrāk.

Sports ir cīņa dēļ pasaules rekorda. Uzstādīt pasaules rekordu nozīmē attiecīgā sacensības nozarē sasniegt vairāk kā līdz tam laikam kāds cits kautkur pasaulē jau sasniedzis. Pretendentu uz pasaules rekordu uzstādīšanu ir ļoti daudz, jo ar sportu nodarbojas pat miljoni cilvēku. Šī iemesla dēļ tad arī sacensība sportā ir ārkārtīgi sīva. Panākumi sportā ir atkarīgi no diviem pamata apstākļiem - no iedzimtām dotībām un šo dotību izkopšanas pakāpes treniņa ceļā. Kā visās citās dzīves nozarēs, tā arī sportā izcilus panākumus var gūt tikai personas ar labām iedzimtām dotībām. Ar dabas dotību sistematisku un lietpratīgu izkopšanu var panākumus lielā mērā kāpināt. Pie izcilu panākumu sasniegšanas iedzimtām dotībām tomēr paliek izšķirēja nozīme. Treniņš panākumus var sekmēt tikai līdz zināmai robežai. Ejot pāri šai robežai iestājas pārtrenēšanas stāvoklis, kas panākumus tikai mazinās, bet nevairo. Bez dabas dotībām un treniņiem panākumus sportā var vairost vai mazināt dažādi citi apstākļi, kā sportista dzīves vieta, klimats, nodarbošanās, materiālais stāvoklis un

vēl dažādi citi mazāk nozīmīgi apstākļi.

Ja kāds grib uzsākt rekordu sportista gaitas, tad vispirms ir jāpārlicinās, vai viņa dabas dotības ir tādas, ka varētu cerēt uz kautkādiem ievēribas cienīgiem panākumiem. KomPLICĒTS ir piemērotākās sporta nozares izvēles jautājums. Šai ziņā stipri krit svarā sportista arods.

Kad kāds ir nolēmis kļūt par sportistu un izvēlēties arī sporta nozari, tad sākas trenēšanās. Līdz ar to sportists saduras ar vairākām problēmām kas stāv medicīnas kompetencēs. Katram sportistam par tām vajag būt skaidrībā, jo tikai tad viņš zinās, ko sports no viņa prasa un ko viņam sola. Šīs problēmas apskatīsim pieturoties pie Insbrukas universitātes ķirurgiskās katedras profesora Dr. med. Burgharda Breitnera grāmatas: "Sportschäden und Sportverletzungen". Šai grāmatā sporta problēmas iztirzātas stingri zinātniskā garā, pie kam autors ir izmantojis ļoti plašu zinātnisko literatūru. Izlietotās literatūras uzskaitījums vien aizņem vairāk kā 8 lapas puses. Grāmata rakstīta sporta ārstu vajadzībām.

Kā jau agrāk rakstīts, sports ir cīņa ar muskuļu spēku. Nodarbošanās ar sportu ir saistīta ar pastiprinātu muskuļu enerģijas patēriņu, kas prasa plaušu un sirds ārkārtīgu piepūli. Pie intensīvām nodarbībām sportista muskuļu enerģijas patēriņš strauji pieaug. Tādas pastiprinātas muskuļu darbības rezultātā organismā izdalās lielāks daudzums ogļskābes un piena skābes. Ja organisms nespēj radušās skābes neitralizēt, tad tās izsauc krampjus, kuri var pēkšņi pārtraukt treniņa vai sacīkstes turpināšanu.

Sporta nodarbības ir saistītas ar pastiprinātu sirds darbību un pulsa paātrināšanos. Kur cilvēka normālais pulss sit 70 reizes minūtē, pie intensīvām sporta sacīkstēm pulsa ātrums pieaug līdz 204 un 232 sitieniem minūtē. Atrodoties mierīgā stāvoklī, sirds vienā minūtē izdzen artērijās 4-5 litru asiņu, bet intensīvu sporta sacīkšu laikā izdzīto asiņu daudzums pieaug līdz 23 litriem. Sporta nodarbību laikā paātrinās arī elpošana. Sešpadsmit elpas vilcienu vietā sacīkšu laikā ir 60 un vēl vairāk elpas vilcienu minūtē.

Pats par sevi saprotams, ka ne katra cilvēka

sirds un plaušas varēs izturēt tādu ārkārtīgu piepūli. Bēdīgs iznākums būs arī tādā gadījumā, ja šie orgāni nebūs pilnīgi veseli un viņus pārmērīgi piepūlēs. Tādēļ arī sporta literatūrā tik neatlaidīgi uzsver sportistu medicīniskās uzraudzības nepieciešamību.

Neskatoties uz visiem piesardzības soļiem sportistu pārmērīgas piepūles ļaunās sekas novērst nav iespējams, kādēļ sportošana ir saistīta ar dažādām slimīgām parādībām un veselības bojājumiem.

Parastī publika turas pie uzskata, ka sports cilvēkus nostiprina un ka sportisti ir ļoti izturīgi. Medicīniskie pētījumi šo uzskatu apgāzuši. Medicīnā konstatēts, ka lieli sportisti uzkrītoši viegli saslimst ar infekcijas slimībām. Tāpat klinikās novērots, ka kaulu lūzumi un brūces sportistiem dzīst gausāk kā parastiem cilvēkiem. Šis sportistu vājums iepretim slimībām izskaidrojams ar to, ka sistematiski pārpūlējoties sporta treniņos un sacīkstēs sportisti izšķiež sava organisma rezerves spēkus, kādēļ viegli krīt par upurī slimībām.

Zinātniskos pētījumos konstatēts, ka tie Oksfordas un Kembridžas universitātes studenti, kas piedalās gadskārtējās airētāju sacīkstēs, mirst priekšlaicīgi. Sevišķi bēdīgas izredzes ir profesionāļiem. To dzīve tiekot ievērojami saīsināta un jau stipri agri pieņemot slimības formas.

Medicīnas literatūrā sakopots ļoti daudz materiālu par dažādiem ķermeņa bojājumiem, pie kuriem noved sports. Kāds zinātnieks, izpētot personas, kas ilgāku laiku spēlējušas futbolu, konstatējis, ka 68% no viņiem bijuši slimīgi kāju pārveidojumi. Kāds cits zinātnieks, izpētot studentus-sportistus konstatējis 35,7% gadījumos ķermeņa bojājumus, kur par iemeslu jāpieņem sporta nodarbības. Izpētot 220 futbola spēlētājus, konstatēti 45,5% gadījumos ķermeņa bojājumi. Vēl kāds cits zinātnieks, izpētot 930 sportistus un vingrotājus ir konstatējis 30% gadījumos slimīgus roku locītavu pārveidojumus.

Ka rekordu sports bojā cilvēku veselību, par to mīr atrodami ļoti daudzi pierādījumi. Cīņas karstumā sportisti vismazāk domā par savu veselību un tādēļ bieži atgadās, ka sportists cīņas laikā sa-

brūk un paliek guļot bez samanas.

Minsteres universitātes fiziskās audzināšanas institūta direktors Dr. Hugo Wagners savā pētījumā par sporta rekordiem atzīmē, ka skrējēji dažreiz pēc mērķa sasniegšanas vai tuvu pie mērķa krit nesamanā. Pie īsu gabalu skrējieniem nesamanas stāvoklis velkošies dažas sekundes. Pie gariem gabaliem gadoties, ka pakritušais stundām ilgi guļot nesamanā. Tīri dabīgi, ka tada ārkārtēja piepūle ir veselībai bīstama un var cilvēku pēc īsāka vai garāka laika novest kapā.

Kā no vēstures ir zināms, grieķis Feidipidess, kas pēc grieķu uzvaras par persiešiem 490. g. no Maratonas lauka atskrējis uz Atēnām, veicot 42,2 km. lielu gabalu, tikai paspēja izsaukties "Nike" (mēs uzvarējām) un tūlīn tirgus laukumā pakritis un nomiris. Tik tragisks bija pirmā Maratona skrējēja liktenis. Bet arī viņa pēctečiem neiet tik viegli. Londonas olimpiskās sacīkstēs 1908. g. Maratona skrējējs itālietis Dorando noskrēja kā pirmais 42 km. un atgriezās stadionā, bet tad netālu no gala mērķa pakrita nesamanā. Citi itālieši tad pieskrēja viņam klāt, pacēla un aizrāva līdz mērķim. Viņu gan tūlīn pieteica kā uzvarētāju, bet otrā dienā diskvalificēja.

Kāds no Stokholmas olimpisko sacīkšu dalībniekiem 1912. gadā pēc 42 km. noskriešanas no pārpūlēšanas sekām miris. Parīzes olimpiskās sacīkstēs 10 km. skrējienā zviedrs Wide pakritis un pusstundu gulējis bez samanas. Kāds spānietis un kāds somu tuvu pie mērķa pazaudējuši orientēšanas spējas un grozījušies apstulbuma stāvoklī. Dr. Pelcers 1925. g. vācu meistarības sacīkstēs bez samanas pakritis.

Tad vēl 1926. g. Vācijas Maratona skrējiena uzvarētājs Reichmanis kādā no 10 gadus vēlāk izdotā brošūrā jau uzdots par mirušu. Devītā olimpiādē 1928. g. Amsterdamā 800 m. skrējienā uzvarējusi vāciete, jo viņa vienīgā sasniegusi mērķi, visas pārējās skrējiena dalībnieces sabrukušas skrejceļā. Olimpiskās ziemas sacīkstēs 1928. g. St. Moricā uzvarētājam 18. km. slēpošanas sacīkstē pa slēpošanas laiku uznākuši kunga krampji. Tas ir gan mērķi sasniedzis kā uzvarētājs, bet tūlīn pēc tam pakritis nesamanā.

Pavisam grūti pielaist, ka sacīkšu sports ar

šādiem starpgadījumiem varētu veicināt cilvēku veselību. Pazīstamais vācu zinātnieks prof. Lencs /Lenz/ saka, ka esot pilnīgi aplami domāt, ka zinātne būtu pierādījusi, ka ar sportu var lieliski uzlabot tautas veselību.

Sevišķi delikāts ir sieviešu sporta jautājums. Medicīnas autoritātes atzīst, ka sievietēm sporta nodarbībās vajadzētu būt ļoti piesardzīgām. Nekādā ziņā sieviete nedrīkstētu nodarboties ar sportu, ja nejūtas pilnīgi vesela. Vajadzētu atturēties no sporta veidiem, kas saistīti ar lēkšanu un straujām pagriezieniem. Dr. med. et phil. G. Wizners par sieviešu sportu saka: "Mums ir tūkstoškārt svarīgāk lai sievietes būtu spējīgas laist pasaulē veselus bērnus, nekā kad tās spēj uzstādīt jaunus pasaules rekordus lēkšanā, skriešanā, airēšanā vai kādā citā sporta nozarē."

Ja tā runāja simts miljonu lielas tautas pārstāvis normālos miera laikos, cik gan šis viedoklis nebūtu jāuztur mums pašreizējos apstākļos, kad mūsu jau tā nelielā tauta pēdējo gadu laikā ir zaudējusi tik daudz no saviem cilvēkiem. Sporta dēļ sievietes nekādi nedrīkstētu apdraudēt savu veselību. Bet ar dziļu nožēlu ir jāsaka, ka mūsu apstākļos tas var viegli notikt. Mūsu prese ļoti uzkrītošā kārtā cildina jaunās sievietes - sportistes, ka rodas pamats visnopietnākām rūpēm. Pie šādas mūsu rīcības ir viegli iespējams, ka viena otra jaunava, dzīdamās pēc rekordi sportā un ar tiem saistītiem slavinājumiem, var tādā mērā sabojāt savu veselību, ka mātes pienākumu pildīšana tai kļūst neiespējama. Tikko kā citētā raksta autors piemetina, ka attiecībā uz vīriešiem, tā arī sievietēm, ka pārspīlēts rekordu sports nav nekāds tautas veselības kopšanas līdzeklis.

Plaši un vispusīgi ir Berlīnes universitātes ķirurgiskās katedras vadītāja profesora Dr. Vilhelma Betznera /Baetzner/ pētījumi. Betzners darbojies kā sporta ārsts, no 1921. g. viņš bija profesors Berlīnes pilsētas slimnīcām-ķirurgiskās nodaļas direktors. Viņš bija arī higiēnas profesors sporta augstskolā. Betzners ir izdarījis ļoti nopietnus pētījumus par rekordu sporta ietekmi un sportistu veselību. Vācijā izdarīto pētījumu rezultātus viņš papildinājis ar pētījumiem, ko 1928.

g. izdarīja Amsterdamā pie olimpisko sacīkšu dalībniekiem. Betzners nosūtīja uz Amsterdamu savu asistentu, kas ar attiecīgo instrumentu un ierīču palīdzību izpētījis visu tautību un dažādu sporta nozaru sportistus, kas bija ieradušies Amsterdamā uz olimpiskām sacīkstēm.

Par šajos pētījumos iegūtām atzinām prof. Betzners 1928. g. rudenī nolasīja referātu Berlīnes sporta augstskolā šās augstskolas mācības spēku un sporta ārstu sanāksmē. Referātu paskaidroja ar apmēram 100 rentgena uzņēmumu demonstrējumu. Referāta teksts iespiests žurnālā "Medizinische Klinik" 1928. g. decembra numurā ar virsrakstu "Über Sport-schäden".

Betzners izsaka starp citu šādas domas. Dzīva pēc rekordiēm sportā ir saistīta ar ķermeņa vienkopus nodarbināšanu, kas atstāj nelabvēlīgu ietekmi uz cilvēku veselību, bet visvairāk bojā kustību aparātu. Nodarbodamies ar rekordu sportu cilvēks pielaiž vairākas rupjas kļūdas un grēko pret dabas likumiem. Viens no cilvēka dabas pamata likumiem ir tāds, ka daba pie savas darbības nekad neizlieto visas vielas rezerves, tāpat nekad neizlieto arī visu enerģiju. Daba ar saviem spēkiem rīkojas taupīgi.

Pie muskuļu nodarbināšanas pamazām iestājas nogurums. Ja muskuļa nodarbināšanu turpina, tad nogurums pieaug un pastiprinās ātrākā tempā un tā spēka atjaunošanai ir vajadzīgs ilgāks laiks. Ja nogurums sasniedz augstu pakāpi, tad tikai pēc garākas atpūtas muskulis atgūst savu spēku.

Ar rentgena aparātu palīdzību izdarītie pētījumi rāda, ka organisms ne vienmēr tiek galā ar tām prasībām, ko viņam uzstāda rekorda sportisti un tādēļ rodas organisma bojājumi. Pie tam Betzners piebilst, ka viņš ir pārliecināts, ka bojāejas ne tikai rekorda sportistu kustības aparāts, bet arī citi organi. It sevišķi cieš sirds, kā arī plaušas. Tāpat iespējams konstatēt, ka sports sakropļo ne tikai ķermeni, bet arī garu un dvēseli /Wird auch Schäden des Geistes und der Seele durch den Sport feststellen können/. Neesot dibināts ārstu apgalvojums, ka sports sirdij un plaušām nekaitē. Tagadējam cilvēkam jau tā ir daudz jastrādā. Ja darbam vēl pievieno to piepūli, ko prasa sports

tad organisma piepūle iet pāri mēram, Tādas rīcības rezultātā organismā iestājas dažādas sabrukuma parādības /Ein fehlerhafter Anbau und ein krankhafter Abbau in Erscheinung trifft/. Organisma sabrukuma parādības izpaužas pa daļai hipertrofijās un pa daļai atrofijās. Muskuļi kļūst tievāki un glēvāki, kauli zaudē savu stiprumu, krimšļi nodilst, kauli kļūst trausli, muskuļi vāji: muskuļu stiprināšanai ar vingrinājumiem līdztekus iet otrs process, slimīga iedarbība. Kustības aparāts ir padots ne tikai stiprināšanas, bet arī novājināšanas un nolietošanās likumam. Organisma attīstīšanai un stiprināšanai ir zināma robeža, tāpat kā tas novērojams visā dabā. Rekorda sportists tikai īsu laiku var turēties sasniegumu augstumos. Pēc tam sākas slidēšana uz leju.

Prof. Betzners prasa, ka sabiedriskām iestādēm vajadzētu piegriezt vērību pārmērībām sporta dzīvē un spert solus briesmu novēršanai. Šo prasību atbalstīja arī plaši pazīstamais Vācijas ķirurgs prof. Birs /Bier/.

Viss līdz šim sniegtais fakti un atzinumu materiāls iegūts Eiropā dzīvojot DP nometnēs. Pēc ierašanās Amerikas Savienotās Valstīs 1950. g. beigās, radās iespēja sporta problēmu pētīt balstoties uz šejienes pieredzi. Šam darbam radās ļoti labvēlīgi apstākļi, jo taisni 1950. g. beigās un nākošos gados ap sportu ASV sacēlas īsta vētra. ASV senāts iecēla īpašu izmeklēšanas komisiju, kura cēla gaismā daudz negatīvu parādību, kas stāvēja sakarā ar sportu. Šie atklājumi spieda arī izglītības darbiniekus noturēt vairākas speciālas konferences sporta jautājuma iztīrīšanai.

Tai pat laikā sāka parādīties presē izcilu sporta darbinieku sensacionāli atklājumi par negatīvām parādībām sporta dzīvē. Tā sakrājās ļoti iespaidīgs fakti materiāls sporta pareizai novērtēšanai. Jāatzīmē, ka līdz pat pēdējam laikam ASV žurnāli lielu uzmanību velta sporta dzīves apstākļu parādīšanai pareizā gaismā, nepavisam nevairoties no skarbas kritikas.

Lieli ievēribu izsauca 1951. g. 13. oktobrī žurnālā The Saturday Evening Post publicētais Džordžen-

taunas universitātes prezidenta H. Gatrija /Guthrie/ raksts No More Football for US! Šai rakstā autors paskaidro, kādēļ viņa vadītā katoļu universitāte, kas darbojas ASV galvas pilsetā Vašingtonā un ir vienā no vecākām šās zemes universitātēm-dibināta 1789.g., nolēmusi likvidēt futbolu. Tur atrodam šādus futbola likvidēšanas motīvus. Futbola spēli studentiem Džordžentaunas universitātē ievēdusi 1874.g. un likvidējusi 1951.g., jo 77 gados noskaidrojies, ka futbols neattaisno uz viņu liktās cerības. Futbola sacīkšu rīkošana tikusi uzskatīta par līdzekli ienākumu pavairošanai universitātes vajadzībām. Bet pēdējos gados futbola sacīkstes devušas nevis peļņu, bet gan zaudējumus. Tā laikā no 1930. līdz 1949. gadam no studentu rīkotām sporta sacīkstēm iepemts 1 miljons dollāru, bet sacīkšu rīkošanai tai pat laikā izdots 2 miljoni dollāru, tā kā futbols universitātei desmit gadu caurmērā devis 100.000 dollāru lielus zaudējumus gadā. Bez tam 81 studentam sportistam universitāte piešķirusi stipendijas par piedalīšanos futbola komandā, kas vēl universitātei maksājis 140.130 dollārus, jo katrs sportists, kas bijis tikai nomināli students, maksājis universitātei 1730 dollārus gadā. Kopā zaudējumu no sporta universitātei bijis 243.816 dollāri gadā. Šie skaitļi mums dod arī jēdzienu par sporta raksturu šai zemē. Universitāte nolēmusi sportu likvidēt arī tādēļ, ka tas neattaisnojis uz viņu liktās cerības kā uz audzināšanas līdzekli. Pirmais motīvs, kādēļ universitāte nolēmusi likvidēt futbolu, bijis atzinums, ka to nevar uzskatīt par godīgas audzināšanas sastāvdaļu (It forms no part of an honest educational system). Ja futbola sacīkstes uzskatot par audzināšanas līdzekli, tad tas esot tīrais farss. Sports ir pārvērties par liela mēroga komerciālu uzņēmumu. Šis jautājums kļūst vēl skaidrāks, kad iepazīstamies ar rakstu, kas publicēts 1950.g. 16. oktobra numurā Zurnālā Life - Football is Pricing Itself out of Business. Šis apcerējums jau dod mums tuvāku ieskatu par modernā sporta raksturu, kā tas būs redzams no dažiem šeit sniegtiem faktiem. Raksta autors vispirms konstatē, ka ar sportu ir notikušas lielas pārmaiņas. Agrāk koledžas un universi-

tātes rīkoja sporta sacīkstes ar saviem studentiem sporta amatieriem un pie tam labi nopelnīja. Bet tagad apstākļi ir radikāli mainījušies. Sports ir palicis par liela vēriena kapitālistisku uzņēmumu. Moderna stadiona ierīkošana maksā ap 2 miljoni dollāru. Lai šis pasākums atmaksātos, tad ir vajadzīgs, lai sacīkstes noskatīties stadionā ierastos desmiti tūkstoši skatītāju. Bet laudis iet uz stadioniem noskatīties tikai tad, ja tur uzstājas labi trenējušies sportisti, bet tādi var būt tikai profesionālie sportisti, kas visu savu laiku un enerģiju ziedo sportam. Bet profesionālie sportisti pretendē uz labu atalgojumu, it sevišķi, ja tie ir rekordisti. Šo apstākļu dēļ modernas sporta komandas uzturēšana maksā ļoti dārgi, izdevumi par vienas futbola komandas uzturēšanu izmaksājot līdz 500.000 dollāru gadā. Ja nu sporta attīstība ir nonākusi tādā attīstības pakāpē, tad ir skaidrs, ka sīkām amatieru grupām un viņu rīkotām sacīkstēm nevar būt nekādas piekrišanas. Tādēļ arī vesela rinda koledžu savas sporta komandas likvidējusi un sacīkstes vairs nerīko, jo tās nesušas tikai zaudējumus.

Šāds attīstības virziens sagādā vilšanos sporta draugiem, kas no viņa sagaidīja lielas lietas. Kādas koledžas sporta direktors ir teicis: "Mēs esam no sporta izaudzējuši nezvēru un tagad neviens nevar pateikt, kā to varētu nogalināt. Pēc otrā pasaules kara sporta nezvērs aug arvienu lielāks un paliek rijīgāks."

Neveselīgais virziens, kādu ir piepēmuši sporta kustība, sagādāja vilšanos daudziem sporta darbiniekiem un tie žurnālos publicēja rakstus ar motīvētiem paziņojumiem par aiziešanu no darbības sporta laukā. Tai pat laikā presē sāka parādīties raksti par nelaiemes gadījumiem sportā un prasība rūpēties par jaunatnes aizsardzību pret nelaiemes gadījumiem un veselības bojājumiem.

Jau augstāk minētā žurnālā The Saturday Evening Post 1951. g. oktobrī kāds ļoti veiksmīgs sporta komandu vadītājs Coach Blair Cherry publicē rakstu ar plašiem paskaidrojumiem, kādēļ viņš izbeidz savu sekmīgo darbību sportā. (Why I Quit Coaching). Savos paskaidrojumos raksta autors norāda, ka viņa priekšniecība esot izdarījusi neizturamu spiedienu

rūpēties par to, lai viņa komanda katrā ziņā uzvarētu. Starp citu viņš žēlojas, ka sporta žurnālisti esot ruinējuši kādreiz lielisko futbola spēli.

Sporta jautājumā stāvokli ieņēma arī pieaugušās jaunatnes žurnāls - Redbook - The Magazine for Young Adults. Šā žurnāla 1951.g.oktobra numurā ievietots raksts Insurance for College Athlets. Raksts ievadīts ar tezi, ka sporta vēsture ir pilna ar uztraucošiem (shocking) nelaimes gadījumiem, kuros cieš jaunie amerikāņu sportisti. Raksta autors R. Martins sniedz izvilumus no statistikas par sporta nelaimes gadījumiem un aizstāv prasību, ka visi koledžu sporta komandu dalībnieki ir jāapdrošina pret nelaimes gadījumiem.

Šis pats žurnāls - Redbook 1951.g.novembra numurā ir ievietojis cita autora - Stenlija Franka rakstu - Izbeigt sportistu kroplošanu (Stop Maiming Athletes!). Šai rakstā sniegti patiešām satraucoši dati no amerikāņu sporta dzīves, kā tas ir redzams no nelaimes gadījumu statistikas. Laikā no 1931.g.līdz 1941.g.beigām galu dabujuši 531 futbola spēlētājs, tie miruši no sporta laukumā iegūtiem ievainojumiem.

Dienas kārtībā likto sporta problēmu iztīrza arī žurnāls The American Magazin 1951.g.oktobra numurā. Savā rakstā My Case Against Sport J.Lardners (John Lardner) saka: "Es negribētu ieteikt savam dēlam kļūt par mūsdienu sporta zvaigzni". Vīrs raksta žurnāls ievieto simbolisku ilustrāciju ar tezi: Jaunatnes iesaistīšanās mūsdienu sportā ir iekrišana sapuvušā zaņķī, kas sastādās no komercialisma, korupcijas un pilnīgas bezgodības". (The eager youngster stepping into sports today is plunging into a rotten mess of commercialism, corruption, and plain dishonesty). Šai rakstā, ko sniedz viens no izplatītākiem ASV žurnāliem, sports ir ļoti asi un pārliecinoši kritizēts. Raksta autors saka, ka viņam pašam ir dēls, kuram būtu labas izredzes gūt panākumus sportā, bet viņš nedomājot dēlam ieteikt būt sportistam, jo tas nedotu neko labu viņa, tāpat kā kuŗa katra cita jaunieša vai jaunavas nākotnei. Kolledžu sporta komandas sastādoties no profesionāļiem, kuŗu uzdevums pelnīt kolledžai naudu. Šāda sportista dzīve esot piepūles, liekulības un baiļu pilna. Bet ļaunākais

esot tas, ka tur valdot pilnīga bezgodība (It is plain dishonest).

Tālāk raksta autors norāda uz sportistu bēdīgo likteni mūža noslēguma daļā. Šai jautājumā viņš pilnā mērā pievienojas seno grieķu autoru domām, Sportista vecuma dienas sākoties no 40 gadiem un tās esot ļoti bēdīgas. Pensiju izpelnīt tie nespējot, jo pensijas sāk maksāt tikai pēc 65 gadu sa-
sniegšanas. Raksta noslēgumā uzskaitīti vairāki gadījumi, kur lielas sporta slavenības savu dzīvi ir nobeigušas postā un nabadzībā. Sporta problēma kļuva degoša pēc tam, kad 1951. g. no Westpointa Kara akadēmijas izslēdza 90 kadetus - sportistus. Bet problēmas iztīrīšana turpinās līdz pat pēdējam laikam. The American Magazin 1954. g. oktobra numurā ievietots raksts - Vai jūsu zēnam ieteicams spēlēt futbolu (Al Stump. Should Your Boy Play Football?). Šai rakstā pamatīgāk iztīrīts nelaimes gadījumu jautājums sportā. Starp citu sniegti Dr. Īstvuda (Eastwood), kas jau no 1931. g. nodarbojas ar statistiku datu vākšanu par nelaimes gadījumiem sportā un šai jautājumā uzskatāms par ASV labāko speciālistu. Spriežot pēc vairāku gadu caurmēra datiem ASV ar sportu nodarbojoties 1 miljons jauniešu, no tiem 250.000, tā tad katrs ceturtais krītot par upuri nelaimes gadījumam, no tiem 80.000 dabu kaulu, galvas kausa lūzumus vai arī smagus iekšējus ievainojumus. Daži simptomi jauniešu tiekot bezcerīgi sakropoti uz visu mūžu, bet 20 līdz 30 sporta nodarbībās atrodot nāvi. Caurmērā no katriem 12 sportistiem viens krītot par upuri smagam nelaimes gadījumam. Pēc Īstvuda statistikas laikā no 1931. g. - ASV galu dabujuši 518 futbola spēlētāji, no tiem 451 bijuši vidusskolu skolnieki. Šajos pētījumos iet runa tikai par nelaimes gadījumiem, bet ne par pakāpeniskiem ķermeņa bojājumiem sporta nodarbību rezultātā. Arī šai virzienā tiek izdarīti zinātniski pētījumi. Tā Science News Letter 1956. g. 11. febr. numurā 93. lpp. ziņots, ka Dr. Don H. O' Donoghue Amerikas medicīnas zinātņu akadēmijas konferencē Čikagā ziņojis, ka pārbaudot 120 sportistu vecumā no 15 līdz 25 gadiem veselības stāvokli konstatēts, ka 45% no viņiem bijuši slimīgi kājas papēža locītavas bojājumi.

Noslēdzot jautājumu par sportistu veselības bo-

jājumiem vēl jāatzīmē 1955. g. 22. maijā Vācijā, Hannoverā, žurnālā Welt am Sonntag publicēts R. Glismanna raksts Sport - Heilmittel oder Gift?, kur sniegti dati par sportistu veselības pārbaudes rezultātiem. Tur starp citu ir teikts, ka pārbaudot 295 sportistu, no kuriem 261 bijuši jaunieši līdz 18 gadiem, pie 181 konstatēti veselības bojājumi. Veselības pārbaudes rezultāti bijuši tādi, ka sporta organizācijas vadītājiem no tiem mati cēlušies augšā (ging der Hut hoch). Visvairāk konstatēti kāju bojājumi - jauniešiem 44,8% gadījumos.

Bet neskatoties uz šo zinātnisko pētījumu rezultātiem, sporta propagandistu valodā šī kaulu laušana un jaunatnes kropļošana arvienu vēl saucas par fizisko audzināšanu.

Ar moderno sportu saistas vēl viena nelaime-derības par sacīkšu rezultātiem, kas ir pieņēmušas masu hazarda (gambling) raksturu, tā ka sāk uztraukt tautas vadītāju aprindu prātus. Derībās par sacīkšu rezultātiem ieviešas visādas blēdības un nelikumības, kuŗas laiku pa laikam izraisa nopietnus skandālus. Lai drošāk varētu spekulēt, tad derību vidutāji mēģina uzpirkt sporta komandu dalībniekus, lai sacīkšu rezultāts iznāktu tāds, par kādu ir noslēgta vienošanās. Par šāda veida krāpšanām sabiedrība stipri uztraucas un vainīgie ir tikuši tiesāti.

Derības par sacīkšu rezultātiem ir visā pasaulē pieņēmušas grandiozus apmērus. Derības slēdz kā par zirgu un suņu skriešanās, tā arī par sporta komandu sacīkšu rezultātiem.

ASV Senāta izmeklēšanas komisija 1950. g. noskaidroja, ka derību (gambling) apmēri sniedzoties līdz 20 miljardiem dollāru gadā. Anglijā 1952. g. šī summa aprēķināta uz 2 miljardiem dollāru (Redbook, 1952. g. dec., 93. lpp.). The New York Times 1956. g. 22. aprīļa num. iespiests ziņojums - Gambling in Britain a 1,5 billion dol. business. Tur ir teikts, ka finansu ministrs sakarā ar valsts budžeta apspriešanu ziņojis, ka briti pār "gamblingu" izdod vismaz 524.000.000 mārciņu (1.467.200.000 dol.). No

šās summas izlietots 330 milj. zirgu skriešanās, 129 milj. suņu skriešanās, 68 milj. futbola sacīkšu derībās, pārējie 6 milj. izdoti dažādās citās derībās. Derību hazards pārņēmis visas angļu tautas aprindas, to kopskaits neesot precīzi konstatējams, bet pieņemts, ka 1951. g. suņu skriešanas derībās ņēmuši dalību 30 miljoni. Derību hazards stipri satrauc tautas prātus un sporta sacīkstes bieži beidzas ar lieliem skandalu un masu kautiņiem, kuru rezultātā ir nogalinātie un ievainotie. Presē laiku pa laiku parādās apraksti par skandalu sporta laukumos, kur trakojošā pūļa savaldīšanai jānorīko pastiprinātas policistu patrūlas ar asaru gāzi, un ugunsdzēsēji ar ūdens šļūtenēm.

Masu hazards ar derībām par sacīkšu iznākumu un tautas masu trakošana ir novērojama visās zemēs. Ja Latvijā mēs tādas parādības nepiedzīvojām, tad tikai tādēļ, ka sportošanas laiks bija pārāk īss, lai tautas masas paspētu sakarsēties līdz trakošanas pakāpei. Apgalvojumiem, ka mēs izveidosim veselīgāku sportu, nav nekāda pamata. Ko nav varējušas panākt citas tautas, tas neizdosies arī mums. Ja mēs turpināsim sporta propagandu, tad piedzīvosim tās pašas bēdu lietas, ko tagad redzam citu tautu dzīvē. Ar dziļu nožēlošanu jāsaka, ka sporta jautājumā mēs esam nostājušies uz ļoti bīstama ceļa, mēs aizraujamies ar to vairāk, ka citi to mēdz darīt. Tā 1936. g. Anglijā izdarīta aptauja par sportotāju skaitu. Noskaidrojies, ka ar sportu nodarbojas 37.000 jauniešu, vecumā no 14 līdz 18 gadiem, vai 15,7% no šā vecuma jauniešu kopskaita. (Gillet Bernard Histoire du sport, Paris, 1949. 74. lpp.). Tā tad Anglijā ar vīpas 40 miljoniem iedzīvotāju sporta jaunatnes bija tikai apm. divas reizes vairāk, kā Latvijā ar divdesmit reizes mazāku iedzīvotāju skaitu. Tālāk atzīmējams, ka Anglijā, šai vecākā sporta zemē, ar sportu nodarbojušies ne vairāk par 20% no studentiem. (Dr. Heinrich Eberhard. Der englische Hoch schulsport. Berlin, 1938. 145. lpp.).

Pēc studentu žurnāla Universitas 1938. g. 1. marta numurā 452. lpp. sniegtiem datiem Latvijas universitātē dažādos sporta veidos bijuši dalībnieki 9992 studenti, kaut gan tai laikā Latvijas univer-

sitatē bijuši tikai 6819 studenti. No šiem skaitļiem secināms, ka daļa Latvijas universitātes studentu nēmuši dalību vairākās sporta nozarēs. Bez tam ir redzams, ka Latvijas studenti ar sportu ir nodarbojušies daudz vairāk kā vecā sporta zemē Anglijā.

Latvijā sporta kustība bija pavisam jauna parādība. Pirms neatkarības nodibināšanas mūsu zemē lielākās pilsētās darbojās vāciešu dibinātas vingrotāju biedrības. Dažus līdzīgus pasākumus bija noorganizējuši arī latvieši. Tādēļ arī mūsu pieredze sporta jautājumā ir ļoti nepilnīga. Pirmo sporta kongresu atklāja Rīgā 1938. g. 22. aprīlī. Noteikumi par sportu publicēti Valdības Vēstnesī 1938. g. 19. maijā. Nedaudz agrāk 1938. g. 5. aprīlī publicēti noteikumi par sportistu veselības pārbaudi divas reizes gadā - sporta sezonas sākumā un beigās. Viss tas notika tikai vienu gadu pirms otrā pasaules kara sākšanās. Laika trūkuma dēļ nenoskaidroti palika jautājumi par sporta upuru skaitu sakarā ar nelaimes gadījumiem un veselības bojājumiem sporta nodarbību dēļ. Šo apstākļu dēļ latviešu sabiedrībai nevarēja būt kaut cik pamatota pareiza uzskata sporta jautājumā. Sporta kritika bija vēl pavisam vāji attīstīta un sabiedrība bez iebildumiem ticēja sporta propagandistiem.

Uz sporta kustību tās sākumā visās zemēs lika lielas cerības. Sporta propagandisti solīja brīnišķīgas lietas. Ar sporta palīdzību cilvēku veselība tādā mērā nostiprināšoties, ka dilonis pilnīgi izzudīšot un sanatorijas varēšot likvidēt. Sporta laukumi atturēšot cilvēkus no žūpības un tādēļ krogī paši no sevis iznīkšot. Sports nodibināšot sabiedrībā sociālo mieru, jo sporta laukumos satikšoties un panākšot saprašanos dažādu sociālo grupu cilvēki.

Laikā starp pirmo un otro pasaules karu noskaidrojās, ka visas šās cerības bija tikai ilūzija, jo nekas no tām nepiepildījās.

Bet sporta propagandisti negrib atzīt savu maldīšanos un ar visiem spēkiem pūlas noturēt savas pozīcijas.

Lielu ieguvumu sporta propagandisti gribēja iztaisīt no pāvesta deklarācijas gimnastikas un sporta jautājumā. Bet arī šeit patiesie apstākļi

ir bijuši pavisam citādi. Lieta kļūst pilnīgi skaidra, kad iepazīstamies ar to, ko pāvests mīr teicis šai jautājumā, kādam pēc viņa domām vajadzētu būt sportam. Romā 1952.g.decembrī sanāca fiziskās audzināšanas skolotāju kongress. Pāvests kongresa dalībniekus pienēma audiencē un pie tam nodeva tam 5000 vārdu garu deklarāciju - sporta un gimnastikas attiecības pret reliģiju un morālisko apziņu. Deklarācijas īss atstāstījums iespiests žurnālā - The Amateur Athlete 1952.g.decembra numurā 13.lpp., no tās sniedzas šādas galvenās atziņas. Tikai tāds sports ir atzīstams un veicināms, kas stiprina cilvēka miesu un dvēseli un ved cilvēkus tuvāk Dievam. Sports, kas nekalpo cilvēka dvēseles vajadzībām, nav nekas cits, ka bezjēdzīga miesas locekļu kustināšana un īslaicīgs iedomības prieks ar pārejošu pievilcību. Visām dabas lietām, neizslēdzot arī sportu, vajag kalpot augstākiem mērķiem, citādi tās ir bezvērtīgas, vai pat kaitīgas. Lai sports atbilstu savam uzdevumam un apmierinātu reliģijas un morāliskās apziņas prasības, tam ir uzstādamas šādas trīs prasības:

1. Lielākā atzinība pienākas nevis tam, kam ir stiprākie un izveicīgākie muskuļi, bet gan tam, kurš parāda lielāku gara spēku un spriešanas spējas.
2. Dvēseles neaizskaramās intereses nedrīkst tikt upurētas par labu miesas interesēm un
3. Sports nedrīkst kļūt par pašmērķi, bet tam jākalpo plašākiem un augstākiem mērķiem.

Pamata noteikums - nav iebildumu pret miesas stiprināšanu, bet miesas kultu un miesas dievināšanu nevar atzīt. Miesa nedrīkst ieņemt pirmo vietu ne cilvēka dzīvē šē zemes virsū, ne arī tā gloricētā un spiritualizētā miesa, kāda kādreiz būs.

Tālāk pāvests atrod, ka sporta un gimnastikas sarīkojumu dalībnieki izturas aplami, ka sportistu apgērbi neatbilst morāles prasībām. Sports nedrīkst kairināt cilvēku juteklīgos instinktus. Sports un gimnastika nedrīkst ieņemt dzīvē pirmo un noteicošo vietu.

Pāvests nosoda tos, kas visu svaru liek uz sporta sacīkšu rezultātiem, nerēķinoties pat ar to, vai tie sasniegti godīgā ceļā, vai ar blēdību palīdzību. Tāpat viņš nosoda tos, kas sportā grib

saskatīt augstāko dzīves mērķi.

Pēdīgi pāvests pasaka, ka viņam nebūtu iebildumu pret sporta sarīkojumiem svētdienās, ja tie neatrautu cilvēkus no baznīcas apmeklēšanas.

No šiem īsiem izvilkumiem ir redzams, ka pāvests nebūt nav devis savu svētību sportam tādām, kāds viņš patreiz ir, bet gribētu to redzēt radikāli reformētu. Ja sports atbilstu pāvesta uzstādītām prasībām, tad droši vien pret to nebūtu vesta cīņa senā pasaulē, arī mūsu dienu sporta kritiķi apklustu. Mēs varam tikai izteikt vēlēšanos, lai visi debesu spēki nāk pāvestam palīgā realizēt deklarācijā paredzēto sporta reformu. Bet tai pat laikā nevar apslēpt šaubas par reformas plāna izdošanos. Pāvests nav pirmais, kas runā par sporta reformēšanas nepieciešamību. Par to jau runāja Sokrats, Platons un daudzi citi senās pasaules lielie gari. Sportu atveselot gribēja arī pats modernā sporta atjaunotājs barons Kubertēns. Bet visi šie mēģinājumi ir palikuši bez panākumiem.

No pāvesta deklarācijas ir jau pagājuši pilni trīs gadi, bet nevar saskatīt nekādas pazīmes, ka sports gribētu reformēties.

Tad 1955.g.9.oktobrī, kā to ziņoja laikraksti, Romā Pētera baznīcas laukumā sapulcējušies 80.000 sportistu, kas izdarīja visādus akrobātiskus vingrinājumus un demonstrēja basketbola spēli. Tā nebija īsta sporta sacīkste, bet dažādu vingrinājumu un basketbola spēles demonstrējums. Kad sportisti savus priekšnesumus bija beiguši, pāvests turēja 25 minūtes garu runu, kurā vispirms izteica gandarījumu par to, ka 1960.g.olimpiskās spēles esot paredzēts noturēt Romā. Izteica cerību, ka šās spēles nostiprināšot tautu starpā miera un sadarbības garu. Tālāk pāvests no jauna aicināja savus klausītājus atgriezties pie tīra sporta, pie garīgas un askētiskas tā uztveres. Vajagot atteikties no komerciālisma sportā un sporta zvaigžņu dievināšanas. Viņš ieteica ievērot tās prasības, kādas uzstāda sportam tā ideālā. Mums nav nekādas pārliecības, ka arī šis atkārtotais pāvesta aicinājums kaut cik jūtami varētu grozīt sporta attīstības gaitu. Nesen laikrakstos parādījās informācija ka Itālijā pēc kādas sporta sacīkstes izcēlies ma-

su kautiņš, kurā viens nogalināts un 152 ievainoti. Ja nu tādas lietas notiek stingri katoliskā Itālijā un pāvesta dzimtenē, ko gan tad var sagaidīt no citiem. Tādēļ, kamēr sporta dzīvē nav saskatāmas nekādas atveseļošanās pazīmes un stāvoklis paliek tikai ļaunāks, mums nav nekāda iemesla mainīt sporta jautājumā savu noraidošo nostāju.

Pēdīgi jānoskaidro jautājums, kādēļ īsti daļa jaunatnes tā aizraujas ar sportu.

Parastais izskaidrojums ir, ka sports fiziskās audzināšanas līdzeklis. Šo tik populāro sporta aizstāvētāju argumentu apgāž daudzi medicīnas zinātnes pētījumu rezultāti, no kuriem tikai niecīga daļa šeit ir atzīmēta. Kad slaveno ASV beizbola spēlētāju Lou Gerigu ievietoja slimnīcā, tad ar Rentgena aparātu konstatēja, ka viņš savas sportošanas laikā 17 reizes ir cietis kaulu lūzumus. Nesot bijis neviena pirksta par abām rokām, kurš nebūtu vismaz vienu reizi salauzts. (Reader's Digest, 1942. g. febr. num.).

Lou Gerigs nomira 1941. g., kad tas vēl bija pavisam jauns cilvēks, jo 1936.-1939. gados tas vēl bija pasaules rekordists. Pirms nāves kādu laiku viņš bija pilnīgi paralizēts. Tragisks liktenis piemeklēja arī vienu no amerikāņu visu laiku labākiem beizbola spēlētājiem, Babe Ruth's nomira 1948. g. no mocošas slimības 53 gadu vecumā. Vēl viena sporta slavenība Aleksandrs, tā sauktais Alex The Great, nomiris 1950. g. 63. g. vecumā istā nabadzībā un aizmirstībā (in virtual poverty and obscurity). Žurnāls Pageant, 1952. g. jūnija numurā 44. lpp.

Šie nedaudzie plašāk pazīstamie gadījumi rāda, kāds patiesībā ir sporta slavenību liktenis. Bet neskatoties uz to, šo kaulu laušanu un cilvēku mocīšanu ieteic kā jaunatnes fiziskās audzināšanas līdzekli. Biežie nelaimes gadījumi ar sportistiem ir labi zināmi katrai sabiedrībai, kur vien tik notiek sportošana, kādēļ arī visur sports atduras uz nesaudzīgu kritiku. Ar nožēlu jāsaka, ka līdz šim upuru skaits starp latviešu sportistiem nav registrēts, bet ir zināma vesela rinda ar sportu sakarā stāvošu tragēdiju.

Mums atliek tikai konstatēt, ar ko izskaidrojama tagadējā jaunatnes aizraušanās ar sportu. Te vispirms jānorāda uz to īpatnējo garu, kas valda

sporta pasaulē un pašu sportistu raksturīgākām īpašībām. Berlinē 1933.g. izdotā Handbuch der Pädagogik Langensalza B.IV.331.lpp. taisīts konstatējums par sporta ietekmi uz jaunatni. Tur teikts: "Sports attīsta jaunatnē egoismu, lielīšanās maniju, riebumu pret darbu, garīgu trulumu un slinkumu."

Pēc otrā pasaules kara 1946.g. novembrī Frankfurtē sanāca visas Vācijas sporta kongress, kur piedalījās redzamākie sporta darbinieki no visām zonām. Kongress pieņēma vadošus atzinumus turpmākai sporta dzīvei, kur starp citu ir teikts: "Sportam ir jābūt rotaļai omulīgai brīvā laika pavadīšanai, cilvēks var nodoties sportam tikai pēc tam, kad tas ir izpildījis savus pienākumus pret gimeni, savu arodu un valsti."

Izcilais Vācijas sporta vadītājs Dims 1949.g. ir publicējis grāmatu Wesen und Lehre des Sports. Tur viņš jaunatnei dod šādu padomu: "Jūs varat nodarboties ar sportu, varat censties arī pēc rekordiem, bet ziniet, ka viss sports nav pat vienas stundas slimošanas vērts. (Aber aller Sport ist nicht eine Stunde Kranksein wert. 20.lpp. Sport ist ein Spiel, saka Dims tālāk 21.lpp.). Pie tāda atzinuma ir nācis šis vecais sporta darbinieks pēc 36 gadu nostrādāšanas Vācijas sporta dzīves priekšgalā. Tādu vērtējumu sportam dod kā tālākās pagātnes, tā arī paša jaunākā laika izcilākās autoritātes. Bet neskatoties uz to, sportisti grib iestāstīt, ka šai viņu rotaļai ir ārkārtīgi svarīga nozīme, ka ar šās rotaļas palīdzību var kļūt slavens ne tikai pats sportists, bet pat var padarīt slavenu visu tautu.

Vācijas ārlietu ministrs un valsts kanclers Dr. Gustavs Štrezemans pateica uzskatu, kas aplidoja pasauli - Nevis muskuļi, bet gan tikai gars var kādu tautu padarīt nozīmīgu.

Sākot ar 1930.g. visā pasaulē sporta sacīkstēs arvienu vairāk izvirzās nēgeri, sprintā un lēkšanā tiem pasaulē vairs nav pretinieku. Starp uzvaretājiem pēdējās olimpiādēs uzkrītoši daudz ir nēgeru. (Tuvāk šis jautājums noskaidrots rakstā The Negro in Track Athletics. George P.Meade. The Scientific Monthly, december 1952).

Viens otrs siks paņākums šaurākās vietējās sa -

cīkstēs bez vēsts noslikst sporta sacīkšu jūrā. Žurnāla Pageant 1951. g. februāra numurā ir teikts, ka ASV basketbolā vien darbojas 17 profesionālu komandas, 1000 koledžu komandas un 20.000 vidusskolu komandas, kas gada laikā sarīko ap 1 miljonu sacīkstes. Sporta sacīkšu skaits gada laikā ASV vien sniedzas pāri 2 miljoniem.

Līdz ar to arī sporta rekordistu skaits sniedzas daudzos tūkstošos. Starptautiski pazīstami kļūst tikai nedaudzi sportisti. Sportista slavai ir pavisam īss mūžs. Nepārtraukti nāk jauni rekordisti klāt. Starptautiskās sacīkstēs konkurence ir ārkārtīgi asa. Uz 1948. g. olimpiādi Londonā pieteicās 6000 sportisti no 60 valstīm. Sākot ar 1952. g. olimpiādi Somijā sacīkstēs sāka nemt dalību arī Padomju Savienība kopā ar savām satelītu zemēm. Helsinkos vēl pirmo vietu izcīnīja ASV. Padomju Krievija ieņēma otro vietu.

Olimpiskās spēles ir pārvērtušās par lielu tautu patmīlības spēli, kur panākumus cenšas gūt ar liela skaita izlasītu sportistu sūtīšanu uz sacīkstēm un izdodot lielas naudas summas to sagatavošanai. Pēc kāda žurnāla raksta (People Today, 1952. g. 27. febr. num.). katra sportistu sūtīšana uz Helsinku olimpiskām spēlēm ASV izmaksājusi 1400 dollāru.

No augstāk teiktā jau ir zināms, kā sports jaunākā laikā tiek nesaudzīgi kritizēts. Te vēl jāatzīmē, ka kritizētas tiek arī olimpiskās spēles. Tas bija jau atzīmēts runājot par olimpisko spēļu sākuma posmu. Tagad ASV presē paceļas balsis, ka no piedalīšanās olimpiskās spēlēs vajagot atteikties. Šās spēles ejot pretī arvienu lielākai izvirtībai taisni tāpat, kā tas noticis ar seno grieķu olimpiskām spēlēm, ko Bizantijas ķeizars Teodosijs Lielais noliedza 394. g. pēc Kr., pēc tam, kad tās bija pastāvējušas 1170 gadus.

Sporta jautājumu sakarā ar Melburnas olimpiskām spēlēm iztirzā Ņujorkas universitātes sporta speciālists Ch. A. Bucher's Reader's Digest 1955. g. septembra num. rakstā Let's Put More Sportsmanship into the Olympics. Rakstu viņš iesāk ar vārdiem - Olimpiskais ideāls mirst (The Olympic ideal is dying). Olimpiskās spēles esot pārvērtušās par lielgabalu galu aukstajā karā, kurā Padomju Krievija grib uzvarēt par katru cenu. Tāds ir patrei-

zējais stāvoklis sportā. Mirst ne tikai olimpiskie, bet arī visi citi sporta ideāli.

Jaunatnei nevajadzētu klausīties uz viegla žanra propagandistiem, bet smelties padomus no cilvēces izcilāko personu atziņām, kas taisītas uz gadu simteņu ilgiem novērojumiem. Te vispirmā kārtā svarā krit seno grieķu lielie gari, kā Sokrats, Platons, Aristotels un citi. Noslēgumā sniedzu dažus izvilukumus no viņu darbiem.

Platons savā sacerējumā Valsts 3. nodaļā sniedz dialogu, kurā Sokrats esot teicis par cilvēkiem, kas aizrāvušies ar sportu: "Tie kļūst par zinātnes un mākslas ienaidniekiem, tie nekad neizlieto dzīvā vārda pārliecinošo spēku, bet visur kā dzīvnieki rīkojas ar varmācību un brutalitāti, viņu dzīvē valda ignorance un rupjības, tur nav ne harmonijas ne skaistuma."

Platons pats vairākos savos darbos izsaka par sportu līdzīgas domas. Tā dialogā Timaeus otrā nodaļā starp citu ir teikts: "Ja cilvēks nopietni vingrina savu miesu, tad viņa fiziskie spēki pieaug, bet totiesu dvēsele kļūst muļķīga un trula, (making the soul dull and stupid).

Grieķu slavenākais zinātnieks Aristotels savā darbā Politika 8. grāmatā 4. nodaļā starp citu saka: "Daži vecāki grib no saviem bērniem izaudzināt sportistus, bet ar to tie tikai bojā bērnu ķermeni un traucē to augšanu." Aristotels dod šādu padomu: "Cilvēkam nevajag vienā un tai pat laikā piepūlēt savu garu un miesu, jo miesas piepūle nomāc garu, bet garīgā piepūle traucē miesas attīstību."

Pēdīgi vēl uzklaušīsim slavenā romiešu ārsta, pēc tautības grieķa, Galena domas sporta jautājumā. Galens dzīvoja no 131. līdz 201. g. pēc Kristus. Viņš bija studējis medicīnu un filozofiju Pergamonā-Mazāzijā, Smirnā, Korintā un Aleksandrijā. Nostrādājis 6 gadus par sporta skolas ārstu, viņš devās uz Romu, kur starp citu bija keizara Marka Aurelija miesas ārsts. Galens pēc sevis atstāja lielu skaitu medicīnisku un filozofisku rakstu, viņš gadu simtepiem ilgi skaitījās par lielāko autoritāti medicīnā. Sporta vēsturnieki no viņa rakstiem citē šādus atzinumus: "Cilvēka gars stādams augstāk par miesu, jo ar savu garu mēs tuvojamies Dievam, bet ar miesu dzīvniekiem. Sportisti nebauda garīgas at-

tistības svētības. Miesas nomāktas sportistu dvēseles ir iestigušas it kā dubļu jūrā (Beneath their mass of flesh and blood their souls are stifled as in a sea of mud). Sportisti nebauda arī labas veselības svētības. Tie reti kad nodzīvo ilgu mūžu un ir padoti saslimšanai ar visādām slimībām." (Gardiner. Athletics of the ancient world. 115. lpp.). Par sportu šeit ir teikti daudzi skarbi vārdi. Es neturēju par iespējamu tos no jaunatnes slēpt, jo tie ir atrodami visās sporta vēsturēs. Es ieteicu jaunatnei pašai par visu to pārlicināties un sporta jautājumā lasīt ne tikai viegla rakstura propagandas rakstus, bet nopietnus zinātniskus apcerējumus. Par visām lietām mums visiem, kā veciem, tā jauniem, ir jāpatur prātā, ka sports latviešu dzīvē vēl ir pārāk jauna parādība, lai uz savas pieredzes pamata mēs varētu to pareizi novērtēt. Tādēļ mums būtu jāatturas no pārsteidzīgiem spriedumiem jautājumā, par kuru ir savas galvas laužījuši tikdaudzi no pasaules lielākiem gariem, kā jaunākā laikā, tā jau tālā pagātnē.

GALVENIE AKADEMISKIE ARODI

Prof. Dr. L. Bērziņš

T E O L O Ģ I J A

Jauniešiem, kas ieguvuši tiesību iestāties augstākās mācības iestādēs, stāv priekšā svarīga izšķiršanās par studiju priekšmetu, kuram grib ziedot savus spēkus. Izšķiršanās dažreiz nav viegla, jo jauneklim interešu aploks var būt visai plašs, kālab vienu priekšmetu izvēloties, ar žēlumu ir jāatsakās no otra. Tālāk liela nozīme ir arī praktiskiem apsvērumiem. Zināmas studijas var pašas pa sevi būt interesantas, bet dzīvē pēc tām nav vajadzības. Tad nāksies sevi jautāt, vai pietiks ideālisma un rakstura stingrības, lai atstājot maizes jautājumu pie malas, ziedotos iemīļotai zinātnei.

Kā nu ir ar teologiju? Cik varam spriest no rakstiem laikrakstos, tad starp studējošiem latviešu jaunekļiem teologu vis nebūs pārbagātība. Vispirms tam varētu būt dziļi nopietns pamats, jo jauneklis izjūt, ka ar teologijas laukā iegūtām zināšanām tautā iziedams kā sludinātājs, viņš uzņemas morālisku atbildību, ko citi priekšmeti tādā mērā neprasa. Ir iemesls apdomāties. Nāk klāt vēl īpaši tas, ka zināmi politiski novirzieni ar savu propagandu cenšas teologiju visādi degradēt. Nav šaubu, ka tādi apstākļi iespaido jaunatni. Bet nebūs lieks šie aizrādījums, ka politiska propaganda vēl nav nobriedis pasaules uzskats. Apgaismības laikmets kādreiz varēja paust pārliecību, ka patlaban vēl kādas problēmas nav atrisinātas, bet ka cilvēka prāts tās reiz atrisinās. (Ignoramus, sed non ignorabimus). Tagad, cik paredzu, nopietni zinātnieki no cilvēka prāta darbības tik lielas lietas nesagaida. (Ignoramus et ignorabimus). Tā prāta darbība vien mums nevar dot atbildi uz dziļākajiem jautājumiem; bet cilvēka dvēselei pēc šīs atbildes slāpst, slāpst pēc augstākās patiesības, ko

eksaktā zinātne nespēj dot. Ja tas tā nebūtu, kur gan, par kristietību nemaz nerunājot, būtu radušās visas labās reliģijas? To ievērojot varēsim būt pārliecināti, ka piegriežoties teologijai, jaunatne iet ceļu, kas tai lielā mērā var palīdzēt personības izkopšanā, apgaismojot dzīves garīgos pamatus. Tātad teologijas studijas var atsevišķam individam būt palīdzīgas pasaules uzskata izveidošanā un nostiprināšanā. Tas ir ieguvums, kas nav zemu vērtējams. Bet nemaz jau nevar citādi būt, ka izveidotai pārliecībai ir piedabīga īpašība, ka tā paužas arī uz āru. Mūsu gadījumā, konkrēti runājot, tas nozīmē, ka jaunatne, kas izkopj reliģiskās intereses, turplūkām varēs būt ceļa rādītāja tām paaudzēm, kas nāk aiz viņas. Citiem vārdiem runājot, teologijas studenti kļūs tautas audzinātāji, draudzes darbinieki. Tas ir augsts aicinājums. Nu gan kāds varētu iebilst, ka mums tādu darbinieku, garīdznieku, nevien netrūkst, bet ir pat pārpalikums, jo daži no mūsu teologiem neatrod savam arodam atbilstošu nodarbošanos un ir spiesti maizi pelnīt smagā fiziskā darbā. Bet šis iebildums lai nevienu neapmulsina. Nepiemirsīsim, ka starp tagadējiem latviešu garīdzniekiem brīvajā pasaulē ir liels procents vecu cilvēku, kas drīz atbrīvos vietu pēcnācējiem, un pirms tagadējie studenti varēs stāties praktiskā amatā, vēl paies dažs gads. Tātad būs pieprasījums pēc strādniekiem viņakalnā. Bez tam turpmākie latviešu mācītāji Amerikā, ja latviešu draudzītes būtu pārāk mazas un ienākumi pārāk šauri, angļu valodu pārvaldīdami, varēs savā aprūpē pārņemt arī kādu amerikāņu draudzi. Un nemsim arī vērā, ka tēvzeme mūs gaida. Bet, ja atgriešanās dzimtenē kavētos, ja jaunajam teologam arī brīvajā pasaulē nebūtu darba vietas, vai viņš šādu vai tādu iemeslu dēļ studijas nevarētu pabeigt, ir tad viņa darbs nebūtu veltīgs. No paša pieredzes zinu, ka gara rinda manu laika biedru, ja tiem fakultāti beigušiem, neizdevās tikt mācītāja vietā, vai neizdevās fakultāti pabeigt, radās citādi darba lauki, īpaši skolā un rakstniecībā. Bija tas iespējams tā iemesla dēļ, ka teologiskās studijas nav domājamas bez iedziļināšanās filozofijā un valodās. Vai tagad tas būtu citādi? - Lai pašķiras ceļi latviešu teologiem!

Prof. Dr. J. Primanis

M E D I C I N A

Medicinas uzdevums ir aizsargāt mūs pret slimībām un sekmēt dažādo slimību ārstēšanu. Daudz ir to, kas šo zinātni vēlējas studēt. Par pamatu tam ir tas, ka ārstu darbs ir cēls un interesants, jo tas veļtīts cilvēku ciešanu atvieglošanai un novērošanai, ka ārstniecība pieder pie tā sauktajām brīvajām profesijām, kas dod lielu neatkarību darbā un ka ārsti arī materiālā ziņā ir izcilus stāvokli, jo pelna ir laba.

Izvēlēties studēt medicīnu jāņem vērā daudzi un dažādi faktori. Te vispirms ir liela nozīme iepriekšējai izglītībai. Ceļš uz medicīnas skolu jeb fakultāti parasti ir šāds: vidusskolas (High school) pabeigšana un pēc tam 3 vai 4 gadu studēšanu kādā koledžā vai universitātē, ko sauc par priekšmedicīnas (pre-medical) izglītību un kuru sekmīgi absolvējot iegūst t.s.B.S. (Bachelor of Science) gradu. Šeit domāta ir studiju gaita Amerikas Savienotajās Valstīs. Tā kā vidusskolā un pre-medical kursā ir lielāka vai mazāka iespēja - studiju priekšmetu izvēlē, tad domājot par sekmīgām studijām medicīnā ir ieteicams mācīties tādus priekšmetus, kas šīs studijas var veicināt. Vidusskolā sevišķa uzmanība piegriežama fizikai, ķīmijai un bioloģijai, kaut arī uzņemot medicīnas skolā latīņu valodu neprasa, tad tomēr tās zināšana ir ļoti liels palīgs vēlākās studijās, jo medicīnā lieto ļoti daudzus apzīmējumus jeb nosaukumus, kas cēlušies no latīņu valodas. Arī premedical darbā vajaga parallēli obligātoriskiem priekšmetiem, kā piem. angļu valodai un vēsturei, koncentrēties uz tādiem priekšmetiem, kā fizika, ķīmija, bioloģija un embrioloģija; dažas medicīnas skolas pie iestāšanās obligāti prasa šeit pēdējo minēto priekšmetu, dažos ne, kaut gan pre-medical kursā šāds priekšmets ir atrodams un ļoti vērtīgs turpmākām studijām.

Ikvienam, kas grib medicīnu studēt ir jāzin ,

kā visumā mācību gaita vidusskolā ir samērā viegla, grūtāka tā jau ir kolledžā, apmeklējot pre-medical kursu, bet nesalīdzināmi grūtas ir studijas medicīnas skolā.

Izvēloties medicīnas studēšanu bez attiecīgās iepriekšējās izglītības jāņem vērā arī sekojošie faktori. Nereti jaunie cilvēki pret savu gribu un interesi ļauj tomēr ietekmēties no saviem vecākiem vai radniekiem un uzsāk medicīnas studijas; visbiežāk tas atgadās ārstu ģimenēs. Novērojumi rāda, ka šādos gadījumos rezultāti bieži vien nav labi. Kas grib studēt medicīnu, tam pašam vajaga būt interesei par šo zinātni, par cilvēka ķermeņa uzbūvi, organu darbību, par slimībām u. t. t. Ja tās nav, tad noteikti labāk izvēlēties citas studijas, jo darbs medicīnas darbā būs garlaicīgs, nepatīkams un neapmierinošs. Daļa jauniešu aizraujas no lielājiem un svarīgiem notikumiem tagadējā medicīnas attīstībā, bet neapzinās, ka lai tiktu pie pētīšanas, pie jauniem sasniegumiem medicīnā, tad pacietīgi un neatlaidīgi ir jāstudē visi medicīnas kursā ietilpstošie priekšmeti un ka tas prasa ilgu laiku. Ārstu lielākais vairums, kas ir bijis spējīgs visas šīs grūtības pārvarēt, tomēr paliek, kā viduvēji ārsti, un kā saka, nevar "zvaigznes nodebesīm raut". Tamdēļ lai nebūtu pēc studijām vilšanās un sarūgtinājums, ir labi zināt, kāds ir viduvēja ārsta darbs un kādi ir dzīves apstākļi.

Var jau būt interese un mīla pret medicīnu, kā arī attiecīgā priekšizglītība, bet blakus šīm īpašībām vajaga būt arī dotībām. Parasti, kas mācībās vidusskolā un kolledžā ir bijuši vāji vai viduvēji studenti, tie nevar cerēt, ka medicīnas skolā viņi būs starp pirmājiem studentiem. Apdāvinātībai jeb dotībām medicīnas studijās ir noteicēja nozīme. Tikai tie, kam ir šīs spējas, tie varēs pietiekoši labi īsajos četros medicīnas skolas studiju gados piesavināties to lielo faktu krājumam, kas nepieciešams tagadējam ārstu darbam. Te jāņem vērā, ka medicīnas attīstība strauji soļo uz priekšu. Lidz ar to pastāvošie priekšmeti savos apmēros paplašinās, jauni priekšmeti nāk klāt un bez tam medicīnas skolu standarti kāpj uz augšu. Tā kā studēt gribētāju skaits katru gadu ikvienā universitātē ir prāvs, tad arī tās izvēlās tos studentus, kam

labas sekmes iepriekšējā izglītības darbā.

Darbs medicīnas skolā ir tik intensīvs, ka to var veikt tikai tie, kam ir laba priekšizglītība, kas ir apdāvināti, kam interesē medicīna un kas savā darbā ir centīgi un neatlaidīgi. Tāpēc ikvienam, kas domā par medicīnas studijām, kas grib būt par ārstu ir it labi jāapsver, vai viņš ir pietiekoši piemērots šim grūtajam darbam un cēlajam dzīves mērķim.

Bez tam vēl arī vērā ņemams, ka lai tiktu par ārstu, pēc vidusskolas beigšanas vēl jāmacās 3 - 4 gadi kolledžā, t. i. premedical kursā, 4 gadi medicīnas skolā un pēc tam jānostrādā arī viens prakses gads, t. s. intership's kādā slimnīcā, t. i. kopā 8 - 9 gadi. Daudzi to nespēj arī materiālo līdzekļu trūkuma dēļ.

Amerikā zināmas grūtības ir sievietēm studēt medicīnu, jo, izņemot dažas speciālās sieviešu medicīnas skolas, sievietes pārējās medicīnas skolās tiek uzņemtas visai aprobežotā skaitā.

Prof. P. Lejipš, sr.

JURISTĀ ARODS

Katram jauniētim, kas beidzis vidusskolu un Mākslas un Zinātņu kolledžu (College of Arts and Sciences) un kas nodomājis studēt jurisprudenci, lai pēc tam varētu strādāt kā profesionāls jurists, priekšā stāv vēl zināmas grūtības, proti - jāpārliciecinās, vai viņš pēc savas būtības atbilst tām prasībām, kādas tiek uzstādītas profesionālam juristam.

Tagad paraudzīsimies, kas jāzina un kas darāms, lai nāktu pie tādas pārlicības.

Kā mēs zinām, jurisprudences pieder pie humanitāro zinātņu disciplinām, kuru interese koncentrējas ap sabiedriskās dzīves parādībām un problēmām, atšķirībā no tām zinātņu disciplinām, kuras

nodarbojas ar dabas parādību pētīšanu. Tāpat mēs zinām arī to, ka dažu cilvēku intereses vairāk saista humānītārās zinātnes, citu intereses atkal dabas zinātnes. Un man šķiet, ka nevienam šinī ziņā nebūs grūti konstatēt, vai viņu pašu vairāk interesē humānītārās, vai dabas zinātnes: to ikkatrs var spriest jau no tā, kāda satura grāmatas un kādi raksti žurnālos un laikrakstos visvairāk viņu interesē un pievelk viņa uzmanību.

Ja nu tie jaunieši, kas bija nodomājuši studēt jurisprudenci, pēc šādas sevis novērošanas nāks pie slēdziena, ka viņu garīgās intereses un tieksmes noteikti koncentrējas ap sabiedriskās dzīves parādībām un problēmām, tad tas ir jau zināms drošs norādījums, ka profesijas izvēle viņiem jātaisa starp tām profesijām, kuru profesionālie darbinieki tieši nodarbināti ar minēto parādību un problēmu pētīšanu un atrisināšanu, un pie kurām (profesijām) pieder arī juristu profesija.

Bet personas interešu un tieksmju konstatēšana vien uz kādu profesiju, - šinī gadījumā uz juristu profesiju, - nav noteicoša un izšķiroša pie profesijas izvēles, lai gan ir būtiski nepieciešama.

Lai šī izvēle būtu tiešām stingri pamatota, tad vēl ir nepieciešami noskaidrot vienu no svarīgākiem jautājumiem šinī ziņā, proti - jautājumu, vai dotai personai piemīt visas juristu profesijai nepieciešamās garīgās spējas un īpašības, un vai šīs personas garīgās dotības ir pietiekoši krasi izteiktas un attīstītas, lai spētu apmierināt visas prasības, kādas tiek uzstādītas profesionālam juristam visdažādākās šīs profesijas nozarēs.

Pie tādām profesionālām juristam nepieciešamām spējām būtu minamas, starp citu, sekošās:

1. Attīstīta loģiskas domāšanas spēja.
2. Spēja ātri un pareizi izteikt savas domas, kā rakstveidā, tā mutvārdiem.
3. Spēja ātri analizēt un pareizi izprast sarežģītu notikumu un komplicētu attiecību aprakstus, izteiktus kā rakstveidā, tā mutvārdiem.
4. Spēja ātri un pareizi orientēties strīdus jautājumu diskusijās, u.c.

Minēto spēju konstatēšanai un pārbaudei pie visām lielākām universitātēm Savienotās Valstīs pastāv

tā saucamais Padomu došanas birojs (Counseling Bureau), kur, raugoties no lietderības viedokļa, būtu ieteicams griezties ikkatram, kas nodomājis studēt jurisprudenci.

Ja šī spēju pārbaude minētā birojā dod apmierinošus rezultātus, tad jurista profesijas izvēle un jurisprudences studiju uzsākšana ir jāatzīst par pietiekoši pamatotu.

Prof. Dr. P. Kundziņš

A R C H I T E K T A A R O D S

Lūkojoties no malas - arhitekts "zīmē mājām plānus". Bet atšķirstot kādu mākslas vēsturi, redzam, ka tur arhitektūra apcerēta kā pirmā no mākslām. Kas tad īstenībā ir arhitekta uzdevums ?

Būvprojekti un ceļ arī inženieri, bet visi ir skoloti tās tikai konstruēt: lietderīgi, noturīgi, saimnieciski. Arī arhitekts savā darbībā ir saistīts ar šīm materiālām dabas prasībām. Tās neievērojot viņš par istu arhitektu netaps. Bet konstruēšana viņam ir tikai līdzeklis, ne mērķis. Arhitekta uzdevums ir radīt un veidot, pie kam viņa darbības lauks ir telpa. Ar telpu norobežotajiem elementiem, parasti sienām, griestiem, grīdu, viņš no izplatījuma atdala dažādas telpu vienības, piešķirot tām formas iekšienes un ārienes veidojumā un saliedējot tās celtnēs.

Visu to darot arhitektam pienākas ne tik vien organizēt celtnu telpisko iekārtu, lai tā labi "funkcionētu", pildīt ar būvēšanu saistītās tehniskās prasības, bet arī piešķirt uzdevumam piemērotu izteiksmi celtnes iekšējam un ārējam veidojumam formās un to samērībā, materiālos un to apdarē, krāsās un to noskaņojumā. Katram ir saprotams ka baznīca veidojama citā noskaņā kā kinematogrāfs, skolai jāatšķiras no rūpnīcas vai cietuma, biroju ēkai no dzīvokļu nama. Bet arī telpu un celtnu smalkākiem raksturojumiem jāizpaužas skaidrā, nosvērtā un izteiksmīgā veidā.

Šim arhitekta radītāja un veidotāja darbam, atšķirībā no celtniecības tehnikas, ar prātu un zināšanām vien nepietiek. Pilnvērtīga arhitektūra rodas, ja kādu laimīgu idejisku koncepciju ar dzi-
vu un izkoptu izjūtu pārvērš izteiksmīgā un harmo-
niskā celtnē.

Ja kāds vēlas noskaidrot, vai arhitekta arods vi-
ņa dotībām būtu piemērots, ieteicams pārbaudīt sa-
vas intereses un spējas šādos virzienos. No vienas
puses - vai prāts ir praktiski-techniski noska-
pots, vai patīk amatnieciskas nodarbības, vai ma-
tēmatiskie priekšmeti nesagādā grūtības vai nepa-
tiku. No otras puses - vai ir interese par veido-
tāju mākslu, vai veicas ar zīmēšanu, jo zīmēšana
arhitektam ir ļoti svarīga kā attēlošanas un iz-
teiksmes līdzeklis.

Bez šām ārējām spēju pazīmēm jāmēģina arī no-
skaidrot izjūtas un dotības apslēptākos gara slā-
ņos. Maz apjauž parasti telpas izjūtu, kas ir ļoti
nozīmīga ceļa līdzinātāja uz arhitektūru: tā piem.
parādās, ja telpu formas un to izveidojums izraisa
dzīvas reakcijas izjūtā, arī orientēšanās spējas,
staigājot pa svešām vietām, liecina par to. Šini
sakarībā nāk prātā gadījums, kad kāds no provinces
nācis aspirants apjuka L.U. Arhitektūras fakultā-
tes iestāju pārbaudījumā. Jautāts kāpēc, viņš at-
bildēja, ka telpa esot tik augsta un plaša!

Svarīgas ir arī spējas logiski un organizēti
domāt, interese par lietu kopsakarību, mūzikāla
izjūta (arhitektūru dažreiz dēvē par sastingušu
mūziku!) un orientēšanās saimnieciski-sociālos
jautājumos. Vispār interešu daudzpusība palīdz
arhitektūru padziļināt un izkopt. Jo arhitektūra
iesaistīta visdažādākās dzīves nozarēs, savā kopī-
bā tapdama par sava laikmeta kultūras parādību re-
dzamāko izteicēju un liecību, sākot ar vismazākām
savrupmājām un beidzot ar monumentālceltnēm un
pilsētu būvniecības risinājumiem.

Par arhitekta aroda, kā maizes darba, izredzēm
var teikt, ka normālos saimnieciskos apstākļos,
bet it īpaši augstas konjunktūras laikos, būvnie-
cība plaukst visur, un par arhitektu pārprodukcij-
ju nekur nedzird žēlojamies. Arī trimdā no mūsu
arhitektu saimes locekļiem tikai niecīgs skaits
nav spējis rast sev eksistenci ar sava aroda darbu.

Ne jau vienmēr tā atbilst pilnai arhitekta kvalifikācijai, bet arī tiem, kas birojos strādā tikai kā zīmētāji, izpelna ir pietiekama, lai savu ģimeni uzturētu. Dzīvot no patstāvīgas privātas prakses pagaidam uzsākuši tikai nedaudzi un par viņu materiāliem ieguvumiem vēl pārāgi spriest. Līdz šim jau imigrācijas zemēs, īpaši angļu-sakšu valstīs, jaunienācējiem arī nācās grūti iegūt likumīgas prakses tiesības (Skandināvijas valstīs un Vācijā šāda licenšu kārtība nepastāv). Tiem, kas tagad savās apmešanās vietās nobeigs studijas, it sevišķi pavalstniecību ieguvušie, šādu šķēršļu nebūs. Tomēr arī tiem, nostājoties uz pašu kājām, būs jāreķinas ar nezināmo faktoru - klientūras iegūšanu.

Par arhitekta arodu domājot vienmēr arī jāņem vērā atbildība, kas ar to saistās. Ne tik vien atbildība par cilvēku drošību un labklājību projektētās celtnēs, bet arī mākslinieciskā atbildība veidojamās kultūras priekšā. Arhitektūra nav glezna, ko pēc patikas var pakārt pie sienas vai atkal novākt. Tā visiem redzamā vietā un veidā uz laiku laikiem iemūžo autora darba rezultātu. Tāpēc arhitektam savas ieceres jo rūpīgi jāapsver un jāpārbauda, lai tās neizvērstos aušībās vai lētā modes precē, bet lai tās pastāvētu arī nākotnes spriedumu priekšā.

Arhitektūras daudzpusības dēļ tanī notiek arī zināma darbu dalīšana un speciālizācija. Par suverēniem telpu veidotājiem māksliniekiem tiek tikai Dieva izredzētie. Bet plašs ir arhitektu skaits, kam krietna sagatavotība ir nepieciešama dažādo atšķirīgo tehnisko, saimniecisko un arī māksliniecisko uzdevumu veikšanai, kuŗu rezultātā, kā simfonijā no atsevišķiem instrumentiem, arhitekta - autora vadībā, kas dirigē pats savu kompozīciju, veidojas iecerētais arhitektūras risinājums.

Tāpēc nebūtu ko šaubīties ziedot savus spēkus arhitektūrai, ja visus apstākļus apsverot sirds un prāts mudina to darīt. Arhitekta arods ir cēls, tīrs un skaists. Tas tagad var arī palīdzēt pārvārtēt svešniecības grūtības, bet jo nepieciešams un svētīgs tas būs atbrīvotās dzimtenes jauncelšanas darbā.

Prof. Dr. ing. R. Pāvels.

I N Ž E N I E R A A R O D S

Vispirms daži vārdi ir jāsaka par to, kas jāievēro nākamam inženierim pie savu uzdevumu pildīšanas un pēc tam ir jānorāda, kādas spējas ir nepieciešamas cilvēkam, kas grib būt inženieris.

Inženiera amats ir ļoti atbildīgs. Inženierim jāreķinājas ar dabas likumiem, kas viņam jāietērp matēmatiskās formulās, lai atrastu pareizo ceļu dabas spēku apkarošanai, to kontrolēšanai, vai arī to iedarbošanas ierobežošanai. Ja ir noteikti vajadzīga drošības pakāpe, tad katram inženiera darījumam pastāv tikai viens vienīgs tehniski pareizs atrisinājums, kas tad stingri jāievēro pētot un attīstot ietaisi konsekventi līdz galam.

Jāpiezīme, ka drošības reizulim jābūt tādām, kas atbilstu nevien tagadnes prasībām, bet arī pieņemtam konstrukcijas mūža periodam.

Jāatgādina, ka inženieris savos aprēķinos nedrīkst kļūdoties. Inženieris, kurš nav pareizi aplēsis vai izbūvējis kādu konstrukciju, tiek bez žēlastības aprakts zem šīs konstrukcijas, ja tā sabrūk. Tur nelīdz neviena prātošana, lieta skaidra, inženieris vainīgs.

Attiecībā uz intelektuālām īpašībām un spējām, kas prasamas no inženiera, būtu jāmin sekojošais. Tam jābūt nevien matēmatikas pratējam, bet arī matēmatikas cienītājam, ar tieksmi risināt matēmatiskus uzdevumus. Jo tikai tad veiksies projekta izstrādāšana matēmatiski loģiskā ceļā.

Savas idejas viņam jāietērp tehniskos zīmējumos vai pat modelos, eventuālai iepriekšējai pārbaudei.

Bez matēmatikas un mehanikas zināšanām labam inženierim ir vajadzīga zināšanas arī elektrībā, ķīmijā un vēl dažās citās zinātnes nozarēs. Ieteicams pēc iespējas vairāk nodarboties savā specialitātē studiju laikā, kas ir zelta vērts. Nebūtu jācenšas zināt daudz formulu no galvas, bet gan darīt visu iespējamo lai varētu ātri orientēties palīgmateriālos - rokas grāmatās.

JAUNATNE UN DZĪVES CEĻA IZVĒLE

Bērības un jaunības gadi ir ļoti svarīgi katra cilvēka fizioloģiskajā un garīgajā attīstībā. Tā kā bērns gandrīz pilnīgi un jaunielis arī lielā mērā attīstās, imitējot pieaugušos, tad ir ļoti liela nozīme tam, ko viņi atdarina. Visvairāk viņi atdarina tos, ko viņi visvairāk mīl un uzskata par sava ideāla iemiesojumu. Tāpēc tik svarīga ir ģimene, kurā valda ideāla saskaņa, mīlestība un savstarpēja uzupurēšanās. Bet agri vai vēlu bērns, bet sevišķi jaunielis nokļūst sabiedrības ietekmē, jo mūsu dienās tikpat kā pilnīgi neiespējama cilvēka dzīve ārpus sabiedrības. Dzīves ceļu ir daudz un tie ir ļoti dažādi. Tā tad cilvēks nonāk "krustcelēs" un viņam jāizšķiras, pa kuru ceļu iet. Jau sengrieķu populārākais varonis Herakls nokļūst šādās krustcelēs. Viņa priekšā ir 2 ceļi: pa vienu viņam nāk pretī skaista, grezni gērbusies jaunava un sola viņam visādus priekus viņa dzīvē, bet pa otru soļo vienkāršās drānās tērpusies jaunava un aicina uz darba un pienākuma ceļu. Herakls neizšķiras par izpriecas ceļu, bet gan par varoņdarbu un smagu cīņu ceļu un kļūvā slavens visā pasaulē.

Bet parasti dzīvē ir ne tikai 2 ceļi, bet daudz vairāk ceļu, kas apgrūtina jaunieša izšķiršanos.

Lai šie dažādie ceļi būtu vieglāk pārrēdzami un labāk iespīestos atmiņā, ietversim tos teikas formā

Iedomājaties uz kāda plaša lauka kādu vecu, kuplu ozolu. Uz kāda no tā zariem sapulcējusies šāda "sabiedrība": kāds zirneklis, kāds taurenītis, pāris gliemežu, kāda muša un kāda skudrīte.

Iedomāsimies, ka šie dzīvnieki prot sarunāties savā starpā un ierosina apmainīties savā starpā ar saviem uzskatiem par to, kas ir dzīve, un katrs atbildētu saskaņā ar savu dabu. Zirneklis atbildētu šādi: Dzīve ir cīņa, ko noteic spēks un prāts, taurenītis izsauktos: Dzīve ir bauda. Pirmais gliemezis dziļāk ievilkto savā vākā un teiktu, ka dzīve ir mīkla. Otrs gliemezis izteikto, ka dzīve

ir mūžīga tiekšanās uz debesīm un krišana atpakaļ. Kad arī mušai jautātu par dzīves jēgu, tā atbildētu: Man nav bijis laika par to padomāt, jo es visu laiku lidoju no vienas vietas uz otru. Bet es varētu pastāstīt, ko daži cilvēki par to domā. Es kādreiz atrados mednieku sunim uz pieres. Kad mednieki pēc medībām apmetās mežmalā, ar viņi runāja par dzīvi. Jaunais mednieks izsaucās: Ak, dzīvot nozīmē mīlēt un ciest. Vecais mednieks pamatīgi nosplāvēs un teica: Dzīve ir viens tukšs un muļķīgs joks! Kad arī zemniekam, kas bija piedalījies dzinējos, jautāja par viņa domām par dzīvi, viņš tikai paraustīja plecus un neteica nekā. Beidzot, arī skudrīte izteica savas domas un teica, ka dzīves jēga ir darbs un sava pienākuma izpildīšana; Tad piepeši saulē pamirdzēja čūska un teica: Nē, dzīve esmu es.

Tagad tuvāk ieskaņsimies šeit izteiktos uzskatos. Zirnēkla izteiktais uzskats ļoti konsekventi ir formulēts Darvina tā saucamā populārajā "dabiskās izlases likumā", ka dzīves cīņā vājie dzīvnieki iznīkst, bet paliek dzīvi tikai stiprie un dzīvei piemērotie. Šo domu attiecināja arī uz cilvēkiem vācu slavenais filozofs Frīdrihs Niče savā mācībā par "pārcilvēku", par to stipro, spēcīgo individu, kam tiesības iznīcināt vājos. Kādreiz ļoti populārais vācu filozofs Hegels attiecināja šo likumu uz tautām, jo mācīja, ka ir tautas, kurās vispilnīgāk iemiesojies Absolūtais gars, un kurām līdz ar to ir tiesības nobīdīt pie malas zemākā attīstībā palikušās tautas. Šo domu sevišķi pasvītvoja vācu nacionāl-sociālisma teorētiķi, kas mācīja, ka ziemeļnieku rase ir visvērtīgākā un ka šīs rases vistīrākie pārstāvji esot vācieši. Tagad padomāsim, vai šis uzskats ir pareizs. Cīņa var būt vai nu bezgalīga, vai arī tai ar laiku jāizbeidzas. Ja tā ir bezgalīga, tai nevar paredzēt konkrēta rezultāta. Ja tā nav bezgalīga, tad tai kādreiz jāizbeidzas. Tā varētu noslēgties ar visu vājo iznīcināšanu. Bet arī stipro grupā ar laiku atkal rastos daži vājāki, kas atkal būtu jāiznīcina un tā tas varētu turpināties arvien tālāk. Cilvēku sabiedrībā Darvina nežēlīgo izlases likumu korigē mīlestības un humanitātes likums, kā to pasvītīro slavenais kla-

siskās filoloģijas dižais pārstāvis prof. T. F. Zieļinskis savā grāmatā "Antikā pasaule un mēs". Šis likums liek sabiedrībai un valstij rūpēties par slimiem, veciem, darba nespējīgiem. Šo likumu neievēroja nacionāl-sociālisti un vēl ignorē komunisti, bet pirmie jau nogājuši no vēstures skatuves un otri agri vai vēl tiem sekos. Ļoti populārs un izplatīts ir taurenīša uzskats, ka dzīve ir bauda. Kas gan varētu būt vēl vienkāršāk un patīkamāk, kā tvert pēc baudas, kur vien tas iespējams. Tomēr arī šis uzskats nav visiem pieņemams. Vispirms daudziem cilvēkiem viņu dzīvē ciešanu ir vairāk nekā baudu.

Tālāk, ja baudas viegli pieejamas katru dienu, tad ar laiku tās apnīkst, kļūst pārāk ikdienišķīgas. Kāds dzejnieks pat izteicies, ka ciešanas mums ir nepieciešamas, jo citādi mēs nezinātu, kas ir laime. Bet baudas ir dažādas.

Liels cilvēku vairākums dzenās pēc vienkāršām fiziskām baudām, ko sagādā ēšana, dzeršana un dažādi, galvenā kārtā, fiziski kairinājumi.

Bet grieķu un romiešu hedonisti (filozofi, kas par dzīves mērķi uzskata baudu) pasvītro garīgo baudu - aistētisko, etisko un reliģisko - pārākumu par fiziskām. To aizmirst tie mūsu dienu baudu sludinātāji, kas mēdz atsaukties uz hedonistiem, sevišķi uz Epikuru. Daži cilvēki atsakās no dzīves mīklu risināšanas, jo tas prasot piepūli, vai arī uzskata, ka šis problēmas ir pārāk grūtas, vai pat neatrisināmas.

Mūsu ainā tāds ir pirmais gliemezis, zemnieks - dzinējs un pēc būtības arī vecais mednieks, kas vienkārši pasaka, ka dzīve ir tukšs, muļķīgs joks, bet nepasaka, kas tad tā jokojas ar visu cilvēku cilti. Bet ja cilvēks kā homo sapiens paceļas pāri visai pārējai dzīvnieku valstij, tad viņa pienākums ir noskaidrot dzīves jēgu. Otra gliemeža formulējums, ka dzīve ir mūžīga tiekšanās uz debesīm un krišana atpakaļ, atgādina dažus tēlus no grieķu mitoloģijas. Ķēniņš Sizifs bija notiesāts apakšzemes valstī ar to, ka viņam bija jāvel augstā kalnā smags klints blūķis un tikko tas jau būtu uzvelts, kad tas atkal ripo lejā un viss darbs jā-sāk no jauna. Tāpat 49 māsas danaidas, kas kāzu naktī bija nogalinājušas savus līgavaiņus saskaņā

ar viņu tēva rīkojumu, bija spiestas apakšzemes valstī liet ūdeni mucās bez dibena tā kā viņas nekad nevarēja savu darbu pabeigt.

Abos šais gadījumos ir darišana ar bezjēdzīgu darbu, kuram nav nekādas nozīmes. Tāds bija agrāko arestantu darbs. Tagad tas ir jau humānāks, jo cietumniekiem atļauts strādāt savā vai radniecīgā speciālitātē, viņiem par to maksā nelielu atļūdzību un tā tas jau iegūst zināmu vērtību.

Jaunā mednieka uzskats, ka dzīvot nozīmē mīlēt un ciest, sākumā izliekas ļoti skaists un romantisks. Bet ja mīlestība sagādā tikai ciešanas, tad daudzi vai nu zaudē dvēseles līdzsvaru, vai pat izbeidz savu dzīvi pašnāvības ceļā. Tikai nedaudzas spēcīgas personības spēj pārvārēt nelaimīgo mīlestību un savās atmiņās pat idealizē to, jo te iecerētais ideāls ir palicis nesasniegts un nav zaudējis nekā no savas pievilcības.

Tomēr šādu lielo personību protams ir ļoti, ļoti maz, bet lielo cilvēku vairumu nelaimīga mīlestība stipri satriec.

Vissimpatiskākais ir skudrites uzskats, ka dzīves jēga ir sava pienākuma kārtīga izpildīšana un tās skaistākais un vērtīgākais saturs ir radītājs darbs.

Bet te uzreiz var rasties iebildums: ne jau katreiz cilvēks var izvēlēties to darbu, kādam viņš jūtas aicināts. Tas ir ļoti pamatots iebildums, sevišķi mūsu trimdas apstākļos, kad latviešu trimdinieku vecākā paaudze ir spiesta savā lielā vairumā strādāt tādu darbu, kas maz piemērots tās spējām un arī nedod nekādu gandarījuma izņemot varbūt tikai tīri materiālo. Tomēr pilsētas dzīves apstākļos šis tā sauc. "maizes darbs" parasti prasa 8 st. dienā 5 dienās, tā ka paliek pāri dažas vakara stundas un nedēļu nogāles (sestdienas un svētdienas), kad ir iespējams kaut ko darīt savā iemīlotā darba nozarē. Tā piem. es atceros no saviem studiju laikiem Berlīnē, ka mans dzīvokļa saimnieks savās brīvajās stundas pie darba vispārīga elektrības sabiedrībā bija iemācījies seno persiešu valodu un vēlāk pašmācības ceļā bija iemācījies gleznošanu, tā kā viņš bija nokopējis dažas slavenu mākslinieku gleznas, tā ka viņa dzīvoklis līdzinājās nelielam mākslas muzejam.

Arī amerikāņiem parasti ir kaut kāds "hobijs", tas ir, brīvlaika nodarbība, kurā viņi dažkārt iegulda daudz līdzekļu un pūlu. Bet ja kādam ir iespēja strādāt savā iemīlotā speciālitātē un mūsu jaunatnei ar laiku tas būs iespējams, tad cilvēks var justies laimīgs, jo viņš rada un veido pasauli, kas viņam tuva un mīla un kurā tas dažreiz ir pilnīgs noteicējs. Bet kāpēc gan mūsu teikas beigās parādās šis atbaidīgais čūskas tēls? Pamatā te ir tā doma, ka līdzīgi tam, ka čūska saulē atmirdz dažādās krāsās, tā arī ir dzīve nav reducējama uz kautkādu vienu, vienkāršu formulu. Daļa patiesības ir gandrīz katrā no šiem dzīves uzskatiem, jo dzīvīvē nereti ir cīņa pret launumu, ir tai arī sava vieta baudā, bet gan tikai pēc labi padarīta darba, ir arī savi panākumi un savas neveiksmes, par kurām nevajaga izsamist, ir arī mīlestība gan laimīga, gan arī nelaimīga, ir arī darbs, gan patīkams, gan arī nepatīkams.

Tā kā čūskas tēls nav sevišķi patīkams, lai gan senlatvieši ļoti cienījuši un godājuši zalkti, tad izraudzīsimies citu simbolu - varavīksni.

Līdzīgi tam, ka varavīksne atmirdz septiņās pamatkrāsās un vēl dažādās krāsu niansēs, tā arī mūsu dzīve var būt daudzkrāsaina un būtu ļoti vēlams, lai viena no šīm pamata krāsām būtu radītājs darbs, jo tad arī pārējās krāsas mirdzēs skaistāk un krašņāk.

Tādi ir dzīvē visizplatītākie uzskati par dzīves nozīmi. Tomēr tie nav sistematiski.

Plašāk un sīkāk šos jautājumus iztirzā filozofija, kurās uzdevums ir izveidot zinātniski pamatotu pasaules uzskatu.

Ar lielu sajūsmu un pašuzpurēšanos daudz prātnieku ir lauzījuši savas galvas, lai izveidotu tādu pasaules uzskatu, ko visi atzītu par pareizu, tomēr pēdējos gados filozofija ir nonākusi pie ļoti svarīgas atziņas, ka nav iespējams izveidot tādu pasaules uzskatu, kas varētu apmierināt visus, ņemot vērā cilvēku dvēseles dzīves daudzējādību. Tāpēc tagad mēdz runāt par pasaules uzskatu tipiem lai katrs varētu izvēlēties sev visradniecīgo un, ja vajadzīgs, to pārveidotu sev piemērotā virzienā. Slavenais vācu filozofs un pedagogs prof. Eduards Sprangers savā grāmatā "Die Lebensformen" izšķir 6

galvenos pasaules uzskatu tipus: teorētisko, praktisko, aistētisko, ētisko, religisko un varas cilvēka tipu.

Katrs no viņiem atzīst kaut kādu augstāko vērtību un saskanā ar to vērtē citas vērtības. Tā piem. teorētiskais tips par augstāko vērtību atzīst jaunas patiesības atklāšanu. Cik liela sajūsma šādā gadījumā var būt, liecina Archimeda piemērs. Viņš, sēzdamies vannā, atklājis likumu, ka katrs ķermenis, nogremdēts ūdenī, zaudē tik daudz no sava svara, cik sver ķermeņa izspiestais ūdens, un sajūsmā plīks izlēcis no vannas, skrējis pa ielām un saucis: Es atradu, es atradu. Ir arī šī tipa variācijas. Ja tā sauc. "lielais teorētiķis" ir vienaldzīgs pret savu ārieni, pret materiālām vērtībām, pat godu un slavu, tad "mazais teorētiķis" itin veikli kārto arī savas praktiskās dzīves vajadzības. Praktiskais pirmā vietā izvirzā saimnieciskās jeb materiālās vērtības, aistētiskais cenšas visur dzīvē pēc daļuma, ētiskais jeb sabiedriskais uzskata par savas dzīves uzdevumu kalpot citiem, sabiedrībai, tautai, cilvēcei. Religiskais cilvēks uzskata šo zemes dzīvi tikai par sagatavošanos īstai dzīvei, kas sāksies pēc nāves. Varas cilvēks mīl komandēt citus un viņam patīk, ja tie seko viņa pavēlēm. Šī tipa raksturīgs piemērs bija franču ķēniņš Luijs XIV, kas mēdza teikt: "valsts esmu es!" tas ir valstī notiek viss tā, kā valdnieks vēlas. Šie tipi ļoti reti sastopami tīrā veidā: parasti redzam šo tipu visdažādākās variācijas, dažādu vērtību gradācijas.

Tomēr varam iedomāties arī cilvēkus, kas pilnīgi noliedz visas minētās vērtības. Tādus cilvēkus parasti devē par nihilistiem, tas ir, cilvēkiem, kas neatzīst nekā (nihil.). Dažreiz tas ir pārejas stāvoklis, lai pēc tam nonāktu pie pilnīgi jaunām atziņām un to popularizēšanos šaurākās vai plašākās sabiedrības aprindās. Bet ir arī tādi cilvēki, kas dzīvē nekā negrib darīt un kuriem patīk "saldā nekā nedarišana".

Tā veidojas tā sauc. sabiedrības padibenes, kas sevišķi raksturīgas lielpilsētām. Līdz šim nav dzirdēts, ka kāds latviešu jauniešs, vai pieaugušais būtu tik zemu kritis, ka būtu spiests pievienoties šai nelaimes putnu grupai. Lai Dievs dod, ka tas nenotiktu.

Loti svarīga loma jaunatnes dzīvē piekrīt grāmatu lasīšanai. Grāmatās jaunatne var meklēt atbildi uz tiem jautājumiem, kas nodarbina viņas prātu. Tajās zemēs brīvajā pasaulē, kurās tagad mēs dzīvojam, grāmatu bagātība ir milzīga. Grāmatas, kas vairs nav dienas sensācija, ir iegūstamas par ļoti lētu naudu. Bez tam iznāk lielāks skaits žurnāli, kas cenšas dot atbildes uz tekošiem politiskās, saimnieciskās un kultūrālās dzīves jautājumiem. Cilvēks var sagādāt sev lielu garīgu baudu dzīvojot tai ideju un domu pasaulē, ko veido grāmatas un periodiskie izdevumi.

Bet ir jāņem vērā, ka starp grāmatām un periodiskiem izdevumiem, ko laiž apgrozībā, ir krietni daudz arī mazvērtīga un pat ļoti kaitīga materiāla, kas ir bīstams un nodara lielu postu. Bez grāmatām, no kurām var iegūt derīgas zināšanas, vai arī žurnāliem ar vērtīgiem rakstiem par aktuālām dzīves problēmām, tiek publicētas lielā daudzumā grāmatas, kuras grib atrast pircējus kairinot dažādas negatīvas cilvēka dabas dziņas. Jaunākā laikā ļoti izplatīta ir literatūra, kur aprakstīti erotiska vai krimināla rakstura izdomāti notikumi. Mazgadīgo jaunatni nopietni apdraud mazvērtīgi ilustrēti izdevumi, ko sauc par komikiem. Par komiku negatīvo lomu bērnu un jauniešu garīgā attīstībā pēdējos gados ir publicēts lielāks skaits rakstu izplatītākos žurnālos. Ir uzsākta cīņa pret kaitīga satura komiku izplatīšanu, bet šis jaunums vēl nav pārvārēts. Vecākiem, skolotājiem un visiem jaunatnes draugiem ir jāpūlas jaunatni pārliecināt par mazvērtīgo komiku kaitīgumu.

Jauniešiem, kurus interesē dažādi neikdienišķi piedzīvojumi, ieteicams lasīt labas grāmatas, jo amerikāņiem ir ļoti bagāta bērnu un jauniešu literatūra, kas pieskaņota viņu prasībām.

Bez grāmatām jaunatnes dzīvē kultūras tautās izciļņa loma piekrīt arī kinematografam. Bet arī te mēs sastopamies ar tām pašām problēmām, ka literatūrā. Kinematografam jaunatnes dzīvē varētu būt ļoti liela nozīme, ja vien tik savas iespējas kinematografi virzītu uz pozitīviem mērķiem, izrādītu laba satura filmas. Bet ar nožēlošanu ir jāsaņem, ka arī kinematografi cenšas pievilkt publiku ar tādu filmu izrādi, kas kairinā cilvēku negatī-

vās dziņas un līdz ar to arī šās dziņas pastiprina un attīsta līdz tādai pakāpei, ka tās kļūst cilvēku sabiedrībā par postošu un bīstamu spēku. Mūsu spēkos nestāv ietekmēt brīvās pasaules kinematografu programmas, tādēļ mums atliek tik pamudināt savu jaunatni atteikties no sliktu filmu izrāžu apmeklēšanas. Jaunatnei būtu jāsaprot, ka nav vērts tērēt dārgo laiku un naudu, lai noskatītu filmas, kurās tēlotas visādas noziedzīgas un nekulturālas izdarības. Mums ir daudzas un dažādas iespējas savu laiku un naudu izlietot vērtīgu zināšanu iegūšanai un patīkamai atpūtai kultūrālā vidē. Kas zīmējas uz filmām, tad par filmas raksturu jau liecina vitrinās redzami reklāmas attēli, bet ir arī speciāls žurnāls "Parents", kur ir visu filmu īsi raksturojumi un beigās piezīmēts, vai jauniešiem, kā arī bērniem šī filma piemērota, vai nē. Bet ar grāmatām un kinematografiem vien nevar aprobežoties jaunatnes intereses ārpus skolas mācībām un maizes pelnīšanas darba. Jaunatnei ieteicams ņemt aktīvu dalību arī citos kulturālos pasākumos. Izcila loma piekrīt arī dievkalpojumu apmeklēšanai, kur jaunatne var gūt ierosinājumus un pamudinājumus pozitīviem centieniem. Tālāk ļoti svarīgi var būt dažādi tautas svētki ar nacionālu patriotisku programmu.

Visai svarīgi ir priekšlasījumi, kur var gūt kā derīgas zināšanas, tā arī atbildes uz aktuāliem jautājumiem.

Sava raksta beigās vēlētos dot mūsu jaunatnei dažus vispārēja rakstura padomus. Bērības un jaunības gadi ir ārkārtīgi svarīgi katra cilvēka atīstībā.

Dažas cilvēka kustības, kas sākumā ir apzinātas, vēlāk kļūst tik parastas, ka notiek neapzināti. Tāpēc jācenšas izveidot jau laikus labas parašas un izskaust sliktās.

Ļoti svarīgas ir arī darba parašas. Bērības gadu rotālas ar laiku pāriet darbā, ja vecāki vai skolotāji to lietderīgi ievada.

Lauku dzīves apstākļos bērnu viegli un ērti var iesaistīt viņam piemērotā darbā. Daudz grūtāk tas ir pilsētā un tomēr būtu pierādījami pie zināmu pienākumu pildīšanas. Ļoti svarīgi ir iepotēt jaunajam cilvēkam kā pamatuzskatu, ka darbs ir tas,

kas noteic cilvēka vērtību un ka labi padarīts darbs dod lielu gandarījumu un kā izpriecas nedrīkstētu būt par galveno dzīves mērķi, kā tas vērojams pie ļoti daudziem lielpilsētas jauniešiem.

Jaunības gadi ir vērtību pārvērtēšanas gadi. Jauneklis zināmos gados jūt savu fizisko, pa daļai arī garīgo spēku pārpilnību, ka viņš neatzīst nekādas autoritātes. Pēc būtības jau tas ir vēlams, lai jaunatne pārbaudītu līdzšinējos tradicionālos uzskatus un nāktu pie jaunām atziņām, kas ir katra progresa priekšnoteikums.

Parasti jau bērns un jauniešs ļoti daudz pārņem no līdzšinējo kultūras vērtību apcirķņa un nokļūst arī dažādo aizspriedumu varā, kurus ļoti labi raksturojis angļu filozofs Frencis Bekons savā darbā "Novum organum".

Ideāli jau būtu kritiski pārbaudīt visas līdzšinējās kultūras tradīcijas, lai nonāktu pie jaunām, labākām atziņām. Diemžēl nav daudz cilvēku, kas spēj patstāvīgi visu pārbaudīt. Ļoti bieži jaunieši, neatzīdami vecāku un audzinātāju uzskatus, nokļūst savu draugu ietekmē, kas parasti ļoti bieži ir negatīva.

Jāņem vērā tas apstāklis, ka arī ASV ir ļoti augstu vērtējamās inteligences aprindas, par ko var pārliecināties nopietnos mākslas sarīkojumos, diskusijās un citur, bet mūsu jaunatne iepazīstas ar amerikāņu vidus šķiru un vēl biežāk zemāko šķiru jaunatni, kurai nav tik pat kā nekādu garīgo interešu. Daži no viņiem pat staigā noziedzības ceļus.

Tāpēc latviešu jaunekli, turaties ciešāk savos latv. jaunatnes pulciņos, jo mūsu sabiedrībai, kas bazējas uz zemniecisko tautu, ir daudz veselīgāka pieeja dzīvei nekā lielpilsētu zemākai šķirai. Kultivējiet savā jauniešu sabiedrībā veselīgas latviskas tradīcijas, attīstiet sevī īstas kultūras slāpes, dzeriet no dzidrajiem zinātnes, mākslas un reliģijas avotiem, tad Jūs agri vai vēlu izveidosiet savu patstāvīgu pasaules uzskatu un kā pilnvērtīgas personības varēsiet ienest jaunas vēsmas mūsu kultūras vērtību druvā.

S A T U R A R Ā D Ī T Ā J S

	Lpp.
1. Ievada paskaidrojumi	3
2. Ievads jaunatnes dzīves problēmās..	5
3. Jaunatnes problēmas	29
4. Sevis vērtēšana aroda izvēlē.....	40
5. Jaunatne un māksla	50
6. Mūzika-tautas kultūras izteicēja...	54
7. Jaunatne un profesionālā dziedā- šana	59
8. Jaunatne un teātris	61
9. Jaunatne un sports	65
Akadēmiskie arodi	
10. Teoloģija	105
11. Medicīna	107
12. Jurista arods	109
13. Arhitekta arods	111
14. Inženiera arods	114
15. Jaunatne un dzīves ceļa izvēle....	115

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309069821

120.

91-5
L 47